

โครงการสร้างต้นแบบเพื่อจัดทำองค์ความรู้ ด้านการออกแบบ ดวงตราสัญลักษณ์

โดย ศูนย์ศิลปและการช่างไทย
สำนักช่างสิบหมู่ กรมศิลปากร
ประจำปี ๒๕๕๖

คำนำ

สำนักช่างสิบหมู่ เป็นหน่วยงานในสังกัดกรมศิลปากร มีหน้าที่ในการชำระ รักษา และ สืบ
ทอดงานศิลปกรรมไทยที่เป็นเอกลักษณ์ของชาติ ทั้งแบบประเพณี ร่วมสมัย และศิลปประยุกต์
ปฏิบัติงานด้านการออกแบบสร้างสรรค์งานศิลปกรรมไทย ในปีงบประมาณ ๒๕๕๖ ศูนย์ศิลปะและ
การช่างไทย ร่วมกับ กลุ่มศิลปประยุกต์และเครื่องเคลือบดินเผา สำนักช่างสิบหมู่จึงจัด องค์ความรู้
ด้านการออกแบบเครื่องหมาย และตราสัญลักษณ์ โดยรวบรวมข้อมูลความรู้ใน การปฏิบัติงานช่าง
การออกแบบตราสัญลักษณ์ จากบุคลากรภายในสำนักช่างสิบหมู่ ผู้ปฏิบัติงาน และช่างผู้มี
ประสบการณ์ นำมาประมวลจัดทำเป็นเอกสารองค์ความรู้ด้านการออกแบบเครื่องหมาย และตรา
สัญลักษณ์ ของสำนักช่างสิบหมู่

ผู้จัดทำ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าเอกสาร องค์ความรู้ฉบับนี้จะได้รับการเผยแพร่ และอำนวย
ประโยชน์แก่ผู้อ่าน ได้รับความรู้ความเข้าใจในขั้นตอนกระบวนการงานออกแบบตราสัญลักษณ์ ของ
สำนักช่างสิบหมู่ อย่างไรก็ตามการจัดทำเอกสารองค์ความรู้ฉบับนี้หากมีข้อบกพร่องประการใด ขอให้
ท่านผู้รู้โปรดช่วยชี้แจงให้ทราบ เพื่อจะได้ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ถูกต้องต่อไป

คณะทำงาน

สำนักช่างสิบหมู่ กรมศิลปากร

สารบัญ

เรื่อง หน้า

คำนำ

สารบัญ

บทที่ ๑ การออกแบบดวงตรา ตราสัญลักษณ์ ๑

- การออกแบบมีอะไรบ้าง ๑
- นิยาม ความหมาย ดวงตรา ตราสัญลักษณ์ ๓
- ความเป็นมาของดวงตรา ตราสัญลักษณ์ ๕
- ภาพ เครื่องหมายต่างๆ ที่อยู่บนดวงตรา ๘

บทที่ ๒ การสร้างสรรค์งานออกแบบ ความสำคัญในการออกแบบเครื่องหมาย
และตราสัญลักษณ์ ๑๖

- การสร้างสรรค์งานออกแบบศิลปะประยุกต์
ของกรมศิลปากรจากอดีตถึงปัจจุบัน ๑๖
- การออกแบบเครื่องหมาย และตราสัญลักษณ์ ๒๕
- จุดประสงค์การออกแบบดวงตราสัญลักษณ์ ๒๗
- คุณลักษณะของตราสัญลักษณ์ที่ดี ๒๘

บทที่ ๓ เครื่องมือ และอุปกรณ์ที่ใช้ในงานออกแบบ เขียนแบบ ๒๙

บทที่ ๔ กระบวนการออกแบบตราสัญลักษณ์ ๔๐

- การออกแบบตราสัญลักษณ์กรมทางหลวงชนบท ๔๐
 - ขั้นตอนการรับคำสั่ง ๔๐
 - ขั้นตอนการสำรวจ ประสานงาน หาข้อมูล ๔๑
 - ขั้นตอนการออกแบบ ๔๓
 - อธิบายความหมายของตราสัญลักษณ์กรมทางหลวงชนบท ๕๔
- การออกแบบตราสัญลักษณ์ เอลิมอลอง ๖๕ ปี
ความสัมพันธ์ทางการทูตไทย – เมียนมาร์ ๕๗
 - ขั้นตอนการรับคำสั่ง ๕๗
 - ขั้นตอนการสำรวจ ประสานงาน หาข้อมูล ๕๗

สารบัญ(ต่อ)

เรื่อง	หน้า	
	○ ขั้นตอนการออกแบบ	
	▪ นางสาวนิษฐา ศรีบุญชู ๕๙	
	▪ นางสาวพัชรี พัฒนจันทร์ ๖๒	
	▪ นางสาวเพ็ชรสุมภา รัตนเพชร ๖๔	
	▪ นางสาวจิตรา พยัคฆพงษ์ ๖๖	
	▪ นายนันทศักดิ์ ฉัตรแก้ว ๖๗	
	▪ นางสาวนิชชยา สารรัตน์ ๖๘	
	○ ขั้นตอนการ ส่งแบบเพื่อพิจารณา ๗๐	
	▪ ตัวอย่างการเข้าเล่มนำส่งแบบ ๗๐	
	○ ขั้นตอนการปรับแก้ ๗๑	
	○ ขั้นตอนการประกาศเปิดตัวแบบตราสัญลักษณ์ ๗๗	
	○ ขั้นตอนการนำแบบตราสัญลักษณ์ไปใช้งาน ๗๘	
	○ ขั้นตอนการทำหนังสือขอบคุณจากหน่วยงาน ภายนอกที่ขอความอนุเคราะห์	๘๖
บรรณานุกรม		๘๗
ภาคผนวก	๘๙	

บทที่ ๑

การออกแบบดวงตรา ตราสัญลักษณ์

การออกแบบนี้อยู่คู่กับมนุษย์มาช้านาน นับตั้งแต่มนุษย์ได้รู้จักประดิษฐ์ เครื่องมือ เครื่องใช้เพื่อตอบสนองความต้องการในการดำรงชีวิต การสร้างเอกลักษณ์ที่บ่งบอกความเป็นตัวตน กลุ่มตน เผ่าพันธุ์ของตน ไม่ว่าจะเป็นของสิ่งใด อย่างไร ที่มนุษย์คิดสร้างทำขึ้นมา ต้องผ่านขบวนการสร้างสรรค์ทางความคิดมาก่อนเสมอ ฉะนั้นการคิดทำอะไรของมนุษย์ก็คือกระบวนการออกแบบที่ผ่านการวางแผนมาแล้วทั้งสิ้นการออกแบบจึงกินความหมายกว้างขวาง ตามความเข้าใจซึ่งแตกต่างกันไป และเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกัน ในจุดประสงค์ของการทำองค์ความรู้ การออกแบบดวงตรา ตราสัญลักษณ์ ของสำนักช่างสิบหมู่ ในครั้งนี้จึงอาจสรุปความหมายของการออกแบบได้ว่า

การออกแบบคือ การคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ

การออกแบบคือ การปรับปรุงของที่มีอยู่แล้วให้มีความแปลกใหม่

การออกแบบคือ การแสดงแนวความคิด ที่แสดงออกผ่านกระบวนการสร้างสรรค์ให้ได้สิ่งใหม่ ๆ โดยการปรับปรุงจากสิ่งที่มีอยู่แล้ว ให้เกิดความแปลกใหม่ สอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย ทำให้เกิดความเข้าใจในผลงานร่วมกัน และการนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์

การออกแบบมีอะไรบ้าง

ไม่ว่าการออกแบบจะมีผู้ให้นิยาม ความหมาย ไว้มากหลากหลายอย่างไรก็ตามแต่จุดมุ่งหมายของการออกแบบก็เพื่อตอบโจทย์ และสนองการดำรงชีวิตมนุษย์ เพราะชีวิตมนุษย์ในโลกปัจจุบันนี้ มีความผูกพันอยู่กับโลกแห่งวัตถุนิยม และเทคโนโลยีที่มีการแข่งขันอยู่ตลอดเวลา ยิ่งโลกเรามีการพัฒนาด้านความเป็นอยู่มากเท่าใด ชีวิตมนุษย์เราก็ยิ่งต้องผูกพันอยู่กับสิ่งของ ที่มีการเกี่ยวข้องกับการออกแบบมากขึ้น เสมือนเงาตามตัว ยิ่งโลกแห่งวัตถุนิยมเจริญเติบโตขึ้น โลกของมนุษย์ก็ยิ่งต้องการการออกแบบมากขึ้น เพราะไม่ว่า ของสิ่งใดที่มนุษย์เราสร้างขึ้น ต่างต้องการรูปแบบใหม่ ๆ จากผลงานการออกแบบด้วยกันทั้งสิ้น ไม่ว่าลักษณะใด รูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง และด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้ การออกแบบจึงเปรียบเสมือนเครื่องจักรสำคัญอย่างหนึ่ง ในการผลักดันให้สังคมมีการพัฒนาตลอดเวลา จากแนวความคิดหนึ่งเปลี่ยนไปสู่อีกแนวความคิดหนึ่ง จากรูปลักษณ์หนึ่งไปสู่อีกรูปลักษณ์หนึ่งเสมอ ปัจจุบันจึงมีการเรียนการสอนและกำหนดเป็นประเภทของการออกแบบพอสรุปได้ดังนี้

๑. การออกแบบสร้างสรรค์ เป็นการมุ่งเน้นที่จะนำเสนอผลงานในรูปแบบของความงาม ความพึงพอใจ ทำให้เกิดอารมณ์สะเทือนใจ เกิดความรู้สึกรักใคร่ จินตนาการ เน้นความคิดสร้างสรรค์ แปลกใหม่ เร้าใจในทางดีงาม ซึ่งการออกแบบสร้างสรรค์นี้ อาจจะพัฒนาขึ้นจากสิ่งเดิม ๆ ที่มีอยู่แล้ว หรือสร้างสรรค์ขึ้นมาใหม่ก็ได้ เช่น งานออกแบบจิตรกรรม งานออกแบบประติมากรรม งานออกแบบสื่อผสม งานออกแบบภาพพิมพ์และออกแบบภาพถ่าย ฯลฯ

๒. การออกแบบโครงสร้าง เป็นการออกแบบที่มุ่งเน้นเกี่ยวกับความเป็นอยู่ และสิ่งอำนวยความสะดวกในการดำเนินชีวิต เช่นการออกแบบสิ่งก่อสร้างประเภทต่าง ๆ ได้แก่อาคาร บ้านเรือน หรือที่เรียกกันอีกอย่างหนึ่งว่าออกแบบสถาปัตยกรรม เน้น โครงสร้างที่มั่นคง แข็งแรง เพื่อสนองความเป็นอยู่ของคนในสังคมเป็นหลัก

๓. การออกแบบสิ่งจำลอง เป็นการออกแบบเพื่อให้เราเห็นสภาพโดยรวมของชิ้นงานจริง เพื่อศึกษารายละเอียดของงานนั้น ๆ เช่นแบบจำลองบ้าน อาคาร แบบจำลองผังเมือง ฯลฯ

๔. การออกแบบสิ่งพิมพ์ เป็นการออกแบบเพื่อการดึงดูด ความน่าสนใจในการผลิตงานสิ่งตีพิมพ์ต่าง ๆ เช่น ปกหนังสือ นิตยสาร ฯลฯ

๕. การออกแบบผลิตภัณฑ์ เป็นการออกแบบที่มุ่งเน้นการนำมาใช้สอยในชีวิตประจำวัน เน้นการผลิตในรูปแบบสินค้า ที่มีการผลิตเป็นจำนวนมาก ๆ เพื่อส่งผ่านไปยังผู้บริโภคโดยตรง โดยรูปแบบนั้นจะชักจูงให้ผู้บริโภคเกิดความอยากได้ผลิตภัณฑ์นั้น ๆ

๖. การออกแบบโฆษณา เป็นสื่อการออกแบบเพื่อตอบสนองผลิตภัณฑ์ เพื่อใช้ชักชวนให้ผู้บริโภค รับรู้ถึง ความคิดและบริการของผลิตภัณฑ์นั้น ๆ และกระตุ้นให้เกิดความต้องการบริโภคของผู้คนต่อสินค้านั้น ๆ

๗. การออกแบบพาณิชนศิลป์ เป็นการออกแบบที่มุ่งเน้นการตกแต่งให้เกิดความสวยงาม เร้าใจ ให้ผู้บริโภคพบเห็นแล้วเกิดความประทับใจ โดยมักจะ แสดง ความสวยงามทางศิลปะมากกว่าประโยชน์ใช้สอย

๘. การออกแบบศิลปะประดิษฐ์ เป็นการมุ่งเน้นที่แสดงความละเอียด ประณีต ก่อให้เกิดความรื่นรมย์ทางใจ มากกว่าประโยชน์ใช้สอย เช่นงานเย็บปักถักร้อย งานประดิษฐ์กระดาษ ฯลฯ

๙. การออกแบบตกแต่ง เป็นการออกแบบที่เน้นความงามของอาคาร สถานที่ และที่อยู่อาศัยเป็นหลักมีทั้งการออกแบบภายในและภายนอก

๑๐. การออกแบบเครื่องหมาย และสัญลักษณ์ เป็นการออกแบบเพื่อสื่อความหมายให้ผู้คนในสังคมเดียวกัน ได้รับรู้ร่วมกัน โดยอาจมีนัย หรือความคิดแฝงอยู่ในรูปสัญลักษณ์นั้น ๆ ได้แก่ดวงตราสัญลักษณ์ของความเป็นชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ดวงตราสัญลักษณ์ขององค์กรต่าง ๆ ตราสัญลักษณ์ธุรกิจห้างร้าน ตราสัญลักษณ์สินค้าและผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ

การออกแบบดวงตรา ตราสัญลักษณ์ หรือเครื่องหมายต่าง ๆ เหล่านี้ ในการออกแบบนั้น ต้องออกแบบให้ตรงกับหน้าที่ใช้สอยว่า สัญลักษณ์ดวงนี้ บ่งชี้อะไร หรือใช้แทนสิ่งใด มีบุคลิกเฉพาะของสัญลักษณ์ กลุ่มบุคคลหรือเป้าหมายที่สัญลักษณ์จะสื่อสารถึง การออกแบบตราสัญลักษณ์ต้องมีความเรียบง่ายและเด่นชัดในเรื่องราว ดูแล้วไม่สับสน หรือมีรูปร่างที่หลากหลายจนหมดความน่าสนใจ หรือเข้าใจยาก เป็นต้น

นิยาม ความหมาย ดวงตรา ตราสัญลักษณ์

ดวงตรา ตราสัญลักษณ์ ตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ อธิบายว่า ตรา (น.) เครื่องหมายที่ทำเป็นรูปต่าง ๆ สำหรับประทับเป็นสำคัญ เพื่อกำหนดไว้ จดจำไว้ เช่นพระครุฑพ่าห์ ตราประจำกระทรวงต่าง ๆ ตราประจำตำแหน่ง ตราประจำตระกูล.

ตรา (ก.) ประทับไว้เป็นสำคัญ เช่น ตราไว้ กำหนดไว้ จดจำไว้ เช่นให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้.

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ อธิบายว่า ดวงตรา (น.) เครื่องหมายที่มีลักษณะเป็นรูปต่าง ๆ สำหรับประทับเป็นสำคัญ เช่น ดวงตราแผ่นดิน ดวงตราของทบวงการเมือง

สัญลักษณ์ [สันยะ] น. สิ่งที่กำหนด นิยามกันขึ้นเพื่อให้ใช้ความหมายแทนอีกสิ่งหนึ่ง เช่น ตัวหนังสือ เป็นสัญลักษณ์แทนเสียงพูด H เป็นสัญลักษณ์แทนธาตุไฮโดรเจน + - × ÷ เป็นสัญลักษณ์เครื่องหมายทางคณิตศาสตร์.

พจนานุกรมศัพท์ศิลปะ อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๓๐ อธิบายว่า ตราสัญลักษณ์ (Logo) มาจาก (Logo Type) หมายถึงเครื่องหมายตราสัญลักษณ์ จะเป็นตัวอักษร หรือรูปภาพ หรือทั้งสองอย่างประกอบกัน คือ ภาพที่สื่อความหมายแทนอีกสิ่งหนึ่ง ได้ ส่วนใหญ่จะเป็นตราสัญลักษณ์ของภาคราชการ

พจนานุกรมศัพท์ศิลปะ อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๑ อธิบาย Logo ตราสัญลักษณ์ เครื่องหมายซึ่งใช้สื่อความหมาย เฉพาะถึงส่วนราชการ มูลนิธิ สมาคม บริษัท ห้างร้าน ฯลฯ อาจเป็นตัวอักษร หรือรูปภาพ หรือทั้ง ๒ อย่างประกอบกัน ตราสัญลักษณ์ที่เป็นรูปภาพนั้น มักออกแบบเป็นลักษณะ เลขศิลป์^๑ ตัวอย่างเช่น ตราสัญลักษณ์ของงานสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ ครบ ๒๐๐ ปี.

เมื่อเรานำคำว่า “ ดวงตรา ” กับ “ ตราสัญลักษณ์ ” มารวมกัน จึงรวมความว่า ภาพเครื่องหมายที่ถูกกำหนดใช้แทนความหมาย แทนอีกส่วนหนึ่ง หรือบุคคลใด บุคคลหนึ่ง หรือหน่วยงาน

^๑เลขศิลป์ เป็นศิลปะอย่างหนึ่ง ซึ่งมุ่งให้เกิดความงาม อันเป็นผลจากการใช้เส้น มีใช้ผลจากการใช้สี ดังงานจิตรกรรม โดยทั่วไป

ใด หน่วยงานหนึ่ง หรือภาพเครื่องหมายแทนตัวบุคคล กลุ่มกิจกรรม หน่วยงาน เพื่อสื่อความหมายกับ ส่วนราชการ มูลนิธิ สมาคม บริษัทห้างร้าน สามารถแบ่งออกได้ ๒ ประเภท คือสัญลักษณ์ของทางราชการ หน่วยงานหรือองค์กรที่ไม่มุ่งเน้นผลประโยชน์ทางธุรกิจ กับสัญลักษณ์ของบริษัทห้างร้าน ที่มุ่งเน้นผลประโยชน์ในทางธุรกิจ

ในเอกสารการจัดทำองค์ความรู้ด้านการออกแบบดวงตรา ตราสัญลักษณ์ ฉบับนี้ จะขอกล่าว คำว่า “ดวงตรา” กับ “ตราสัญลักษณ์” เป็น “ดวงตราสัญลักษณ์” แทน เพราะคำสองคำนี้ มีความหมายโดยรวมที่เหมือนกัน แยกกันไม่ออก จะแตกต่างกันตรงผลของการนำไปใช้ประโยชน์ อย่าง ถ้าเป็น บริษัทห้างร้าน มักเรียก Company Logo คอมพานี โลโก ซึ่งมีลักษณะของภาพที่ถูก ลด ตัดทอนเพื่อให้ง่ายแก่การจดจำ

ส่วนดวงตราสัญลักษณ์ ที่จะกล่าวต่อไปนี้ จะหมายถึงดวงตรา สัญลักษณ์ที่ประดิษฐ์ขึ้นเพื่อใช้ แทนบุคคลที่มีความสำคัญ หน่วยงาน เป็นที่รู้จัก หรือต้องการให้เป็นที่รู้จักของบุคคลทั่วไป การสร้าง ตราจึงเป็นประติมากรรม ที่มีความงาม ทางศิลปะ แสดงภูมิปัญญาของกลุ่มชน ที่มีการสั่งสมทาง วัฒนธรรมในช่วงเวลาหนึ่ง มูลเหตุที่ทำให้เกิดมีการใช้ตราขึ้นในบ้านเรานั้นสันนิษฐานว่าน่าจะเริ่มขึ้น จากชนชั้นสูง หรือสถาบันระดับสูงของไทย คือพระมหากษัตริย์ โดยเรียกว่า “ พระราชลัญจกร หรือ พระตรา ” จากนั้นจึงขยายออกไปสู่ชั้นพระบรมวงศานุวงศ์ เจ้านาย และขุนนางที่อยู่ในตำแหน่ง ราชการ ดังที่สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ทรงอธิบายไว้ดังนี้

“ แต่ก่อนไม่ได้ใช้เซ็นชื่อ ใช้ตราประจำตัวหรือประจำตำแหน่งประทับแทนเซ็นชื่อ เพราะฉะนั้น พระเจ้าแผ่นดินกับบรรดาคนสามัญ ซึ่งมีฐานะในหนังสือ ก็ทำตราขึ้นใช้ประจำตัว เว้นแต่ ล่างคน ล่างตำแหน่ง ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวโปรดปราน จึงทรงพระกรุณาโปรดพระราชทาน พระราชลัญจกรไปใช้เป็นตราประจำตัว นับเป็นเกียรติยศอันยิ่งใหญ่ ไม่มีได้อย่างนั้นกันก็คือนัก ตัวย่างเช่น พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงวงศาธิราชสนิท ได้รับพระราชทานพระราชลัญจกร นารายณ์เกษียรสมุทรไปใช้ เป็นต้น ”

^๒ ลัญจกรคือตราหรือเครื่องหมายหรือรูปลักษณะต่างๆสำหรับใช้ตีหรือประทับหรือปิดบนเอกสารเพื่อใช้เป็นเครื่องหมายหรือ สัญลักษณ์แทนบุคคลหรือคณะบุคคลหรือประเทศชาติเพื่อแสดงความเป็นเจ้าของโดยทั่วไปโดยเฉพาะเอกสารหรือหนังสือ สำคัญทางราชการแผ่นดิน ส่วนพระตราที่พระมหากษัตริย์ทรงใช้สำหรับประทับในเอกสารส่วนพระองค์หรือเอกสารทาง ราชการ เรียกว่าพระราชลัญจกร

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. พระราชลัญจกร. ๒๕๓๘. หน้า ๑๓

^๓ กรมศิลปากร. พระราชลัญจกรและดวงตราประจำตำแหน่ง. พระยาอนุนามนราชธน. ๒๔๙๓ หน้า ๑

ภาพลายเส้นตราพระนารายณ์เกษียรสมุทร

“อาจารย์ น. ณ ปากน้ำ เขียนในหนังสือพจนานุกรมศิลปะ ได้จำแนก ชนิดของ ตราไว้แตกต่างกันดังนี้ ตรานั้นมีสองชนิดคือ ตราหลวงสำหรับราชการอย่างหนึ่ง เช่นตราสำหรับกรมหรือกระทรวง และตราสำหรับตำแหน่ง ส่วนตราเคลยศักดิ์ (เคลยศักดิ์เป็นคำวิเศษ หมายถึงอยู่นอกทำเนียบ นอกทะเลเบียน ในที่นี้หมายถึงไม่ใช่ขุนนางหรือกรมที่อยู่ส่วนในกลางหรือพระนคร) อันเป็นของส่วนบุคคล เป็นตราที่สร้างพระราชทานไปยังพวกขุนนางผู้ใหญ่ เช่น ตราสุริยมณฑล ตราจันทร์มณฑล”

ความเป็นมาของดวงตรา ตราสัญลักษณ์

ดวงตรา หรือตราสัญลักษณ์ ปัจจุบันนี้ยังไม่มีหลักฐานที่แน่ชัดว่า ดินแดนประเทศไทยได้มีการใช้ดวงตรากันเมื่อใด โดยมีใครเป็นผู้ริเริ่มใช้ แต่จากการศึกษาทางประวัติศาสตร์ ตามแหล่งพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติในที่ต่าง ๆ พบเหรียญเงิน และเงินพดด้วง (คือเงินตราที่ใช้แต่ก่อนมีรูปสัญลักษณ์กลม) ก่อนสมัยทวารวดี – ศรีวิชัย และอาณาจักรลพบุรี เป็นต้น มีลวดลายเป็นแบบลายธรรมชาติ เช่น รูปพระอาทิตย์ พระจันทร์ รูปสัตว์เช่น ปลา ช้าง ม้า กระต่าย รูปต้นไม้ รูปหม้อน้ำ จึงมีการสันนิษฐานว่า รูปแบบบนเหรียญตราจำพวกนี้น่าจะเป็นต้นแบบให้เกิดการสืบทอดภูมิปัญญาในการสร้างสรรค์รูปแบบให้กับดวงตราต่อ ๆ มา

จากการที่สำนักช่างสิบหมู่ ได้จัดทำโครงการจัดการความรู้ด้านการออกแบบดวงตรา ตราสัญลักษณ์ และได้มีการจัดการเสวนาความรู้เมื่อเดือนกรกฎาคม ๒๕๕๖ ได้รับเกียรติจากท่านวิทยากรผู้มีความรู้ความสามารถในการออกแบบตราสัญลักษณ์ที่เป็นที่ยอมรับของกรมศิลปากร และในสังคมได้แก่นายสุเมธ พุฒพวง ผู้ทรงคุณวุฒิ ตำแหน่ง ผู้เชี่ยวชาญสาขาช่างศิลป์ไทย สังกัด สำนักช่างสิบหมู่ มาเป็นวิทยากรให้ความรู้ นั้น จากการพูดคุยกับวิทยากร ถึงความเป็นมาของการใช้ตราสัญลักษณ์ในไทย ท่านได้อธิบายว่า การใช้ดวงตราในประเทศไทยยังไม่พบหลักฐานแน่ชัด แต่มีการใช้เงินตรามา ตั้งแต่

สมัยอาณาจักรทวารวดี สมัยอาณาจักรศรีวิชัย สมัยอาณาจักรลพบุรี ฯ ในภาคใต้ของประเทศไทย โดยชนชาวอินเดียมาตั้งหลักแหล่งตามชายฝั่งทะเล และได้ทำการค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้า เพราะได้พบเหรียญลักษณะแบน ๆ ที่ค้นพบในยุคนั้นมีภาพตรีศูลของพระศิวะ และหอยสังข์ของพระวิษณุ เหรียญเหล่านี้เป็นเหรียญที่มีการนำเข้ามาจากอินเดียราวพุทธศตวรรษที่ ๑๐- ๑๑ และได้พบตราลักษณะที่เป็นตราประทับมากมาย ทั้งที่มีตัวอักษรและภาพสัตว์รูปวัวมีหนอก ตราที่พบในยุค ตอนต้นประวัติศาสตร์มี ลวดลายและจารึกแสดงถึงอิทธิพลของศิลปะอินเดียมาพร้อมกับพ่อค้าและการเผยแพร่วัฒนธรรมศาสนาฮินดูและศาสนาพุทธมีข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ได้กล่าวว่า “คนไทยมีการใช้ตราหรือพระราชลัญจกรมาแต่ครั้งราชธานีอยู่ที่กรุงศรีอยุธยา อาทิ เอกสารเกี่ยวกับกฎหมายว่าด้วยลักษณะพระธรรมนูญใช้ตราประจำตำแหน่งข้าราชการในสมัยสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง ที่อาจพิจารณาได้ว่าคงจะมีพระตราหรือพระราชลัญจกร ของพระเจ้าแผ่นดินมาก่อน และกฎหมายในสมัยรัตนโกสินทร์ก็ได้มีข้อความอ้างถึงพระลัญจกรในสมัยอยุธยาเช่นกัน คือพระราชลัญจกรพระครุฑพ่าห์ได้แก่พระราชบัญญัติพระราชลัญจกรรัตนโกสินทรศก ๑๒๒ ในรัชกาลที่ ๕ ว่า “ พระราชลัญจกรพระครุฑพ่าห์ ซึ่งเป็นพระราชลัญจกรสำหรับกรุงศรีอยุธยาประจำชาติและประจำครั้ง ผนึกราชสาส์นและหนังสือสัญญานานาประเทศ “ ”

และในสมัยอยุธยา ไทยเจริญพระราชไมตรีกับจีน ซึ่งจักรพรรดิจีนได้ราชทานตรามาให้เพื่อ ใช้ติดต่อทางการทูต ตราที่จับเป็นรูปอูฐ เรียกว่า “ ตราโลโต “ ” ตรานี้พระมหากษัตริย์ไทยได้รับพระราชทานสืบต่อมาถึงสมัยรัตนโกสินทร์ เพื่อใช้ในการประทับในพระราชสาส์นไปถึงเจ้าเมืองจีนและเจ้ากรุงเวียดนามในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

ในสมัยรัตนโกสินทร์นี้ พระมหากษัตริย์ล้วนมีพระราโชบายเพื่อการฟื้นฟู ราชประเพณี และงานศิลปกรรมมากมายหลายอย่าง รวมทั้งตราและพระราชลัญจกรก็มีการปรับให้มีระบบ วิธีการใช้รูปลักษณะลวดลายได้รับการประดิษฐ์มากขึ้นตามปัจจัย อิทธิพลและสถานการณ์แวดล้อม ทั้งการเมืองการปกครองตามอารยธรรมจากชนชาติอื่นที่เข้ามาติดต่อสัมพันธ์พระราชลัญจกรและตราต่าง ๆ จึงมีการพัฒนารูปแบบและวิธีการใช้ มาโดยลำดับ มีความนิยมนำแบบศิลปะตะวันตกมาใช้

^๕ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. พระราชลัญจกร. ๒๕๓๘. หน้า ๒๑

^๕ สมัยสมเด็จพระนครินทราธิราช (สมเด็จพระอินทราชาธิราชที่ ๑) ไทยส่งราชทูตมาเจริญพระราชไมตรี(พ.ศ. ๑๙๔๖) ในรัชกาลพระเจ้าแสงใจว่องเต้ ซึ่งได้รับสั่งให้เจ้าพนักงานเชิญตรา (เป็นรูปสี่เหลี่ยมมีตัวอักษรจีน) ทำด้วยเงินชุบทองคำ ยอดตราทำเป็นรูปอูฐ เรียกว่า ตราโลโต(โลโตแปลว่าอูฐ)มาพระราชทานให้ราชทูตนำไปถวายก็องค์เจียงลกควานอินลล่อที่ลา(หมายถึงสมเด็จพระนครินทราธิราช) ตราดังกล่าวนี้นี้หลังจากเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ ๑ ได้ถูกเก็บไว้ไป ต่อมาภายหลังพระเจ้าสินจงฮ่องเต้จึงได้ส่งมาถวายใหม่. สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. พระราชลัญจกร. ๒๕๓๘. หน้า ๒๔

ผสมผสานมากขึ้น รูปแบบของดวงตราจึงเริ่มเพิ่มเติมความเป็นสากลมากขึ้น เมื่อกาลเวลาเปลี่ยนไป จึงเกิดการใช้กันแพร่หลายใน กรม กอง และหน่วยงานราชการต่างๆ ดังที่ปรากฏให้เห็นและเป็น สัญลักษณ์แทนความหมายของกรมกองต่างๆในทุกวันนี้

จะเห็นได้ว่าตราสัญลักษณ์นั้นมีรากฐานความเป็นมาจาก สถาบันพระมหากษัตริย์ แล้วมาสู่ขุนนางตามที่พระมหากษัตริย์ทรงโปรดปรานจากการทำงานสนอง เบื้องพระยุคลบาท แล้วจึงมีการแพร่หลายลงมายังหน่วยงานต่าง ๆ ตามลำดับ เพื่อเป็นสื่อแทนข้าราชการในสังกัดนั้น ๆ บ่งบอกความเป็นกลุ่มงานที่ตนสังกัดอยู่ แม้จะกระจัดกระจายอยู่ในท้องที่ต่าง ๆ ก็สามารถรับรู้ร่วมกันว่ามีสัญลักษณ์เดียวกัน เป็นที่ยึดเหนี่ยวด้านจิตใจ เป็นกลุ่มก้อน หรือแหล่งเดียวกัน กรมกองเดียวกัน

สรุปความสำคัญของดวงตราสัญลักษณ์

ดังที่กล่าวไว้เบื้องต้นแล้วว่าการออกแบบดวงตรา สัญลักษณ์นั้นเพื่อสื่อความหมายให้ผู้คนในสังคมเดียวกัน ได้รับรู้ร่วมกัน โดยอาจมีนัย หรือความคิดแฝงอยู่ ในรูปสัญลักษณ์นั้น ๆ จึงอาจสรุปความสำคัญของดวงตราสัญลักษณ์ว่าสัมพันธ์กับบุคคลอย่างไรโดยการศึกษาการปฏิบัติงานที่ผ่านมาของสำนักช่างสิบหมู่ พอสรุปได้ดังนี้

๑. ตราสัญลักษณ์กับสถาบันชั้นสูงจะออกมาในรูปของพระราชลัญจกร คือใช้ประทับในทางเอกสารสำคัญของพระมหากษัตริย์ หรือราชการแผ่นดินสามารถแบ่งได้ดังนี้

๑.๑. พระราชลัญจกรประจำพระองค์ เป็นตราที่ใช้ประทับกำกับพระปรมาภิไธย ของพระมหากษัตริย์ ในเอกสารสำคัญส่วนพระองค์

๑.๒. พระราชลัญจกรประจำแผ่นดิน หรือตราแผ่นดิน เป็นตราที่ใช้ประทับกำกับพระปรมาภิไธย ของพระมหากษัตริย์ หรือกำกับนามผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

๑.๓. พระราชลัญจกรแผ่นดิน ตราประจำชาติต่างๆ ที่ใช้สำหรับประทับกำกับเอกสารสำคัญที่ออกในพระปรมาภิไธย ของพระมหากษัตริย์ทุกรัชกาล

๒. ตราสัญลักษณ์สำหรับบุคคลและบุคคลสำคัญเช่นตราประจำตัวบุคคลต้นสกุลต่างๆ ที่ทรงโปรดเกล้าพระราชทานให้และได้ใช้เป็นตราประจำตระกูลนั้นๆ ตลอดมา

๓. ตราสัญลักษณ์ขุนนางและส่วนราชการ ซึ่งเป็นตราประจำตำแหน่งของขุนนางที่ถูกกำหนดไว้ในพระธรรมนูญ และใช้สืบทอดกันมา จนกระทั่งการเมืองการปกครองเปลี่ยนเป็นระบอบประชาธิปไตย มีการยุบรวม ยกเลิกตำแหน่งเสนาบดี ตราประจำตำแหน่งขุนนางและเสนาบดี จึงถูกนำไปใช้เป็นตราประจำกระทรวง ทบวง กรม ไป ปัจจุบันตราประจำหน่วยงานยังใช้อยู่แต่ใช้ถึงแค่ระดับกรมเป็นส่วนใหญ่

๔. ตราเจ้าเมือง กรมการเมืองและตราเมือง เป็นดวงตราที่เจ้าผู้ปกครองเมืองต่าง ๆ ใช้กันจนมีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง และเกิดกองลูกเสือตามเมืองต่าง ๆ ขึ้น มีการออกแบบธงประจำกองลูกเสือในมณฑลต่าง ๆ และพระราชทานธงลูกเสือไว้ในเมืองต่าง ๆ จึงน่าจะเป็นที่มาของการสร้างตราประจำจังหวัดต่าง ๆ เกิดขึ้นในเวลาต่อมา

ซึ่งการใช้ตรานี้ได้มีการสร้างสรรค์กันเรื่อยมาจนถึงปัจจุบันนี้ก็ยังมีการสร้างตราใหม่ ๆ เกิดขึ้นมากมายจนพอรวบรวมภาพหรือลวดลายที่ปรากฏบนดวงตรา ให้ศึกษาได้ดังนี้

ภาพ เครื่องหมายต่างๆ ที่อยู่บนดวงตรา

ลวดลายต่าง ๆ ที่ปรากฏในดวงตราที่ใช้อยู่ในกรมกองต่าง ๆ นั้น เกิดจากการคิด ประดิษฐ์ สร้างสรรค์ขึ้น โดยมีจุดมุ่งหมายของการมีดวงตราเพื่อใช้แทน เป็นตัวแทนของบุคคล ของกิจกรรม ของหน่วยงาน มีที่มาอย่างมีเหตุ มีผล มีความหมาย โดยภาพที่ปรากฏจะต้องมีความเกี่ยวข้องกับสิ่งที่จะใช้แทนอย่างชัดเจน เพื่อให้ผู้พบเห็นสามารถเข้าใจ สื่อความหมายได้ถูกต้อง ภาพที่เกิดขึ้นบนดวงตรานั้น เป็นการประดิษฐ์สร้างสรรค์ขึ้นมีทั้ง ลวดลายกับภาพ ข้อความตัวอักษรกับภาพ หรือทั้งสองส่วนประกอบกัน ลวดลายหรือเครื่องหมายต่าง ๆ จะสะท้อนให้เห็นถึงสิ่งที่มีอยู่ในธรรมชาติ สภาพแวดล้อม ความเป็นอยู่ ความเชื่อ คติทางศาสนาฯลฯ พอจำแนกได้ดังนี้

ภาพเครื่องสูง เครื่องประกอบอิสริยยศ เป็นภาพที่ใช้เพื่อสื่อความหมายถึงสถาบันพระมหากษัตริย์ มักเป็นภาพเครื่องสูงประกอบกับอักษรประดิษฐ์ พระปรมาภิไธยย่อหรือพระนามย่อ เช่น ตราพระราชลัญจกรประจำพระองค์ เป็นต้น

พระราชลัญจกรประจำรัชกาลที่ ๑

พระราชลัญจกรประจำรัชกาลที่ ๒

พระราชลัญจกรประจำรัชกาลที่ ๓

พระราชลัญจกรประจำรัชกาลที่ ๔

พระราชลัญจกรประจำรัชกาลที่ ๕

พระราชลัญจกรประจำรัชกาลที่ ๖

พระราชลัญจกรประจำรัชกาลที่ ๗

พระราชลัญจกรประจำรัชกาลที่ ๘

พระราชลัญจกรประจำรัชกาลที่ ๙

ภาพเทพ เป็นภาพที่สื่อความหมายโดยการนำเทพยดา นางฟ้า หรือภาพเทพต่างๆ ในวรรณคดีปรากฏในดวงตราโดยความเชื่อว่าเทพต่าง ๆ จะปกป้องคุ้มครอง อำนาจพร ให้กรมกองต่าง ๆ เจริญผาสุก เช่นตรากรมศิลปากร ใช้ภาพพระคเณศ ซึ่งถือกันว่าเป็นเทพแห่งศิลปะวิทยาการทั้งปวง ตรากระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ใช้ภาพพระพิรุณ ทรงพญานาค ตรากระทรวงแรงงาน ใช้รูปเทพสามองค์คือ เทพบิดงศ์กลาง พระหัตถ์ซ้ายถือพระขรรค์พระหัตถ์ขวาประสาธพร มีหน้าที่รักษาความเป็นธรรม เปรียบเสมือนรัฐบาลซึ่งทำหน้าที่รักษาความเป็นธรรมและอำนวยประโยชน์สุข ให้แก่ประชาชนโดยมีกฎหมายเป็นเครื่องมือเทพบดีผู้อยู่เบื้องขวา พระหัตถ์ขวาถือม้วนสารา หมายถึง นายจ้างเทพบดีผู้อยู่เบื้องซ้าย พระหัตถ์ขวาถือมีด พระหัตถ์ซ้ายถือดั่ง หมายถึง ลูกจ้างทั้งสามองค์ทะเลาะแปลงรัศมีอยู่เหนือลายเมฆภายในวงกลมเดียวกัน ซึ่งความหมายถึง ความสามัคคี ร่วมแรงร่วมใจกันทุกฝ่ายเพื่อความเจริญก้าวหน้าในกิจการ มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลของชาติเป็นต้น

พระพิรุณ ทรงพญานาค
เทพบดีสามองค์
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

พระคเณศ
กระทรวงแรงงานกรมศิลปากร

ภาพสถาปัตยกรรม เป็นภาพที่แสดงถึงความหมายถึงสิ่งก่อสร้างสำคัญของสถานที่นั้น ๆ นำมาประดิษฐ์เป็นสัญลักษณ์ เช่น ตราประจำจังหวัดนครปฐม เป็น รูปเจดีย์ และ มงกุฎ อยู่ที่พระปฐมเจดีย์ หมายถึง องค์พระปฐมเจดีย์ที่พระโสณะและพระอุตระได้สร้างขึ้นมงกุฎ หมายถึง พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงอุปถัมภ์สร้างองค์พระปฐมเจดีย์ต่อเติม ให้สูงใหญ่สง่างามตามที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน หรือตราประจำจังหวัดสระบุรี เป็นรูปมณฑปปลูกครอบรอยพระพุทธรูปขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตั้งอยู่ที่วัดพระพุทธรูปทรงเครื่องมหาวิหารตำบลขุนโขลน อำเภอพระพุทธบาทซึ่งเป็นสถานที่อันเป็นที่เคารพบูชาสูงสุดของชาวจังหวัดสระบุรีเป็นต้น

พระปฐมเจดีย์
ตราประจำจังหวัดนครปฐม

พระพุทธบาท
ตราประจำจังหวัดสระบุรี

ภาพงานประติมากรรมเป็นการนำผลงานทางประติมากรรมทางศาสนาของไทย ซึ่งเป็นสิ่งที่คนทั่วไปนับถือให้ปรากฏอยู่ในดวงตราโดยมีส่วนประกอบอื่น ๆ ร่วมด้วยเป็นลวดลาย เพื่อสื่อแทนความหมายถึงจังหวัดนั้น ๆ เช่น ภาพพระพุทธรชินราชซึ่งเป็นพระคู่บ้านคู่เมืองเป็นตราประจำจังหวัดพิษณุโลกหรือจังหวัดพะเยา ใช้พระเจ้าตนหลวง วัดศรีโคมคำพระพุทธรูปคู่เมือง อันเป็นหลักรวมใจของชาวพะเยาลายกนกเปลว บนพื้นเบื้องหลังองค์พระพุทธรูป หมายถึงความรุ่งเรืองของอำเภอทั้งเจ็ด และมี ขอรวงข้าวประกอบอยู่ทั้งสองข้างซึ่งหมายถึง ลักษณะของความเป็นอยู่ข้าวอุ่นน้ำและจังหวัดอำนาจเจริญ เป็นต้น

พระพุทธรชินราช วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ พระเจ้าตนหลวง วัดศรีโคมคำพระมงคลมิ่งเมือง เขาดานพระบาท
ตราประจำจังหวัดพิษณุโลกตราประจำจังหวัดพะเยา ตราประจำจังหวัดอำนาจเจริญ

ภาพสถานที่ การประดิษฐ์สร้างสรรค์ภาพโดยการนำสถานที่สำคัญ ๆ ของจังหวัดนั้น ๆ เช่น สถานที่ท่องเที่ยวทางทะเลและภูเขา อย่างจังหวัดชลบุรีใช้ภาพท้องทะเลอันสงบและภูเขาคือเขาสามมุก ซึ่งเป็นที่ตั้งศาลเจ้าแม่สามมุขอันศักดิ์สิทธิ์ของชาวชลบุรีโดยเฉพาะการออกไปประกอบอาชีพจับปลาในท้องทะเล เขาสามมุขจึงเป็นสถานที่สำคัญและเป็นสัญลักษณ์ของชลบุรี และสัญลักษณ์เจดีย์สามองค์ทรงป้าน เป็นศิลปะแบบมอญ ในอดีตใช้เป็นเส้นทางเดินทัพที่สำคัญและใกล้ที่สุดของประเทศคู่ศีกไทยกับพม่า หากจะนับแล้วไม่ต่ำกว่า ๑๕ ครั้ง จากความสำคัญดังกล่าว จึงใช้รูปเจดีย์สามองค์เป็นตราประจำจังหวัดกาญจนบุรี เพื่อเป็นสิ่งเตือนใจสำหรับชนรุ่นหลังให้รำลึกถึงวีรกรรมอันห้าวหาญของบรรพชนที่ยอมสละแม้กระทั่งชีวิต ในอันที่จะพิทักษ์ผืนแผ่นดินไทยเอาไว้

เขาสามมุทราประจำจังหวัดชลบุรีด้านเจดีย์สามองค์ ตราประจำจังหวัดกาญจนบุรี

ภาพสัตว์ การนำภาพสัตว์มาใช้ในการออกแบบสร้างสรรค์ ซึ่งมีทั้งภาพสัตว์ที่มีอยู่จริงในธรรมชาติ และสัตว์ในจินตนาการเช่นสัตว์หิมพานต์ ภาพสัตว์เหล่านั้นมีความสำคัญ นำมาใช้สื่อความหมาย เช่น ภาพกระต่ายในดวงจันทร์เป็นตราประจำจังหวัดจันทบุรี แสงจันทร์คือความสวยงาม เยือกเย็นเปรียบความสงบร่มรื่น รูปกระต่ายเป็นสัญลักษณ์ส่วนหนึ่งของดวงจันทร์ ซึ่งชาวไทยโดยทั่วไปเชื่อว่ามีอยู่เช่นนั้นมาแต่โบราณเช่นเดียวกับที่จันทบุรีเป็นเมืองเก่าแก่ที่ได้ปรากฏอยู่ในพงศาวดารมาตั้งแต่แรกสร้างกรุงศรีอยุธยา หรือภาพช้างชูรวงข้าว เป็นภาพตราประจำจังหวัดนครนายก เป็นต้น

กระต่ายในดวงจันทร์ช้างชูรวงข้าวเบื้องหลังเป็นลอมฟาง
ตราประจำจังหวัดจันทบุรีตราประจำจังหวัดนครนายก

นกวาญักข์ ตรากระทรวงการคลัง

พระราชสีห์ ตรากระทรวงมหาดไทย

ภาพพืช การนำภาพของต้นไม้ มาออกแบบสร้างสรรค์เพื่อสื่อความหมายสิ่งที่สำคัญสื่อแทนอีกสิ่งหนึ่งเพื่อเป็นภาพดวงตราเช่นภาพต้นโพธิ์ เป็นตราประจำจังหวัดปราจีนบุรี เพราะเชื่อกันว่าเป็นต้นโพธิ์ที่สมณทูตจากอินเดีย ซึ่งมาเผยแพร่พระศาสนาเมื่อราว พ.ศ. ๕๐๐ ได้นำพันธุ์มาจากพระศรีมหาโพธิ์ พุทธคยา ประเทศอินเดีย เชื่อว่าเป็นต้นโพธิ์ที่พระพุทธเจ้าประทับบำเพ็ญธรรมจนสำเร็จเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จึงนำมาปรากฏในดวงตราเพื่อสื่อถึงจังหวัด คือเป็นตราประจำจังหวัดปราจีนบุรี

ต้นพระศรีมหาโพธิ์ ดอกบัวหลวงและรวงข้าว
ตราประจำจังหวัดปราจีนบุรีตราประจำจังหวัดปทุมธานี

รวงข้าวในอ่างน้ำสีทอง ต้นตาลโตนด พุทนา พระนครคีรี
ตราประจำจังหวัดอ่างทอง ตราประจำจังหวัดเพชรบุรี

ภาพบุคคล การออกแบบสร้างสรรค์ที่นำภาพบุคคลที่เป็นคนสำคัญมาใช้ในการออกแบบ มักเป็นการออกแบบเพื่อเทิดทูลคุณความดีที่สร้างขึ้นในประวัติศาสตร์ เช่นตราประจำจังหวัด ภูเก็ตเป็นภาพท้าวเทพกระษัตรีกับท้าวศรีสุนทรแสดงถึงวีรกรรมอันห้าวหาญของท้าวเทพกระษัตรีและท้าวศรีสุนทรที่ได้ปกป้องเมืองถลางให้พ้น จากการรุกรานของพม่าเมื่อปลายปีมะเส็ง พ.ศ.2328

ท้าวเทพกระษัตรีกับท้าวศรีสุนทรท้าวสุนารีนหน้าประตูชุมพล

สมเด็จพระนเรศวรมหาราช

ตราประจำจังหวัด ภูเก็ต

ตราประจำจังหวัด นครราชสีมา ประทับยืนหน้าศาลเบื้องหลัง

เป็นหนองบัวลำภู ตราประจำ

จังหวัดหนองบัวลำภู

ภาพวิสัยทัศน์ของ การออกแบบสร้างสรรค์โดยการนำสิ่งของที่สำคัญ เป็นเหตุ เป็นผลมาใช้ใน
ภาพตรา เช่นภาพตราประจำจังหวัดสงขลา เป็นภาพหอยสังข์วางบนพานโดยมีที่มาจากธงประจำกอง
ลูกเสือมณฑลนครศรีธรรมราช ที่รัชกาลที่ ๖ พระราชทานให้ และภาพตราประจำจังหวัด
สมุทรสงครามเป็นภาพกลองใบใหญ่ลอยอยู่ปากแม่น้ำ เป็นต้น ชื่อเดิมของจังหวัดนี้ คือ เมืองแม่กลอง
เพราะตั้งอยู่ริมลำน้ำแม่กลองซึ่งเป็นเส้นทางคมนาคมสำคัญมาแต่สมัยโบราณตราของจังหวัดจึงทำเป็น
รูปกลองลอยน้ำสองฟากฝั่งเป็นต้นมะพร้าวอันเป็นสัญลักษณ์อาชีพหลักของชาวจังหวัดสมุทรสงคราม

หมอนน้ำลายวิจิตร

เครื่องราชกกุธภัณฑ์

ตราประจำจังหวัดนนทบุรี

(ฉลองพระบาทเชิงงอน พระแสงขรรค์ชัยศรี)

ตราประจำจังหวัดราชบุรี

ภาพกลองลอยน้ำ

ตราประจำจังหวัดสมุทรสงคราม

ภาพหอยสังข์วางบนพาน

ตราประจำจังหวัดสงขลา

ภาพตัวอักษร เป็นการออกแบบสร้างสรรค์ การประดิษฐ์อักษร ซึ่งจะเป็นตัวอักษรเพียงแบบเดียวหรือมีภาพอื่นประกอบรวมเพื่อใช้ในการสื่อความหมาย เป็นต้น

สมเด็จพระศรีสวรินทิราบรมราชเทวีวิทยาลัยไพฑูริย์
พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า

ฉลองพระชันษา๙๖ ปี สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก
(ภาพประกอบจากวิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี ตราสัญลักษณ์และตราประจำจังหวัดของไทย)

บทที่ ๒

การสร้างสรรค์งานออกแบบ

ความสำคัญในการออกแบบเครื่องหมาย และตราสัญลักษณ์

การสร้างสรรค์งานออกแบบศิลปะประยุกต์^๖ ของกรมศิลปากรจากอดีตถึงปัจจุบัน

งานการออกแบบเครื่องหมายและดวงตราสัญลักษณ์ เป็นแขนงงานหนึ่งของกระบวนการออกแบบสร้างสรรค์ ที่อยู่ในความรับผิดชอบของกลุ่มงานศิลปะประยุกต์และเครื่องเคลือบดินเผา สำนักช่างสิบหมู่ กรมศิลปากร ในปัจจุบัน กลุ่มงานนี้ได้มีบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถในการออกแบบต่าง ๆ เช่น การออกแบบเครื่องหมาย การออกแบบดวงตราสัญลักษณ์ การออกแบบโลโก้และเข็มที่ระลึกในโอกาสสำคัญต่าง ๆ ของบุคคลหรือหน่วยงาน การออกแบบ ตาลปัตร พัดรอง ยาม การออกแบบแสตมป์หรือดวงตราไปรษณียากร การออกแบบเหรียญที่ระลึก การออกแบบใบประกาศเกียรติคุณ การออกแบบประกาศนียบัตร การออกแบบใบอนุญาต การออกแบบปกหนังสือ การออกแบบสูจิบัตร การออกแบบแผ่นพับ การออกแบบคำจารึกและ ออกแบบตัวอักษรจารึกต่าง ๆ ออกแบบโปสเตอร์ ออกแบบเครื่องหมายเครื่องประดับยศและ เครื่องแบบ ออกแบบป้ายสถานที่ ออกแบบพระนามาภิไธยย่อ ฯลฯ โดยผลงานการออกแบบเป็นที่ ยอมรับโดยแพร่หลายจากหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งของภาครัฐ เอกชน สถานศึกษา สถาบันต่าง ๆ เป็น จำนวนมาก เช่นสถาบันศาสนา สถาบันพระมหากษัตริย์ สมาคม มูลนิธิฯลฯ และผลงานที่เป็นที่ ประจักษ์แก่สายตาประชาชนจำนวนมากได้แก่ ตราสัญลักษณ์ในคราวพระราชพิธีฉลองสิริราชสมบัติ ครบ ๖๐ ปี พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เมื่อ ปีพุทธศักราช ๒๕๔๔ และงานพระ ราชพิธีมงคลเฉลิมพระชนมพรรษาครบ ๖ รอบสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ เมื่อ ปี พุทธศักราช ๒๕๔๗ นับเป็น เกียรติประวัติ และสร้างชื่อให้กับการออกแบบของกลุ่มงาน ศิลปะประยุกต์ของกองหัตถศิลป์ ต่อมาเปลี่ยนเป็นสถาบันศิลปกรรม จนถึงสำนักช่างสิบหมู่ กรม ศิลปากรในปัจจุบัน

^๖ ศิลปะประยุกต์ น.กรรมวิธีในการนำทฤษฎีและหลักการทางศิลปะไปใช้ในภาคปฏิบัติ เพื่อพัฒนาศิลปะให้มีความงามหรือ ประโยชน์แก่สังคมยิ่งขึ้นเป็นต้นอย่างในการออกแบบเครื่องแต่งกาย. (พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒)

ตราสัญลักษณ์พระราชพิธีฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ตราสัญลักษณ์พระราชพิธีมงคลเฉลิมพระชนมพรรษา
ครบ ๖ รอบ

กลุ่มงานศิลปะประยุกต์และเครื่องเคลือบดินเผา มีความเป็นมาอย่างไร มีลักษณะการทำงานอย่างไร มีผลงานที่ผ่านมาอย่างไร มีบุคลากรที่ทำงานสำคัญ ๆ มีใครบ้างนั้น ก่อนอื่นต้องขออนุญาตย้อนหลังกลับไป เมื่อแรกเริ่มเดิมทีก่อนการก่อตั้งกรมศิลปากรโดยมี “ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ บรมครูด้านการออกแบบ ผู้ทรงจุดประกายให้ก่อกำเนิดงานศิลปกรรมหลากหลายสาขา และยังทรงเป็นผู้สร้างสรรค์แบบอย่างงานด้านศิลปะประยุกต์ของไทย หรืออาจกล่าวได้ว่า ทรงเป็นบรมครู ผู้วางรากฐานแบบอย่างงานศิลปะประยุกต์ในกรมศิลปากรก็ว่าได้ เพราะสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ทรงเป็นผู้บุกเบิกงานศิลปกรรมของชาติไทย ทรงผลักดันจนก่อให้เกิดหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านศิลปกรรมของชาติอย่างเป็นรูปธรรม และยังวางรากฐานให้สถาบันทางการศึกษาของไทย มีการเรียนการสอนด้านศิลปวัฒนธรรมไทย จนเป็นที่ยอมรับในปัจจุบันคือ กรมศิลปากร และโรงเรียนศิลปากรหรือมหาวิทยาลัยศิลปากรทุกวันนี้

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ทรงมีพระอัจฉริยภาพและทรงเชี่ยวชาญด้านงานศิลปกรรมไทยเป็นอย่างยิ่ง ทรงมีผลงานการออกแบบเป็นจำนวนมาก ผลงานของท่านเป็นที่ยอมรับและประจักษ์แก่สายตาของชนชาวไทย และชาวต่างชาติเป็นจำนวนมาก เช่น ทรงออกแบบตราพระราชลัญจกรพระครุฑพ่าห์ , พระราชลัญจกรหงส์พืชมาน ผลงานการออกแบบดวงตราประจำกระทรวงยุติธรรม กระทรวงการคลัง กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงคมนาคม กระทรวงสาธารณสุขฯ

^๗ .หน้า13,ศิลปะประยุกต์ในกรมศิลปากร , พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ :กรมศิลปากร.2550

งานฝีพระหัตถ์แบบพระราชลัญจกรพระครุฑพ่าห์

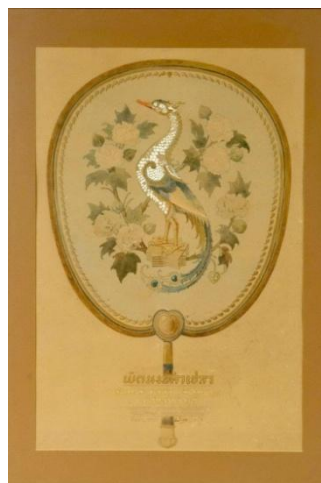

แบบพระราชลัญจกรหงส์พิมาน

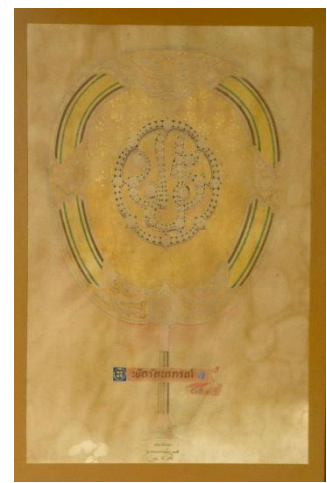
นอกจากทรงออกแบบตรา ดวงตรา ที่ใช้ในหน่วยงาน สถาบันต่าง ๆ แล้ว ยังมีผลงานทรงออกแบบที่เกี่ยวข้องทางศาสนาเป็นที่ยอมรับว่าดีงามแล้ว ยังคงประโยชน์และเป็นต้นแบบ ต่อการศึกษาต่อเนื่องถึงทุกวันนี้เช่น ทรงออกแบบตาลปัตร พัดรอง ในพระราชพิธีและโอกาสสำคัญ ๆ เช่น

ภาพที่ ๑

ภาพที่ ๒

ภาพที่ ๓

(ภาพประกอบจากพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ หอศิลป์เจ้าฟ้า กรมศิลปากร)

ภาพที่ ๑ แบบร่างพัดบรมราชาภิเษกพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

ภาพที่ ๒ แบบร่างพัดหงษ์คำเปลว ทรงผูกสายประทานหม่อมเจ้าอิทธิเทพสรรค์ กฤดากร
เพื่อระลึกถึงหม่อมสุภาพ กฤดากร

ภาพที่ ๓ แบบร่างพัดรัตนารักษ์ ชั้นที่ ๑

ทรงเป็นผู้ออกแบบพระอุโบสถวัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม กรุงเทพฯ และทรงงาน
ออกแบบเขียนภาพภายในพระอุโบสถวัดราชาธิวาส ทรงออกแบบเสมาจตุโลกบาล วัดพระปฐมเจดีย์
จังหวัดนครปฐม เป็นต้น นอกจากนี้สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ยัง
ทรงงานอีกจำนวนมาก

ผลงานออกแบบโดย สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์
พระอุโบสถวัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม กรุงเทพฯ (ภาพประกอบจาก วิกิพีเดีย)

ผลงานออกแบบโดยสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์
นาย ซี ริโกลี เขียนสีเฟรสโก (วัดราชาธิวาสราชวรวิหาร)

หนึ่งในสี่เสมาจตุโลกบาลผลงานออกแบบโดย
พระเจ้าบรมวงศ์เธอ
เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์
(วัดพระปฐมเจดีย์ นครปฐม)

เมื่อกรมศิลปากรได้ก่อกำเนิดขึ้นเมื่อปีพุทธศักราช ๒๔๕๔ นั้นพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำริให้องค์การของช่างมหาดเล็กจากกระทรวงวัง กระทรวงธรรมการมาอยู่ในกรมศิลปากร และโอนงานพิพิธภัณฑสถาน ไปอยู่ในความดูแลของกรมการหอพระสมุด และโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งราชบัณฑิตยสภา เรียกว่า “ ศิลปากรสถาน ” แทนกรมศิลปากรเมื่อปีพุทธศักราช ๒๔๖๙

เมื่อปีพุทธศักราช ๒๔๗๖ มีพระราชบัญญัติจัดตั้งกรมศิลปากรขึ้นมาใหม่ โดยให้สังกัดกระทรวงธรรมการและมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงส่วนราชการภายใน และย้ายสังกัดเพื่อความเหมาะสมหลายครั้ง จนกระทั่งปีพุทธศักราช ๒๕๐๑ มีพระราชบัญญัติโอนกรมศิลปากร มาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ กระทั่งเมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๔๕ กรมศิลปากร ได้รับการสถาปนาใหม่ตามพระราชบัญญัติ ให้โอนกรมศิลปากรมาสังกัดกระทรวงวัฒนธรรมจนถึงปัจจุบันงานด้านการออกแบบศิลปะประยุกต์ ได้เริ่มมีบทบาทและเป็นงานในภาระหน้าที่ของกรมศิลปากร มาตั้งแต่เริ่มก่อตั้งกรมศิลปากรโดยมีสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ เป็นผู้วางรากฐานแบบอย่างงานศิลปะประยุกต์ดังกล่าวมาในข้างต้นแล้วนั้น ได้มีผู้เข้ามาปฏิบัติงานต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก แต่จะขอกล่าวถึงผู้ที่ทำงานด้านการออกแบบในยุคของกรมศิลปากร นั้นเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ เชี่ยวชาญงานช่างหลายแขนง เช่น งานด้านสถาปัตยกรรม จิตรกรรม งานด้านช่างไทยช่างสิบหมู่ ท่านทั้งหลายนี้สามารถปฏิบัติงานได้หลายประเภท และได้ถ่ายทอดวิชาความรู้ต่าง ๆ ให้แก่ช่างรุ่นต่อ ๆ มา โดยการทำงานร่วมกันเป็นการฝึกสอน และถ่ายทอดความรู้จากบุคคลหนึ่งสู่บุคคลหนึ่ง หรือจากรุ่นสู่รุ่น ถือว่าเป็นผู้ที่ทำงานเป็นครู อาจารย์ ให้กับบุคลากรรุ่นต่อ ๆ มา เช่น

นายพรหม พรหมพิจิตร (อุ ลากานนท์ หรือ พระพรหมพิจิตร) เป็นสถาปนิกเอก ของกองสถาปัตยกรรม กรมศิลปากร เป็นผู้ออกแบบดวงตราพระเศศ เป็นตราประจำกรมศิลปากร นอกจากนี้ยังออกแบบร่างภาพดวงตราประจำจังหวัดต่าง ๆ กรมกองของหน่วยงานราชการต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก ออกแบบก่อสร้างพระเจดีย์ยุทธหัตถี จังหวัดสุพรรณบุรี ออกแบบก่อสร้างหอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และยังเป็นอาจารย์พิเศษสอนวิชาสถาปัตยกรรมไทย ให้กับนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยศิลปากร ฯลฯ

นายฉาย เทียมศิลป์ (พระเทวภินิมิต) ถวายตัวฝึกทำงานด้านช่างสิบหมู่ในกรมหลวงสรรพศาสตร์ศุภกิจจนเป็นนายช่างเอกชั้น ๑ หัวหน้าแผนกตำรา กองหัตถศิลป์ กรมศิลปากร ผลงานสำคัญ ออกแบบอักษรพระปรมาภิไธยย่อ ร.ร. ๖ เพื่อบรรจุลงในเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ที่สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ทรงร่างไว้ , เขียนแบบตราพระราชลัญจกร ประจำรัชการที่ ๖ และ ๗ , เขียนแบบธงประจำกองเสือป่า , เขียนแบบและกำกับการสร้างพระแสงดาบญี่ปุ่นลงยาฝังเพชร , อำนวยการเขียนภาพรามเกียรติ์ รอบระเบียงวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ๑๘๐ ห้องและร่างภาพตัวละครสำคัญเพื่อสมโภชพระนครครบ ๑๕๐ ปี , เขียนตำราลายไทย ฯลฯ

นายทอง (ทองอยู่) เรียงเนตร์ อดีตนายช่างโท กองหัตถศิลป์ กรมศิลปากร ผลงานสำคัญ
เขียนแบบดวงตรากระทรวงกลาโหม (ตราสามเหล่าน), ดวงตรากรมการวัฒนธรรม , ดวงตรากรมการ
ศาสนา , ดวงตราตำแหน่งประธานสภาวัฒนธรรม , ดวงตราประจำจังหวัดต่าง ๆ ฯลฯ

นายปรุง เปรมโรจน์ อดีตหัวหน้าแผนกช่างเขียน กองหัตถศิลป์ กรมศิลปากร ผลงาน
สำคัญออกแบบศาลสมเด็จพระนเรศวร จังหวัดพิษณุโลก , เขียนแบบดวงตรากรมชลประทาน . ดวง
ตราประจำกรมสื่อสารทหาร , ดวงตราอธิบดีกรมการแพทย์ ฯลฯ

นายอุณหัศวะมัลย์ อดีตนายช่างศิลปะเอก กองหัตถศิลป์ กรมศิลปากร ผลงานสำคัญ
เขียนแบบดวงตราประจำจังหวัดจันทบุรี , จังหวัดฉะเชิงเทรา , จังหวัดชลบุรี , จังหวัดเชียงใหม่ ,
จังหวัดตราด , จังหวัดนครนายก , จังหวัดสุโขทัย ฯลฯ ซึ่งพระพรหมพิจิตรเป็นผู้ร่าง พระยานุমান
ราชธนเป็นผู้ค้นหาข้อมูล

นายปลิว จั่นแก้ว อดีตนายช่างโท กองหัตถศิลป์ กรมศิลปากร ผลงานสำคัญเขียนแบบ
ตราพระราชลัญจกรพระครุฑพ่าห์ รัชกาลที่ ๙ , เขียนแบบดวงตราการทำเรือแห่งประเทศไทย , ดวง
ตรากรมการขนส่ง , ดวงตรากรมตรวจราชการแผ่นดิน , ดวงตราธนาคารแห่งประเทศไทย , ดวงตรา
สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ฯลฯ

นายสนธิ ดิษฐพันธ์ อดีตผู้อำนวยการกองหัตถศิลป์ กองหัตถศิลป์ กรมศิลปากร ผลงาน
สำคัญเขียนแบบตราเทศบาล กรุงเทพมหานคร , ดวงตราสำนักงานข้าราชการพลเรือน ฯลฯ

นายพินิจ สุวรรณบุญ อดีตนายช่างศิลปกรรม ๘ งานศิลปะประยุกต์ กองหัตถศิลป์ กรม
ศิลปากร ผลงานสำคัญ ออกแบบเหรียญที่ระลึกในการเสด็จเยือนสหรัฐอเมริกา และทวีปยุโรป ,
ออกแบบแพรแถบ และเหรียญพิทักษ์เสรีชน , ออกแบบแพรแถบและเหรียญที่ระลึกพระราชพิธีรัชมัง
คลาภิเษกด้านหลัง , ออกแบบเหรียญพระแก้วมรกต ภ.ป.ร. (สามฤดู) ในพระราชพิธีสมโภชกรุง
รัตนโกสินทร์ครบ ๒๐๐ ปี , ออกแบบเหรียญทองคำที่ระลึก ฉลองพระชนมายุ ๙๐ พรรษา สมเด็จพระ
ศรีนคริทราบรมราชชนนี(ด้านหลัง) ฯลฯ

นางโนรี รณะศิลป์ (เทพวัลย์) อดีตนายช่างศิลปกรรม ๔ งานศิลปะประยุกต์ กอง
หัตถศิลป์ กรมศิลปากร ผลงานสำคัญ เขียนแบบตราประจำกรมการสื่อสารทหาร , ออกแบบดวงตรา
ไพบรณียากร , และยังคงออกแบบดวงตรา เครื่องหมาย เข็มที่ระลึก ฯลฯ

นางปราณี นิ่มเสมอ (ศรีวิภาต) อดีตนายช่างศิลปกรรม ๘ (ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน
จิตรกรรม) ผลงานสำคัญ เขียนสีน้ำมันภาพพระบรมสาทิสลักษณ์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
สมเด็จพระนางเจ้าฯพระบรมราชินีนาถ และพระบรมวงศ์ศานุวงศ์,ออกแบบดวงตราไพบรณียากรชุด
งานฉลองพระบรมราชสมภพครบ ๑๐๐ ปีพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ฯลฯ

นายประพัฒน์ โยธาประเสริฐ อดีตนายช่างศิลปกรรม ๘ (ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านจิตรกรรม)
งานจิตรกรรม กองหัตถศิลป์ ผลงานสำคัญ ออกแบบเสื้อผ้าประกอบการรำไทย ชุดโบราณคดี เช่นชุด
ลพบุรี ชุดทวารวดี ชุดศรีวิชัย , เป็นช่างศิลปะในคณะสำรวจและจัดทำผังเมืองพระนครศรีอยุธยา ,

ได้รับเชิญจากสำนักพระราชวังเป็นช่างศิลปะไทยแบบประเพณี เพื่อทำการเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนัง
ในพระระเบียงวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ฯลฯ

นายประเวศ ลิ้มปรีงษ์ (ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะ) อดีตผู้เชี่ยวชาญด้าน
บูรณะปฏิสังขรณ์ กองหัตถศิลป์ ผลงานสำคัญ ออกแบบตราประจำหน่วยงานราชการ สมาคมต่างๆ
ออกแบบขยายแบบ ลวดลายพระเมรุและอาคารประกอบพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพ
สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี ฯ ฯลฯ

นายชุมสาย สรรประดิษฐ์ อดีตนายช่างศิลปกรรม ๖ (ผู้ชำนาญการจิตรกรรมไทย) กอง
หัตถศิลป์ ผลงานสำคัญ ออกแบบสัญลักษณ์ ๑๐๐ ปี พระทรวงยุติธรรม ร่วมเขียนขยายแบบ และ
เขียนลวดลายพระที่นั่งชัยมงคลภิเษก ท้องสนามหลวง ฯลฯ

นายอมร ศรีพจนารถ อดีตนายช่างศิลปกรรม ๙ ชช. สถาบันศิลปกรรม กรมศิลปากร
ผลงานสำคัญ ออกแบบเสาหลักเมืองจังหวัดอุบลราชธานี และควบคุมการก่อสร้าง , ออกแบบฐาน
ซุกชีพระประธานในพระอุโบสถ วัดโฆสิตวิหาร จังหวัดภูเก็ต ,ออกแบบลายหน้าบัน ศาลาการเปรียญ
วัดทองย้อย จังหวัดนครนายก ออกแบบสัญลักษณ์สมาคมดนตรีแห่งประเทศไทย ผู้แต่งหนังสือ ภาพ
จิตรกรรมไทย Thai Painting ฯลฯ

นายพิชัย นิรันต์ อดีตนายช่างศิลปกรรม ๘ ส่วนจิตรกรรมและศิลปะประยุกต์ สถาบัน
ศิลปกรรม ผลงานสำคัญ ออกแบบดวงตราไปรษณียากรชุดที่ระลึกครบรอบ ๑๐๐ ปี หลวงประดิษฐ์
ไพเราะ ,ออกแบบรูปสัญลักษณ์สังเวชนียสถานสี่ตำบล ณ พุทธมณฑล และเหรียญที่ระลึก ฯลฯ
เรือเอก อุดม ชีมทรัพย์ อดีตจิตรกร ๘ ว. ฝ่ายจิตรกรรม สถาบันศิลปกรรม ผลงาน
สำคัญ ออกแบบดวงตราไปรษณียากร ชุดที่ระลึกงานกาชาด พ.ศ. ๒๕๒๖ ,ชุดที่ระลึก ๑๐๐ ปีหม่อม
เจ้าสิทธิพร กฤดากร , ชุดที่ระลึก เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ ฯลฯ

นางปราณี มุสิกโปดก อดีตนายช่างศิลปกรรม ๕ (ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านประณีต
ศิลปกรรม) งานจิตรกรรม กองหัตถศิลป์ ผลงานสำคัญ ออกแบบดวงตราไปรษณียากรชุดกล้วยไม้
ไทย , เขียนแบบดวงตรากรมกำลังพลทหารบก , เขียนแบบเหรียญที่ระลึกงานสร้างพระอุโบสถ วัด
ชัยฤทธมาลา (นายพินิจ สุวรรณบุญ ผู้ออกแบบ) ฯลฯ

นางเปี่ยมสุข เหรียญรุ่งเรือง อดีตนายช่างศิลปกรรม ๙ ชช. ศูนย์ศิลปะและการช่างไทย
สถาบันศิลปกรรม ผลงานสำคัญ ออกแบบเขียนภาพจิตรกรรมและลวดลายบนกระเบื้องดินเผา ,
หัวหน้าโครงการค้นคว้าวิจัยเครื่องเคลือบดินเผา เพื่องานศิลปวัฒนธรรมไทย ฯลฯ

นายพนวัฒน์ (สนั่น) สมพิน อดีตนายช่างศิลปกรรม ๑๐ ชช. ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านช่าง
ศิลปกรรม ผลงานสำคัญ ออกแบบพระพุทธรูป พระพุทธสิงหธรรมมงคล , ออกแบบเข็มพระ
นามาภิไธยย่อ สธ. พระตำหนักสวนปทุม , ออกแบบเหรียญที่ระลึกรัชกาลที่ ๙ โรงพยาบาลศิริราช
 ฯลฯ

นายกำพล เวชสุทัศน์ อดีตนายช่างศิลปกรรม ๖ ว. กลุ่มศิลปะประยุกต์ สถาบัน
ศิลปกรรม ผลงานสำคัญ ออกแบบอักษรแผ่นคำจารึกประกอบแท่นฐานพระบรมราชานุสาวรีย์ โดย

กลุ่มประติมากรรมเป็นผู้ปั้นหล่อ , ออกแบบดวงตราโรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย , ออกแบบสัญลักษณ์ฉลอง ๑๐๐ ปี พลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ฯลฯ

นายอนันต์ สวัสดิสวนีย์ อดีตนายช่างศิลปกรรม ๙ ชช. สถาบันศิลปกรรม ผลงานสำคัญ ออกแบบและปั้นเหรียญพระแก้วมรกต ที่ระลึกแก่ผู้บริจาคเงินซ่อมฉัตรประจำพระพุทธรูปฉลองพระองค์ ฯ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม , ออกแบบเข็ม สธ. กองทุนอนุรักษ์มรดกไทย , ออกแบบเข็มมูลนิธิร่มเกล้า ฯลฯ

นายสุนทร วิไล อดีตนายช่างศิลปกรรม ๗ ว. กลุ่มจิตรกรรม สถาบันศิลปกรรม ผลงานสำคัญ ออกแบบสัญลักษณ์พระราชพิธี รัชมิ่งคลาภิเษก , ออกแบบพระนามาภิไธยย่อ ม.ว.ก. , ออกแบบเข็มเชิดชูเกียรติ ศิลปินแห่งชาติ , ออกแบบเครื่องหมายราชวัลลภ และลวดลายเครื่องแบบทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์ ฯลฯ

นายเกรียงศักดิ์ โชติชูตระกูล อดีตช่างประณีตศิลป์ ชั้น ๔. กลุ่มงานศิลปะประยุกต์ กลุ่มจิตรกรรม และศิลปะประยุกต์ สถาบันศิลปกรรม ผลงานสำคัญ เขียนขยายแบบพระราชลัญจกร ๔ รัชกาล ประดิษฐานในบุษบกมุกพระมณฑป วัดพระศรีรัตนศาสดาราม , ออกแบบกรอบพระบรมฉายาลักษณ์ รัชการที่ ๙ ของโรงละครแห่งชาติ ฯลฯ

นางสาวละออง อ่อนจันทร์ อดีตช่างประณีตศิลป์ ชั้น ๓. กลุ่มงานศิลปะประยุกต์ กลุ่มจิตรกรรม และศิลปะประยุกต์ สำนักสถาปัตยกรรมและหัตถศิลป์ ผลงานสำคัญ ออกแบบดวงตรา อบต.แม่ลาหลวง อบต.สบป่อง อบต.แม่ยวม , อบต.แม่สามแลบ ฯลฯ

นายภูริพนธิ์ศรีคงโกคานันท์ อดีตนักวิชาการช่างศิลป์ ๗ ว. กลุ่มวิชาการด้านช่างศิลปะไทย สำนักช่างสิบหมู่ ผลงานสำคัญ ออกแบบเข็มที่ระลึก โลหะปราสาท วัดราชนันทาราม , ออกแบบดวงตรากรมตรวจบัญชีสหกรณ์ , ออกแบบและปั้นลวดลายป้ายวัดระฆังโฆสิตารามวรมหาวิหาร ฯลฯ

นายสมชาติ มหัทธนะสิน อดีตนายช่างศิลปกรรม ๖. กลุ่มงานลายรดน้ำ กลุ่มจิตรกรรม ศิลปะประยุกต์และลายรดน้ำ สำนักช่างสิบหมู่ ผลงานสำคัญ ออกแบบเข็มเชิดชูเกียรติครูภาษาไทยดีเด่น ปี ๒๕๓๒ , ออกแบบเหรียญ มหามิ่งคลาภิเษก ๘๙ พรรษาสมเด็จพระเจ้าฯ ฯลฯ

นางสุนทรี ประสงค์ อดีตนักวิชาการช่างศิลป์ ๘ ว. กลุ่มงานศิลปะประยุกต์ กลุ่มจิตรกรรม ศิลปะประยุกต์และลายรดน้ำ สำนักช่างสิบหมู่ ผลงานสำคัญ เขียนแบบดวงตราไปรษณียากร ชุดภาษาเขียนสีบ้านเชียง , ออกแบบดวงตราไปรษณียากรที่ระลึก ๑๐๐ ปี พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร ออกแบบเขียนภาพจิตรกรรมและลวดลายตกแต่งภาษาชนด้วยเทคนิคโบราณ ฯลฯ

นางวรางคณา ฉัตรแก้ว อดีตนายช่างศิลปกรรม ๖. กลุ่มงานศิลปะประยุกต์ กลุ่มจิตรกรรม ศิลปะประยุกต์และลายรดน้ำ สำนักช่างสิบหมู่ ผลงานสำคัญ ออกแบบเข็มมูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย , ออกแบบบัตรโทรศัพท์ที่ระลึกครบ ๑๐๐ ปี เสด็จประพาสยุโรป , ออกแบบเหรียญพระพุทธรูปสำคัญ หลวงพ่อสุขสัมฤทธิ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ฯลฯ

นางวรรณวดี วิไล อดีตนายช่างศิลปกรรม ๖. กลุ่มงานจิตรกรรม กลุ่มจิตรกรรม
ศิลปะประยุกต์และลายรดน้ำ สำนักช่างสิบหมู่ ผลงานสำคัญ ออกแบบสัญลักษณ์ ห้องสมุดที่ปึงกร
รัศมีโชติ วังสุโขทัย, ออกแบบสัญลักษณ์ งานคืนแห่งสายใยรัก มกราคม ๒๕๕๐ ฯลฯ

นางสาวนิรมล เรืองสม อดีตผู้อำนวยการสำนักช่างสิบหมู่ กรมศิลปากร ผลงานสำคัญ
ออกแบบสัญลักษณ์วันเด็กแห่งชาติ ปี ๒๕๒๓ , ออกแบบดวงตราไปรษณียากร ชุดครอบรอบ ๕๐ ปี วัน
สถาปนาราชบัณฑิตยสถาน , ออกแบบเขียนภาพจิตรกรรมไทยลงตาลปัตร ที่ระลึกพระกฐิน
พระราชทานของกรมศิลปากร ฯลฯ

ปัจจุบัน (พุทธศักราช ๒๕๕๖) งานการออกแบบศิลปะประยุกต์ ได้เปลี่ยนแปลงสถานะมา
ควบรวมกับงานเครื่องเคลือบดินเผา และได้ใช้ชื่อเรียกว่ากลุ่มศิลปะประยุกต์และเครื่องเคลือบดินเผา
สำนักช่างสิบหมู่ กรมศิลปากร โดยปฏิบัติงานด้านการออกแบบเขียนภาพเครื่องหมาย ดวงตรา
สัญลักษณ์ โล่ เข็มที่ระลึก ตาลปัตรพัตรอง ย่าม ใบประกาศนียบัตร ใบประกาศเกียรติคุณ แผ่นภาพ
โฆษณาเป็นต้น และมีบุคลากรที่มีความสามารถดังนี้

นางวีรยา จันทรดี ตำแหน่งนักวิชาการช่างศิลป์ ชำนาญการ กลุ่มศิลปะประยุกต์และ
เครื่องเคลือบดินเผา ปัจจุบันเป็นหัวหน้ากลุ่มงาน ผลงาน คณะทำงานในการผลิตจัดทำ กระเบื้อง
เขียนสีลวดลายวัดเบญจมบพิตร และกระเบื้องเขียนสีลายเทพนม , ออกแบบผลิตภัณฑ์และผลิตตาม
กระบวนการเครื่องเคลือบดินเผา ฯลฯ

นายันทศักดิ์ ฉัตรแก้ว ตำแหน่งนายช่างศิลปกรรม อาวุโส กลุ่มศิลปะประยุกต์และ
เครื่องเคลือบดินเผา ผลงานออกแบบตราสัญลักษณ์มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช
, ออกแบบเครื่องแต่งกายชุดปฏิบัติงานราชการกรมควบคุมมลพิษ , ออกแบบตราสัญลักษณ์ศาล
ล้มละลายกลาง ฯลฯ

นายสุเมธ พุดมพวง ผู้ทรงคุณวุฒิ ตำแหน่งผู้เชี่ยวชาญสาขาช่างศิลป์ไทย กลุ่ม
ศิลปะประยุกต์และเครื่องเคลือบดินเผา ผลงาน แบบสัญลักษณ์พระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระ
ชนมพรรษาครบ ๕ รอบ ๑๒ สิงหาคม ๒๕๓๕ , แบบสัญลักษณ์พระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระ
ชนมพรรษา ๘๐ พรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๕๐ ฯลฯ

นายสมชาย ศุภลักษณ์อำไพพร ตำแหน่งนายช่างศิลปกรรม อาวุโส กลุ่มศิลปะประยุกต์และ
เครื่องเคลือบดินเผา ผลงาน เขียนฉากบังเพลิงพระเมรุมาศสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี ,
ออกแบบตราสัญลักษณ์พระราชพิธีฉลองสิริราชสมบัติ ครบ ๖๐ ปี , ออกแบบจัดทำตาลปัตรพัตรอง
และย่าม ฯลฯ

นางวรรณภรณ์ เชิดชู ตำแหน่งนายช่างศิลปกรรม ชำนาญงาน กลุ่มศิลปะประยุกต์และ
เครื่องเคลือบดินเผา ผลงาน ออกแบบเข็มที่ระลึกมอบให้ครูดีเด่นของคุรุสภา ปี ๒๕๓๗ , ออกแบบ
เครื่องหมายของสำนักงานศาลปกครองกลาง ฯลฯ

นางสาวเพ็ชรสุมภา รัตนเพชร ตำแหน่งนายช่างศิลปกรรม ชำนาญงาน กลุ่มศิลปะประยุกต์
และเครื่องเคลือบดินเผา ผลงาน ออกแบบตราสัญลักษณ์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้น

พื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ , ออกแบบตราสัญลักษณ์สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร , ออกแบบตราสัญลักษณ์สำนักงานกิจการยุติธรรม ฯลฯ

นางสาวชนิษฐา ศรีบุญชูร ตำแหน่งนายช่างศิลปกรรม ชำนาญงาน กลุ่มศิลปะประยุกต์ และเครื่องเคลือบดินเผา ผลงาน ตราสัญลักษณ์สำนักงานศาลยุติธรรม , ตราสัญลักษณ์สำนักงานกิจการยุติธรรม , ตราสัญลักษณ์วัดพนัญเชิงวรวิหาร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ฯลฯ

นางสาวจิตรา พยัคฆ์พงษ์ ตำแหน่ง นายช่างศิลปกรรม ชำนาญงาน กลุ่มศิลปะประยุกต์ และเครื่องเคลือบดินเผา ผลงาน ออกแบบเครื่องหมายเชิดชูเกียรติ เอกอัครราชทูตกระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงมหาดไทย , ออกแบบตราสัญลักษณ์ ๑๒๐ ปี ความสัมพันธ์ทางการทูตไทย-ญี่ปุ่น ปี ๒๕๕๐ ฯลฯ

นางสาวณิชา สาระรัตน์ ตำแหน่ง นายช่างศิลปกรรม ชำนาญงาน กลุ่มศิลปะประยุกต์ และเครื่องเคลือบดินเผา ผลงาน ออกแบบเครื่องหมายราชการของสำนักงานที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ , ออกแบบตราสัญลักษณ์สำนักงานการสอบสวนและนิติการ กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ฯลฯ

นางสาวพัชรี พัฒนจันทร์ ตำแหน่ง นายช่างศิลปกรรม ชำนาญงาน กลุ่มศิลปะประยุกต์และเครื่องเคลือบดินเผา ผลงาน ออกแบบตราสัญลักษณ์วิสาหกิจชุมชน , ปรับแบบลายเส้นและสี ตราสัญลักษณ์ กรมทรัพยากรน้ำบาดาล ฯลฯ

นายไชยอนันต์ อยู่เลี้ยง ตำแหน่ง นายช่างศิลปกรรม ปฏิบัติงาน กลุ่มศิลปะประยุกต์และเครื่องเคลือบดินเผา ผลงาน เขียนภาพจิตรกรรมบนกระเบื้องดินเผา , ออกแบบผลิตภัณฑ์เครื่องเคลือบดินเผา ฯลฯ

การออกแบบเครื่องหมาย และตราสัญลักษณ์

การออกแบบดวงตราสัญลักษณ์ เป็นการสร้างสรรค์รูปแบบผลงาน มุ่งเสนอความงามหรืออารมณ์ เพื่อให้เกิดความรู้สึก ความคิดและจินตนาการต่อผู้พบเห็นได้ชื่นชมผลงาน โดยที่การออกแบบสร้างสรรค์เป็นการเสนอความคิดที่แปลกใหม่ สร้างความเข้าใจ และเห็นอื่นใดต้องเป็นสิ่งที่ตั้งงาม ซึ่งการสร้างสรรค์สิ่งแปลกใหม่นั้น อาจจะมีที่มาจากพัฒนาของเดิมที่มีอยู่แล้ว หรือเป็นความคิดที่สร้างขึ้นมาก็ได้ แต่การออกแบบที่ประสบความสำเร็จนั้นจะเป็นความคิดที่ดี มีแนวความคิดริเริ่มแปลกใหม่ทั้งรูปแบบ เนื้อหา มีคุณค่าทางความงาม ในอันที่จะสร้างอารมณ์ ความรู้สึก สร้างทัศนคติที่ดีต่อผู้ชม มีความงามที่น่าสนใจ อันสัมพันธ์กับประโยชน์ใช้สอย และแยบยลทางความคิด ในการแทนความหมายของสิ่งที่ปรากฏอยู่ในสัญลักษณ์นั้น ดังนั้นในการออกแบบสัญลักษณ์ใด ๆ ก็ตามต้องมีการวางแผน เพื่อการสร้างสรรค์รูปแบบ โดยการจัดวางองค์ประกอบ ส่วนประกอบของการออกแบบให้สัมพันธ์กับเรื่องราว เนื้อหา การใช้สอย ความสวยงาม และสามารถสื่อความหมายได้ตรงตามความประสงค์ ผู้ออกแบบต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องที่จะทำการออกแบบ มีทักษะทางด้านงานศิลปะโดยเฉพาะงานองค์ประกอบศิลป์ โดยการใช้เส้น รูปร่าง รูปทรง มวล ปริมาตร บริเวณว่าง

น้ำหนัก สี ฯลฯ มาจัดวางให้เกิดความงาม ความเหมาะสม เป็นชิ้นงาน โดยอาศัยหลักความเป็นเอกภาพ ความสมดุล ความกลมกลืน การเน้น การทำซ้ำ การตัดกัน ดังคำที่นักออกแบบมักพูดกันว่า “ การออกแบบสัญลักษณ์ที่ดี ต้องมีความงามตามหลักการออกแบบ ” ดังนี้

หลักความเป็นเอกภาพ คือผลรวมของส่วนต่าง ๆ ที่นำมาประกอบกัน รวมกัน ให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ทำให้งานดูมีความสัมพันธ์ต่อเนื่อง กลมกลืน กลมเกลียวกัน เข้ากันได้ ไม่ว่าจะเป็น เส้น รูปร่าง รูปทรง มวล ปริมาตร ช่องว่าง น้ำหนัก สี เมื่อนำมารวมกันจะเป็นหนึ่งเดียวกัน ไม่อาจแบ่งแยกกันได้ มีจุดมุ่งหมายในการแสดงออกทางเดียวกัน มีความเรียบง่าย งานออกแบบชิ้นเดียวกันจะแสดงออกหลายรูปแบบหรือหลายความคิดหลายอารมณ์ไม่ได้ จะทำให้สับสนดูไม่รู้เรื่อง มีจุดเด่นและจุดรองลงไปเพื่อให้งานนั้นสมบูรณ์ตามจุดมุ่งหมาย

หลักดุลยภาพ คือความสมดุลของภาพ การออกแบบสัญลักษณ์ต้องคำนึงถึงความสมดุลซ้าย-ขวาของภาพ หมายถึงความประสานกลมกลืน ความพอเหมาะพอดีของส่วนต่าง ๆ ในภาพ การจัดวางองค์ประกอบให้เกิดความรู้สึกว่าแต่ละส่วนมีน้ำหนักต่อเนื่องกันโดยการรับรู้ทางสายตาได้แก่

- ความสมดุลที่เหมือนกัน เท่ากัน คืองานที่ทำการออกแบบเมื่อมองดูด้วยตาแล้วให้ความรู้สึกเท่ากัน ทั้งซ้าย-ขวา มีช่องว่าง ช่องไฟที่เท่ากัน
- ความสมดุลที่ไม่เท่ากัน เป็นการออกแบบที่ทำให้เกิดความน่าสนใจ ดูได้นาน แต่จัดองค์ประกอบได้ยาก เป็นงานที่ท้าทาย เพราะต้องแก้ปัญหาเรื่องความแตกต่างระหว่างภาพทางซ้ายและขวาที่ต่างดุลกันให้ดูแล้วเกิดความเท่ากัน ด้วยน้ำหนักของภาพ ด้วยจุดเด่น จุดรอง ด้วยการตัดกันของเส้น สี

หลักความกลมกลืน คือการออกแบบที่นำสิ่งที่ใกล้เคียงกัน คล้ายกัน มาจัดวางไว้ด้วยกัน ซ้ำกัน หรือขัดแย้งกัน นั้นผู้ออกแบบต้องคิดหาสิ่งเชื่อมโยงระหว่างความแตกต่างให้เกิดความกลมกลืนกัน เพื่อให้ภาพดูเป็นเรื่องเดียวกัน หรือเป็นเอกภาพของสัญลักษณ์

หลักการซ้ำ คือการออกแบบโดยอาศัยเส้น รูปร่าง รูปทรง ซ้ำ ๆ กันเป็นการจัดองค์ประกอบของภาพที่เหมือน ๆ กัน นำมาใช้หลาย ๆ ครั้ง ในภาพให้เกิดเป็นภาพสัญลักษณ์ จนก่อให้เกิดความงาม แต่ต้องคำนึงด้วยว่า ถ้าเหมือนกันทั้งหมดอาจทำให้งานออกมาไม่น่าดู การทำซ้ำควรมีความน่าสนใจถึงทิศทาง แนวตั้ง แนวนอน แนวเฉียงของภาพด้วย

หลักการตัดกัน คือการนำสิ่งที่แตกต่างกัน หรือตรงกันข้ามกันมาจัดไว้ด้วยกัน เช่นเส้น หรือสี การตัดกันจะทำให้เกิดความน่าสนใจของภาพ ดูแล้วให้ความรู้สึกตื่นเต้น มีจุดเด่น

หลักการลดหลั่น คือ การออกแบบที่อาศัยการเปลี่ยนแปลงของภาพทีละน้อย ๆ เช่น การลดหลั่นขนาดจากใหญ่ไปหาเล็ก หรือการลดหลั่นของทิศทาง การลดหลั่นนี้จะทำให้ภาพเกิดความรู้สึกเคลื่อนไหว โดยมากจะใช้ในสัญลักษณ์ที่สื่อความหมายถึงการพัฒนา การไม่หยุดนิ่ง

หลักจุดเด่น คือจุดที่น่าสนใจที่สุดในชิ้นงานเพียงจุดเดียวในสัญลักษณ์นั้นๆ โดยการเน้นขนาด ตำแหน่ง สี เป็นต้น

จุดประสงค์การออกแบบดวงตราสัญลักษณ์

ดังที่ได้กล่าวนำในตอนต้นแล้วว่า ตราสัญลักษณ์ เป็นภาพเครื่องหมายที่ถูกกำหนดเพื่อใช้แทนความหมาย แทนอีกส่วนหนึ่ง หรือบุคคลใดบุคคลหนึ่ง คือภาพเครื่องหมายแทนตัวบุคคล องค์กร หน่วยงาน เพื่อสื่อให้ผู้พบเห็นทราบ รับรู้ให้ไปในทางเดียวกันว่าตราสัญลักษณ์นั้น หมายถึงบุคคลใด องค์กรใดหน่วยงานใด ให้เป็นการเฉพาะเจาะจง จึงแยกจุดประสงค์การออกแบบตราสัญลักษณ์ ออกเป็น ๓ จุดประสงค์ใหญ่ที่เห็นชัดและสำคัญ ดังนี้

๑. การออกแบบให้กับบุคคลสำคัญ ได้แก่สถาบันพระมหากษัตริย์ส่วนใหญ่การออกแบบประเภทบุคคลสำคัญ ๆ ของไทยเราก็จะเกี่ยวข้องกับบุคคลชั้นสูงเช่น พระมหากษัตริย์พระราชินีในส่วนนี้เป็นการออกแบบในวันคล้ายวันพระราชสมภพ ตัวอย่างเช่น วันเฉลิมพระชนมพรรษา ครบรอบวาระสำคัญต่าง ๆ เช่นตราพระราชพิธีมงคลเฉลิมพระชนมพรรษาครบ ๖ รอบ หรือวันเฉลิมฉลองครบรอบปีที่ทรงครองราชย์ ตราสัญลักษณ์พระราชพิธีฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปีและพระบรมวงศานุวงศ์ของราชวงศ์จักรีในลำดับชั้นต่าง ๆ ได้แก่พระนามาภิไธยย่อ พระนามย่อ เป็นสัญลักษณ์ประจำแต่ละพระองค์ หรืออาจมีตราสัญลักษณ์ที่พระบรมวงศานุวงศ์เกี่ยวเนื่องกับพระราชภารกิจ เช่นงานพระราชพิธี , โครงการ , มูลนิธิ ฯลฯ

- การออกแบบบุคคลสำคัญด้านศาสนาจะเป็นการออกแบบเพื่อใช้แทนความหมายถึงพระชั้นผู้ใหญ่ ชั้นสมเด็จพระสังฆราช ซึ่งพระมหากษัตริย์เป็นผู้แต่งตั้ง และกิจการหรืองานพิธีที่เกี่ยวกับศาสนา เช่น ที่ระลึกในงานพระราชพิธี หรือพิธีสำคัญทางศาสนาอาจจะเห็นในรูปแบบของสัญลักษณ์ที่ปรากฏบนตาลปัตร พัดรอง หรือย่ามที่บุคคลทางศาสนาใช้

- การออกแบบเพื่อบุคคลสำคัญของชาติ เพื่อเป็นการระลึกถึงบุคคลที่มีคุณงามความดีที่มีต่อประเทศชาติ เพื่อเป็นสื่อให้คนจดจำ ถึงวันสำคัญของบุคคลนั้น ๆ เช่นดวงตราวันสุนทรภู่ , ดวงตรากรมพระยาดำรงราชานุภาพ , กรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ , มูลนิธิปรีดี พนมยงค์ , มูลนิธิรัฐบุรุษพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ฯลฯ นอกจากนี้ยังมีดวงตราของสกุลของบุคคลสำคัญที่เป็นที่เคารพนับถือระดับประเทศ เช่น ดวงตราสกุล มาลากุล เป็นต้น

๒. การออกแบบเนื่องในโอกาสสำคัญๆ ซึ่งมีไม่บ่อยนัก โดยส่วนมาจะเกี่ยวเนื่องกับสถาบันชาติแบบประเทศต่อประเทศการออกแบบนั้นจะเน้นในเรื่องความสัมพันธ์ หรือความร่วมมือระหว่างประเทศ ตัวอย่างเช่น ความสัมพันธ์ของไทยกับประเทศต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์กันมาเป็นเวลานาน จะครบร้อยปีเป็นต้น ด้านศาสนา เช่นวันวิสาขบูชา ของไทยได้รับการยกย่องจาก ยูเนสโกให้เป็นวันสำคัญของโลก

๓. การออกแบบกับหน่วยงานต่าง ๆ เป็นการได้รับความไว้วางใจให้ทำการออกแบบแก่หน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนได้แก่ ดวงตราประจำกระทรวง กรม , ดวงตราประจำจังหวัด , มหาวิทยาลัย , สถาบันทางการศึกษา , องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ฯลฯ

คุณลักษณะของตราสัญลักษณ์ที่ดี

ก่อนที่จะเราทำการออกแบบดวงตราสัญลักษณ์ให้ได้ดี และงามตามสากลนิยมนั้น ผู้ทำการออกแบบต้องมีทักษะ และคำนึงถึงคุณลักษณะที่ดีของตราสัญลักษณ์นั้นๆ โดยทั่วไปจะมีมาตรฐานหลักของการออกแบบไว้คร่าว ๆ ดังนี้

ในการออกแบบตราสัญลักษณ์ที่ดี ตรานั้นต้องมีความหมาย คือสัญลักษณ์ที่ดีต้องมีเนื้อหา หรือสื่อความหมายได้จากภาพที่เกิดขึ้น ผู้ดูจะรับรู้ได้จากงานที่ปรากฏ ว่าดวงตราสัญลักษณ์นั้นสื่อวัตถุประสงค์อย่างไรกับผู้ดู และหน่วยงานเจ้าของดวงตรานั้น

ในการออกแบบตราสัญลักษณ์ที่ดี ตรานั้นต้องแสดงคุณค่าทางความงาม ความเหมาะสม ความลงตัว ความเป็นไปได้ที่จะนำดวงตรานั้นไปใช้ ทั้งหมดนี้จะเกิดจากการจัดองค์ประกอบศิลป์ และการนำมาจัดรวมกันตามหลักของการออกแบบ และควรคำนึงถึงการนำดวงตรานั้นไปทำการย่อ หรือ ขยายด้วย

ในการออกแบบตราสัญลักษณ์ที่ดี ตรานั้นต้องมีความร่วมสมัย การออกแบบนั้นควรมีความทันสมัยอยู่ตลอดเวลา หรืออย่างน้อยก็ช่วงเวลาหนึ่ง เพราะดวงตราสัญลักษณ์เป็นงานศิลปะชิ้นหนึ่งที่สามารถสะท้อนรสนิยมของสังคมในช่วงเวลานั้น ๆ

ในการออกแบบตราสัญลักษณ์ที่ดี ตรานั้นต้องมีความน่าเชื่อถือ การออกแบบดวงตราสัญลักษณ์เมื่อถูกนำไปใช้แล้ว ผู้พบเห็นต้องเกิดความศรัทธา ความน่าเชื่อถือต่อดวงตรานั้น ๆ

ในการออกแบบตราสัญลักษณ์ที่ดี ตรานั้นต้องเป็นเอกภาพ เป็นการออกแบบที่ต้องสร้างสรรค์สิ่งแปลกใหม่ ไม่เหมือนไม่ซ้ำใคร ควรเป็นเอกลักษณ์พิเศษเฉพาะตัว มีความชัดเจนในการสื่อสารถึงวัตถุประสงค์ต่อผู้พบเห็นร่วมกัน

ในการออกแบบตราสัญลักษณ์ที่ดี ตรานั้นต้องใช้สีที่เหมาะสม ไม่ฉูดฉาด มีความสวยงาม มีความเด่นชัด และน่าสนใจ

ในการออกแบบตราสัญลักษณ์ที่ดี ตรานั้นต้องนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ง่าย การออกแบบดวงตรา ต้องคำนึงถึงการใช้ประโยชน์ ออกแบบเพื่ออะไร ใช้กับอะไร เช่นอาจเป็นตราประทับหัวกระดาษ, หัวจดหมาย, นามบัตร, เข็มกลัด หรือปกลายบนเสื้อซึ่งเป็นที่นิยมในปัจจุบัน

บทที่ ๓

เครื่องมือ และอุปกรณ์ที่ใช้ในงานออกแบบ เขียนแบบ

เอกสารในบทนี้จะนำเสนอ เครื่องมือ และอุปกรณ์ที่ใช้ในงาน ออกแบบ เขียนแบบ เพื่อให้รู้จักลักษณะของอุปกรณ์ และเครื่องมือที่ใช้ในงานออกแบบ สามารถเข้าใจวิธีการใช้งานได้อย่างถูกต้อง ก่อนที่เราจะเริ่มปฏิบัติงานออกแบบจำเป็นต้องมีพื้นฐานความรู้เกี่ยวกับอุปกรณ์ เครื่องมือ ตลอดจนวิธีการรักษาเครื่องมือให้มีสภาพดีพร้อมใช้งานอยู่เสมอโดยจะนำเสนอวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ในงานออกแบบตามขั้นตอนการปฏิบัติงาน โดยในเอกสารฉบับนี้จะไล่เรียงวัสดุ อุปกรณ์ที่ใช้ปฏิบัติงานตั้งแต่ที่ใช้กันในอดีต ไล่เรียงจนมาถึงในยุคปัจจุบันที่มีเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาช่วยในการปฏิบัติงานโดยยึดแนวทางการปฏิบัติงานของบุคลากรช่างสิบหมู่เคยปฏิบัติ

เครื่องมือและอุปกรณ์ในการออกแบบเขียนแบบเครื่องหมาย ดวงตรา ในยุคแรก ๆ เนื่องจากผลิตภัณฑ์ทางเทคโนโลยีในสมัยนั้นยังไม่มีวิวัฒนาการเท่าเทียมในปัจจุบันช่างออกแบบเขียนแบบในรุ่นนั้นจำเป็นต้องอาศัยฝีมือเป็นหลักในการปฏิบัติงานและอุปกรณ์เหล่านั้นก็ไม่พ้นไปจากอุปกรณ์ของช่างเขียนแบบก่อสร้างและอุปกรณ์การเขียนสีของจิตรกรบางชนิดดังจะได้นำเสนอต่อไปนี้

เครื่องมือและอุปกรณ์ที่จำเป็นมีดังต่อไปนี้

1. โต๊ะสำหรับปฏิบัติงานออกแบบเขียนแบบ
2. บรรทัด ฉาก ขนาดต่างๆ
3. อักษรลอก
4. กระดาษเขียนแบบ
5. ดินสอแบบต่างๆ
6. ยางลบดินสอ
7. กบเหลาดินสอ มีดสำหรับเหลาดินสอ
8. สก๊อตเทปใสสำหรับติดกระดาษ
9. วงเวียน
10. แปรง/ผ้าสำหรับทำความสะอาด
11. พู่กัน
12. สี

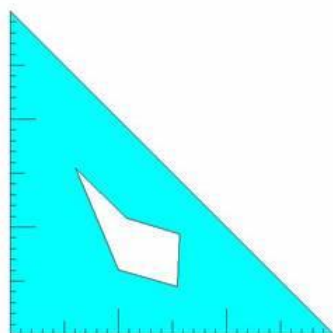
สิ่งที่กล่าวมาข้างต้นล้วนแต่เป็นเครื่องมือที่มีความสำคัญมาก เพื่อช่วยให้งานออกแบบเขียนแบบ เป็นไปอย่างเรียบร้อย ถ้าขาดเครื่องมือเหล่านี้จะทำให้การออกแบบ เขียนแบบเป็นไปอย่างล่าช้า และไม่ดีเท่าที่ควร

1. ชุดโต๊ะเขียนแบบ และกระดานเขียนแบบ ใช้รองกระดาษเขียนแบบ ในกรณีที่ไม่มีโต๊ะเขียนแบบ ให้ใช้กระดานเขียนแบบแทนก็ได้

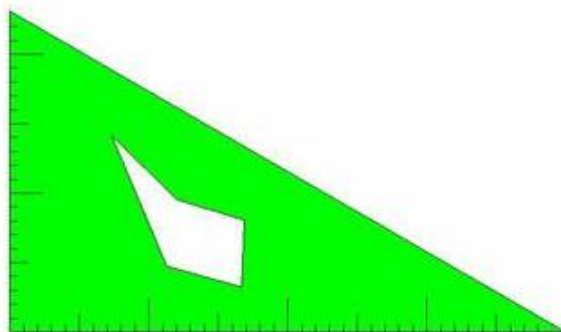

2. ไม้บรรทัด ไม้ทึ ใช้ในการวัดระยะเป็นอุปกรณ์ทางเรขาคณิตและศิลปกรรม อาจทำจากพลาสติก ไม้ อะลูมิเนียม หรือ เหล็ก ใช้ในการวัดความยาว ส่วนใหญ่จะมี 2 สเกล คือ นิ้ว และ เซนติเมตร พบได้หลายขนาด ส่วนใหญ่จะเป็นขนาด 15 หรือ 30 เซนติเมตร และอาจมีความยาวถึง 100 เซนติเมตร (1 เมตร) สำหรับใช้วัดแบบก่อสร้าง นอกจากนั้นแล้ว เราอาจใช้ไม้บรรทัดในการขีดเส้นให้ตรง ซึ่งเป็นสาเหตุหลักที่นักเรียนจะต้องพกไม้บรรทัด ในการสร้างรูปด้วยไม้บรรทัดและวงเวียนนั้น ไม้บรรทัดที่ใช้ไม่จำเป็นต้องมีสเกลวัดความยาวเหมือนไม้บรรทัดปกติ ดังนั้นเราจึงกล่าวถึงไม้บรรทัดที่วัดความยาวไม่ได้ว่า สันตรง (Straightedge)

- ฉากสามเหลี่ยม (Set - Square) ชุดหนึ่งมีอยู่ 2 แบบ มีมุมต่างกันดังนี้ อันแรกเรียกว่า ฉาก 30 60 , และ 90 องศา ส่วนอันที่ 2 เรียกว่า ฉาก 45 , 45, และ 90 องศา การเขียนมุมของฉากสามเหลี่ยมทั้ง 2 อันนี้ จะต้องใช้ร่วมควบคู่กับไม้ฉากทุกครั้ง ในขณะที่ทำการปฏิบัติงานเขียนแบบ

ฉากที่มีมุม 45, 45, 90

ฉากที่มีมุม 30, 60, 90

- แผ่นรูปทรงแบบต่างๆ วงกลม วงรี สี่เหลี่ยม ขนาดต่างๆ เป็นอุปกรณ์ในการเขียนวงกลม วงกลม วงรี สี่เหลี่ยม ตามแบบ และขนาดต่างๆที่เหมาะสมกับงาน

- กระดุกงู ลักษณะเป็นยางโค้งตัดได้ เมื่อต้องการใช้ก็ตัดกระดุกงูให้มีความโค้งตามที่ต้องการ

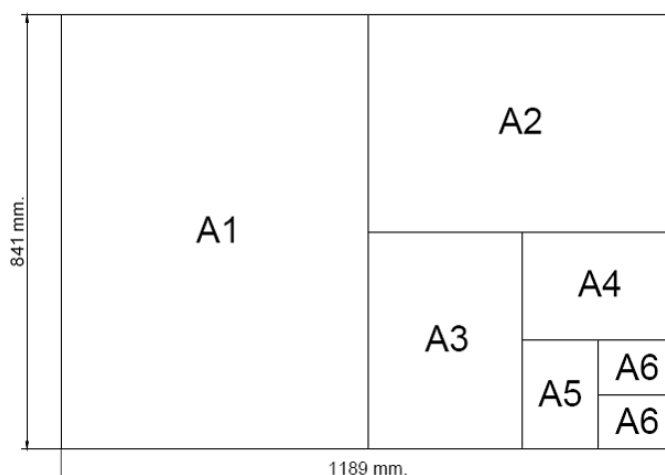
3. กระดาษเขียนแบบ กระดาษเขียนแบบ เป็นวัสดุงานที่ใช้สำหรับออกแบบเขียนแบบ กระดาษที่ใช้ในงานเขียนแบบมีอยู่ 2 ชนิด คือกระดาษเขียนแบบธรรมดา กับ กระดาษไขซึ่งกระดาษไขใช้สำหรับการนำไปพิมพ์เขียวทำสำเนา

- มาตรฐานขนาดกระดาษเขียนแบบ กระดาษเขียนแบบมีอยู่หลายขนาด ผู้เขียนสามารถเลือกใช้ขนาดกระดาษแต่ละขนาดตามความเหมาะสม ตามมาตรฐาน DIN 476 ได้ กำหนดขนาดกระดาษหลักไว้ 7 ขนาด คือ A0 A1 A2 A3 A4 A5 และ A6 โดยกระดาษขนาด A0 เป็นขนาดกระดาษที่มีขนาดโตที่สุด มีพื้นที่รวม 1 ตารางเมตร ลักษณะรูปร่างสี่เหลี่ยมผืนผ้ามีสัดส่วนความกว้างต่อความยาวเป็น 1 ต่อ ราก 2 โดยขนาดกระดาษที่เล็กลงไปในแต่ละระดับจะมีพื้นที่เพียงครึ่งหนึ่งของระดับบน ดังในตารางข้างล่างนี้

ตารางแสดงพื้นที่ขนาดกระดาษเขียนแบบตามมาตรฐาน DIN 476

ขนาดมาตรฐาน	ขนาดกระดาษ กว้าง x ยาว (มม.)	ขนาดพื้นที่เขียนแบบ กว้าง x ยาว (มม.)
A0	841 x 1,189	831 x 1,179
A1	594 x 841	584 x 831
A2	420 x 594	410 x 584
A3	297 x 420	287 x 410
A4	210 x 297	200 x 287
A5	148 x 210	138 x 200
A6	105 x 148	95 x 138

A0 มีพื้นที่รวม 1 ตารางเมตร

4. **ดินสอเขียนแบบ** ในการเขียนแบบนั้น ช่วงเขียนแบบจะต้องมีดินสอหลายแท่ง แต่สำหรับนักเรียนให้ใช้ดินสอไม้ปานกลางเพียงแท่งเดียวก็พอ คือ เกรด HB การจับดินสอควรให้จับดินสอเอียง 60 องศาและควรหมุนดินสอไปด้วยเล็กน้อยขณะที่ขีดเส้น เพื่อเส้นจะได้คมและเสมอกันโดยตลอด

ดินสอแบ่งเป็น 2 ชนิดตามลักษณะ

1. ดินสอเปลือกไม้

ดินสอเปลือกไม้

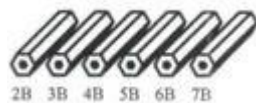
2. ดินสอเปลี่ยนไส้ได้ 2/ดินสอกด

ดินสอเปลี่ยนไส้ได้

ดินสอที่ใช้ในการเขียนแบบจะถูกแบ่งออกเป็นเกรดตามความอ่อนแข็งของไส้ดินสอคือ

- ดินสอไส้อ่อน เกรดที่ใช้คือ 2B 3B 4B 5B 6B 7B

- ดินสอไส้ปานกลาง เกรดที่ใช้คือ B HB F H 2H 3H

- ดินสอไส้แข็ง เกรดที่ใช้คือ 4H 5H 6H 7H 8H 9H

5. กบเหลาดินสอ ครกเหลาดินสอ ใช้สำหรับเหลาดินสอเพื่อใช้ในงานออกแบบ สำหรับดินสอชนิดเปลี่ยนไส้ ต้องใช้ครกเหลาเพื่อใช้ในงานออกแบบ

6. ยางลบ ยางลบที่ใช้ในงานเขียนแบบควรเป็นยางลบดินสอชนิดอ่อนที่มีคุณภาพดีเพราะจะทำให้การลบสะอาดและกระดาษเขียนแบบไม่เป็นรอย/ยางลบไข สีเหลือง

7. นิตโต้เทป สก๊อตเทปใสสำหรับติดกระดาษ ใช้สำหรับติดมุมกระดาษ เพื่อไม่ให้กระดาษเลื่อนและส่วกในการเขียนแบบ

8. วงเวียน มีไว้สำหรับเขียนวงกลมและส่วนของวงกลม เมื่อใช้แล้วควรใช้ผ้าเช็ดส่วนที่เป็นเหล็กและเก็บไว้ในกล่องให้เรียบร้อย

9. ผ้าสำหรับทำความสะอาด เป็นผ้าสำหรับทำความสะอาดตั้งแต่เช็ดโต๊ะ เก้าอี้ก่อนที่นักเรียนจะนั่งและทำงาน ตลอดจนทำความสะอาดเครื่องมือต่างๆของนักเรียน ทั้งนี้เนื่องจากว่า กระดาษเขียนแบบของนักเรียนมีสีขาว ผุ่นผงต่างๆที่ปลิวมาหรือเกิดจากนักเรียนเลาดินสอ จะทำให้กระดาษของนักเรียนสกปรกเป็นรอยดำได้

10. พู่กัน ใช้ในการระบายสี ทำด้วยขนสัตว์ ขนสังเคราะห์ มีทั้งชนิดปลายกลม และปลายแบน มีขนาดให้เลือกใช้ได้ตามความเหมาะสมของงาน

	
พู่กันกลม http://www.office2art.com	พู่กันแบน http://www.chamnan-media.com

11. สีใช้ในงานออกแบบ ใช้ลงสีให้มีความสวยงาม ที่นิยมใช้จะเป็นสีน้ำ สีโปสเตอร์ สีอะคริลิก/สีฝุ่น ตลับ/สีหมึก

พัฒนาการของการออกแบบภายในสำนักช่างสิบหมู่

เมื่อกรมศิลปากรได้ก่อกำเนิดขึ้นเมื่อปีพุทธศักราช ๒๔๕๔ โดยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำริให้องค์การของช่างมหาดเล็กจากกระทรวงวัง กระทรวงธรรมการ มาอยู่ในกรมศิลปากร

เมื่อปีพุทธศักราช ๒๔๗๖ มีพระราชบัญญัติจัดตั้งกรมศิลปากรขึ้นมาใหม่ โดยให้สังกัด กระทรวงธรรมการและมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงส่วนราชการภายใน และย้ายสังกัดเพื่อความเหมาะสมหลายครั้งจนกระทั่งปีพุทธศักราช ๒๕๐๑ มีพระราชบัญญัติโอนกรมศิลปากรมาสังกัด กระทรวงศึกษาธิการ และในช่วงเวลานี้กลุ่มงานศิลปะประยุกต์ จึงได้เริ่มก่อตั้งขึ้นเมื่อพ.ศ. ๒๕๑๗ ซึ่งในเวลานั้นมีฐานะเป็นฝ่ายศิลปะประยุกต์ สังกัดกองหัตถศิลป์ กรมศิลปากร และได้เปลี่ยนมาเป็นกลุ่มศิลปะประยุกต์ สังกัดส่วนจิตรกรรมและศิลปะประยุกต์ สถาบันศิลปกรรม กรมศิลปากร ต่อมาเปลี่ยนเป็นกลุ่มศิลปะประยุกต์ สำนักสถาปัตยกรรม กระทรวงวัฒนธรรม ต่อมาได้เปลี่ยนเป็นกลุ่มศิลปะประยุกต์และเครื่องเคลือบดินเผา สำนักช่างสิบหมู่ จนถึงปัจจุบัน การปฏิบัติงานด้านการออกแบบได้มีการถ่ายทอดภูมิปัญญา ความประณีต ความละเอียดรอบคอบ ฝีมือทักษะ ความชำนาญ ความใส่ใจในผลงานการออกแบบ จากรุ่นครู อาจารย์ ได้ดำเนินมาจนถึงปัจจุบันปัจจุบันแห่งโลกเทคโนโลยีระบบดิจิทัล ซึ่งเป็นโลกแห่งความรวดเร็ว การปฏิบัติงานด้านการออกแบบจึงจำเป็นต้องมีการปรับตัวให้เท่าทันเทคโนโลยีใหม่ ๆ การปฏิบัติงานทางด้านการออกแบบจึงมีพัฒนาการตามยุคสมัย ซึ่งมีข้อดีอยู่มาก ในด้านการสร้างงานออกแบบ เรื่องการติดต่อสื่อสาร การส่งข้อมูลการออกแบบ ง่าย ประหยัดเวลา สะดวกรวดเร็วในหนึ่งครั้ง ลดขั้นตอนการปฏิบัติงานต่าง ๆ ที่ต้องทำสร้างรูปแบบ ด้วยมือที่ล่าช้า ยุ่งยาก ลดขั้นตอนและเวลาในการลงน้ำหมึกคัดเส้น ลดขั้นตอนการเสียหายจากกระบวนการระบายสีด้วยพู่กันที่ต้องระบายสีอย่างมีสติ มีความระมัดระวัง นักออกแบบรุ่นใหม่เริ่มปรับตัวให้ทันนักออกแบบรุ่นใหม่ ที่พัฒนางานด้วยระบบ โปรแกรม บนหน้าจอคอมพิวเตอร์ซึ่งกรรมวิธีการออกแบบด้วยระบบคอมพิวเตอร์นี้ มีลำดับขั้นตอนอย่างไรนั้นก่อนอื่นเรารู้จักกับคำว่าคอมพิวเตอร์ กันก่อน

คอมพิวเตอร์ คืออะไร

“คอมพิวเตอร์ภาษา อังกฤษ computer ภาษาไทย เรียกว่าคณิตกรณ์ พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ให้ความหมายของคอมพิวเตอร์ไว้ว่า “เครื่องอิเล็กทรอนิกส์แบบอัตโนมัติ ทำหน้าที่เหมือนสมองกลใช้สำหรับแก้ปัญหาต่างๆ ที่ง่ายและซับซ้อนโดยวิธีทางคณิตศาสตร์.” คอมพิวเตอร์จึงเป็นเครื่องจักรอิเล็กทรอนิกส์ ที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อใช้ทำงานแทนมนุษย์ ในด้านการคิดคำนวณ และสามารถจำข้อมูลทั้งตัวเลขและตัวอักษรได้เพื่อการเรียกใช้งานในครั้งต่อไป นอกจากนี้ยังสามารถจัดการกับสัญลักษณ์ได้ด้วยความเร็วสูงโดยปฏิบัติตามขั้นตอนของโปรแกรม

โปรแกรมคอมพิวเตอร์ภาษา อังกฤษ: computer program คือ กลุ่มชุดคำสั่งที่ใช้อธิบายขั้นตอน หรือกลุ่มงานที่จะประมวลผลโดย คอมพิวเตอร์ หรือ ควบคุมการทำงานของเครื่อง

คอมพิวเตอร์โดยมักติดตั้งมาจากโรงงานที่ผลิต ติดตั้งโปรแกรม ระบบ ปฏิบัติการ (operating system) ที่จะทำให้หน้าที่เหมือนผู้จัดการคอยดูแลให้อุปกรณ์ต่าง ๆ ทำงานให้ประสาน กันโดย โปรแกรมเมอร์ เป็นผู้เขียน แต่หลังจากMicrosoft และ Apple ได้เปิดตัวระบบ ปฏิบัติ การที่ทำงานบนหน้าจอ(GUI) การใช้งานคอมพิวเตอร์ก็ไม่ต้องเขียนชุดคำสั่งเช่นเดิมอีกต่อไปจึงเปลี่ยนการเรียกเป็น แอปพลิเคชันซอฟต์แวร์(Application Software)แทนคำว่าโปรแกรม”

(คัดย่อจากวิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี)

เครื่องมือและอุปกรณ์ที่จำเป็นมีดังต่อไปนี้

1. คอมพิวเตอร์
2. เครื่องพิมพ์
3. หมึกพิมพ์
4. โปรแกรมในงานออกแบบ

1. คอมพิวเตอร์คอมพิวเตอร์สิ่งหนึ่งที่มาเป็นเครื่องมือช่วยให้งานออกแบบมีความสะดวก แต่จะให้อาจปฏิบัติงานได้ต้องมีโปรแกรมสำหรับงานออกแบบ

2. เครื่องพิมพ์/เครื่องพิมพ์แบบแท่งเครื่องพิมพ์เลเซอร์

3. หมึกพิมพ์ที่ใช้กับเครื่องพิมพ์แบบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นหมึกอิงเจท หมึกเลเซอร์ หมึกชนิดเติม ใช้ในการถ่ายทอดแบบออกมาเป็นภาพตามแบบที่ออกไว้ในคอมพิวเตอร์

4. โปรแกรมที่ใช้ในงานออกแบบ โปรแกรมที่ใช้ในงานออกแบบมีหลายโปรแกรมที่นิยมใช้กัน โปรแกรมสำเร็จรูปที่นิยมใช้กันในหมู่นักออกแบบมีด้วยกันประมาณ ๓ โปรแกรม ดังนี้

โปรแกรม Illustrator เป็นโปรแกรมที่ใช้วาดภาพที่มีชื่อเสียงมาก ใช้ในการวาดภาพกราฟิก ถือว่าเป็นโปรแกรมที่มีความนิยมมากโปรแกรมหนึ่ง ในงานออกแบบกราฟิก โปรแกรม ตระกูล Adobe นับว่ามีบทบาทสำคัญอย่างมากในเรื่องของงานดังกล่าว นักออกแบบทุกหน่วยงานที่มักจะหาโปรแกรมเหล่านี้มาใช้ เนื่องจากเป็นโปรแกรมที่ใช้ได้ง่าย สีสันสวยงาม เหมาะแก่การผลิตชิ้นงานต่างๆ รวมทั้งยังมีบรรดา Plug-in ต่างๆ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้งานได้หลากหลาย และสามารถหาดาวน์โหลดได้จากเว็บไซต์ทั่วไป ทำให้ผู้ออกแบบสามารถพัฒนางานกราฟิกออกมาได้หลากหลายและสวยงามแปลกตามากยิ่งขึ้น

Adobe Illustrator เป็นโปรแกรมการทำงานด้านกราฟิกตัวหนึ่ง ที่ทำให้สามารถสร้างสรรค์ชิ้นงานการวาดภาพผ่านหน้าจอ คอมพิวเตอร์ โดยมีเมาส์เป็นเสมือนพู่กันในการแต่งแต้มลงลายต่างๆ พร้อมด้วยอุปกรณ์ช่วยเหลือต่างๆ ทั้งดินสอ พู่กัน ยางลบ สีต่างๆ และอุปกรณ์อื่นๆ ทำให้นักออกแบบสามารถสร้างสรรค์งานได้

illustratorสามารถสร้างภาพโดยเริ่มจากหน้ากระดาษเปล่า โดยใน illustrator จะมีทั้งปากกา พู่กัน ดินสอ และอุปกรณ์วาดภาพอื่นๆ ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นการทำบนเครื่องคอมพิวเตอร์ ซึ่งเราสามารถทำงานได้หลากหลายรูปแบบ

โปรแกรม Adobe Photoshop (เรียกสั้นๆว่า Photoshop) เป็นโปรแกรมที่ใช้ในการสร้างภาพ และการตกแต่งภาพที่เป็นที่นิยมมากที่สุดในปัจจุบัน เนื่องจากเป็นโปรแกรมที่ใช้ในการสร้างภาพ และผลงานที่ได้เหมาะที่จะนำไปใช้กับงานสิ่งพิมพ์ นิตยสาร งานด้านมัลติมีเดีย และการสร้างภาพกราฟฟิก

ความสามารถของ Photoshop ว่าทำอะไรได้บ้างนั้น อาจต้องบรรยายสรรพคุณกันนานมาก แต่โดยสรุปแล้ว Photoshop มีความสามารถหลักอยู่ 2 ประการคือ

1. แก้ไขตกแต่งภาพถ่าย หรือภาพกราฟฟิก งานด้านนี้เป็นงานที่ Photoshop ถนัดนักกล่าวคือ Photoshop นั้น ถูกสร้างขึ้นเพื่องานด้านนี้โดยเฉพาะ ถ้ามีภาพถ่ายที่ไม่เป็นที่น่าพอใจนัก หรือต้องการจะตกแต่งสีเส้นแก้ไขรูปร่าง เพิ่มความมืดความสว่างของภาพ หรือแม้แต่การนำเอาภาพถ่ายแนวอนาลายๆภาพมาต่อกันให้เป็นภาพแบบ Panorama (ภาพที่มีขนาดยาวมาก) ก็สามารถใช้เครื่องมือที่โปรแกรมเตรียมมาไว้ให้ทำงานได้อย่างสบาย

2. ออกแบบสร้างสรรค์งานกราฟฟิก(สำหรับเว็บไซต์) นอกจากความสามารถในการแก้ไข แต่งเติมแล้ว โปรแกรมยังมีความสามารถด้านการสร้างผลงานขึ้นเองได้ด้วย เช่น งานวาดและลงสีตัวการ์ตูน งานออกแบบสิ่งพิมพ์ งานด้านการสร้างสรรค์ตัวอักษรและลวดลายแปลกๆ รวมถึงความสามารถในงานออกแบบและสร้างสรรค์องค์ประกอบต่างๆ

โปรแกรม Corel DRAW เป็นโปรแกรมจำพวกจัดการรูปภาพชนิดหนึ่ง ซึ่งรูปภาพดังกล่าวนี้ส่วนใหญ่จะเป็นภาพที่เกิดจาก จุด เส้น สี และอื่น ๆ ซึ่ง จุด เส้น สี และอื่น ๆ ที่ถูกสร้างด้วยโปรแกรม Corel DRAW นั้นจะสูตรทางคณิตศาสตร์ กำหนดค่าต่าง ๆ อย่างชัดเจนซึ่งค่าต่าง ๆ เหล่านี้ก็ได้มาจากการที่ผู้ใช้วาดภาพด้วยเครื่องมือต่าง ๆ แล้วตัวโปรแกรมจะสร้างสูตรต่าง ๆ ที่เหมาะสมให้เอง จากนั้นถึงแสดงผลออกมาเป็น จุด เส้น สี และอื่น ๆ ตามที่เราต้องการ เพราะ การทำงานที่เป็นสูตรต่าง ๆ นั้นเอง ที่มีทั้งค่าคงที่ และตัวแปร ทำให้เมื่อเราขยาย หรือย่อขนาดภาพ ตัวโปรแกรม CorelDRAWก็จะนำค่าที่เปลี่ยนแปลง (เพราะปรับขนาด) มาคำนวณอีกทีแล้วถึงค่อยแสดงผล ทำให้ภาพนั้น ๆ คมชัดเสมอ และเพราะสิ่งเหล่านี้ เราจะเรียกภาพที่ถูกสร้างขึ้นมาในลักษณะนี้ว่า ภาพแบบ vector base ด้วย ลักษณะของการสร้างภาพดังย่อหน้าที่กล่าวมา บวกกับแนวคิดของโปรแกรม CorelDRAWที่ยึดหลัก object ทุกสิ่งทุกอย่างในโปรแกรม CorelDRAWจะมองเสมือนเป็นวัตถุหนึ่ง ๆ ซึ่งมีคุณสมบัติของตัวเอง เช่นเส้นหนึ่งเส้นก็จะมีคุณสมบัติที่เราสามารถแก้ไขได้

บทที่ ๔

กระบวนการออกแบบตราสัญลักษณ์

การจัดทำองค์ความรู้ด้านการออกแบบตราสัญลักษณ์ในบทนี้จะนำเสนอ ขั้นตอนกระบวนการทำงานที่ทางกลุ่มศิลปะประยุกต์ และเครื่องเคลือบดินเผา สำนักช่างสิบหมู่ กรมศิลปากร เพื่อให้เห็นขั้นตอนการทำงานออกแบบตราสัญลักษณ์ ตั้งแต่ขั้นตอนแรก ไปถึงการนำตราสัญลักษณ์ไปใช้งาน โดยในบทนี้จะนำเสนอถึงขั้นตอนการทำงานออกแบบตราสัญลักษณ์ ๒ ตราสัญลักษณ์ เพื่อแสดงให้เห็นถึงองค์ความรู้ในการออกแบบ และลักษณะขั้นตอนการออกแบบที่แตกต่างกันของงาน ทั้งสองชิ้น

ลักษณะที่ ๑ คือการออกแบบเขียนแบบโดยด้วยกระบวนการปฏิบัติงานแบบดั้งเดิมที่ทางสำนักช่างสิบหมู่เคยปฏิบัติกันมาตั้งแต่อดีต โดยใช้การออกแบบตราสัญลักษณ์ **ตราสัญลักษณ์กรมทางหลวงชนบท** ที่ดำเนินการออกแบบเขียนแบบด้วยมือ คือใช้วัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือแบบพื้นฐานงานออกแบบ ซึ่งบุคลากรบางท่านยังคงปฏิบัติงานเช่นนี้อยู่

ลักษณะที่ ๒ คือการออกแบบตราสัญลักษณ์โดยใช้ เทคโนโลยี เครื่องมือและวัสดุอุปกรณ์สมัยใหม่เข้ามาช่วยให้การปฏิบัติงานออกแบบมีความสะดวกรวดเร็ว ปรับแก้ได้สะดวก และประหยัดวัสดุ ทำการออกแบบเขียนแบบโดยใช้คอมพิวเตอร์ และพริ้นออกมาให้เห็นถึงกระบวนการทำงาน ได้อย่างสะดวก และรวดเร็ว

ลักษณะที่ ๑ คือการออกแบบเขียนแบบโดยด้วยกระบวนการปฏิบัติงานแบบดั้งเดิม

การออกแบบเครื่องหมายและดวงตราสัญลักษณ์ เป็นงาน ๑ หนึ่งของกระบวนการออกแบบที่อยู่ในความรับผิดชอบของกลุ่มงานศิลปะประยุกต์และเครื่องเคลือบดินเผา สำนักช่างสิบหมู่ กรมศิลปากร ในปัจจุบัน กลุ่มงานนี้มีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในเรื่องของกระบวนการงานออกแบบต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมาแล้วในข้างต้น และในที่นี้จะกล่าวถึงกระบวนการออกแบบดวงตราสัญลักษณ์ ซึ่งเป็นกระบวนการที่ได้รับการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น และถือเป็นกระบวนการที่ได้รับการปฏิบัติมานาน จนเป็นที่ยอมรับโดยแพร่หลายจากหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งของภาครัฐ เอกชน สถานศึกษา สมาคม มูลนิธิ และสถาบันต่าง ๆ โดยมีลำดับขั้นตอนการสร้างชิ้นงานดังนี้

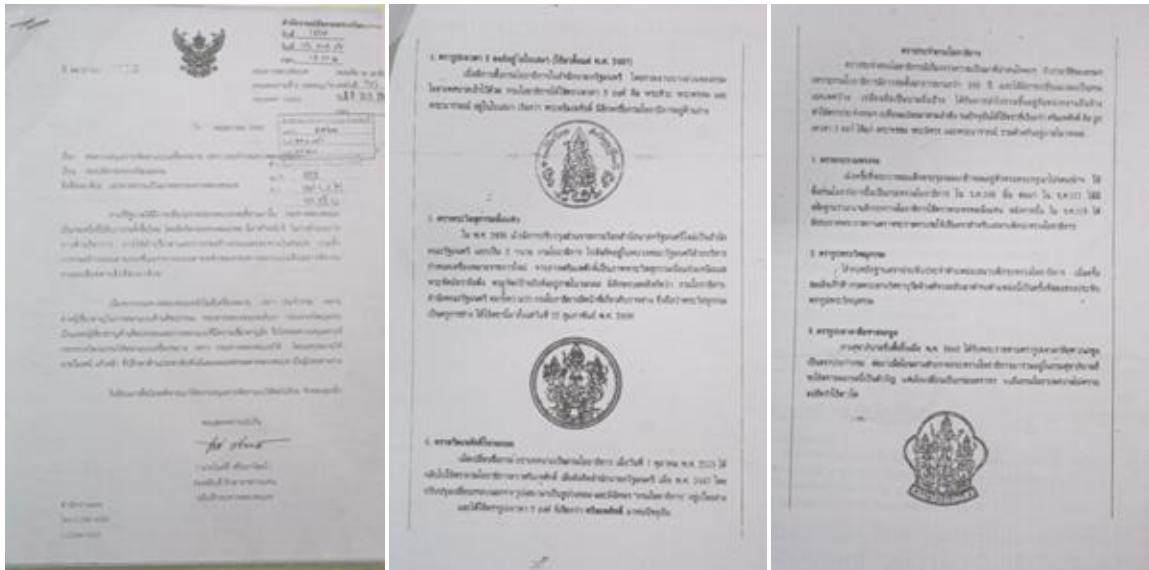
การออกแบบตราสัญลักษณ์กรมทางหลวงชนบท^๑

ขั้นตอนการรับคำสั่ง

หน่วยงาน หรือผู้ต้องการให้ทำการออกแบบ ทำหนังสือแสดงความประสงค์มาที่อธิบดีกรมศิลปากรอธิบดีแจ้งบันทึกขอความอนุเคราะห์มายังผู้อำนวยการสำนักช่างสิบหมู่ แล้วจึงแจ้งมายังหัวหน้ากลุ่มงานศิลปะประยุกต์และเครื่องเคลือบดินเผาตามลำดับ เพื่อดำเนินการออกแบบ กลุ่มงานศิลปะประยุกต์และเครื่องเคลือบดินเผาทำการติดต่อประสานขอข้อมูลที่จำเป็นในการออกแบบ เช่น

^๑ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์คุณสมุธ พุฒพวง ผู้ทรงคุณวุฒิ ตำแหน่งผู้เชี่ยวชาญสาขาช่างศิลป์ไทย กลุ่มศิลปะประยุกต์และเครื่องเคลือบดินเผา

ประวัติความเป็นมา ความสำคัญของหน่วยงาน รูปแบบของสัญลักษณ์ที่หน่วยงานต้องการ และข้อมูลอื่นๆ ที่เป็นประโยชน์ในการออกแบบ หรือขอเชิญประชุม กับหน่วยงานผู้ต้องการให้ทำการออกแบบในเบื้องต้น

หนังสือแสดงความประสงค์ให้ทำการออกแบบและข้อมูลเบื้องต้น

ขั้นตอนการ สํารวจ ประสานงาน หาข้อมูล

ในการดำเนินการออกแบบนั้น ผู้ทำการออกแบบต้องศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลในขั้นต้น ซึ่งต้องได้รับความร่วมมือที่ดีกับหน่วยงานหรือผู้ต้องการให้ทำการออกแบบเพราะผู้ทำการออกแบบอาจจะต้องมีการประสานงาน ติดต่อขอข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อทำการ สํารวจ ซึ่งข้อมูลเหล่านั้นไม่ว่าจะเป็น บทบาท หน้าที่ ภารกิจ วิสัยทัศน์ พันธกิจ อำนาจหน้าที่ ประวัติความเป็นมา ฯลฯ ของหน่วยงาน นอกจากนี้ผู้ทำการออกแบบจะต้องหาข้อมูลเพิ่มเติมจากแหล่งความรู้อื่น ๆ นอกจากที่ได้รับจากหน่วยงาน เพื่อการออกแบบได้ดีและตรงตามวัตถุประสงค์

ส่วนหนึ่งของแหล่งความรู้ส่วนตัวของผู้ออกแบบ

ภาพที่ ๑

ภาพที่ ๒

ภาพที่ ๓

ภาพที่ ๔

แหล่งข้อมูลจากสถานที่อื่น ๆ

ภาพที่ ๑ รูปปั้นพระวิษณุจากกรมศิลปากร

ภาพที่ ๒ รูปปั้นพระวิษณุกรรมจากช่างกลปทุมวัน

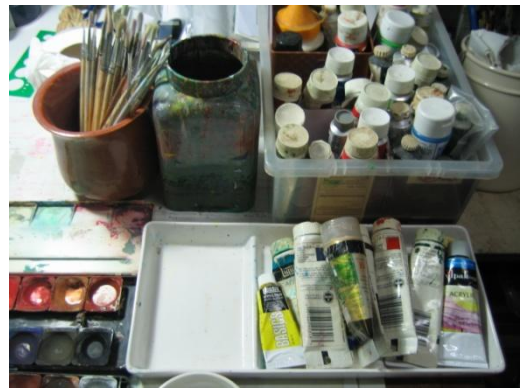
ภาพที่ ๓ รูปปั้นพระวิษณุกรรมจากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก วิทยาเขตอุเทนถวาย

ภาพที่ ๔ รูปปั้นพระวิษณุกรรมจาก วิทยาลัยเพาะช่าง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

ขั้นตอนการออกแบบ

การออกแบบนั้นถือเป็นการสร้างสรรค์งานศิลปกรรม โดยมีจุดหมายในการนำไปใช้ประโยชน์ ตามวัตถุประสงค์ของผู้ให้ทำการออกแบบ ในแต่ละครั้ง แต่ละเรื่องของการออกแบบนั้นมีที่มาจากแตกต่างกัน ผู้ทำการออกแบบต้องทำการค้นคว้า หาข้อมูลจากทุก ๆ แหล่ง มาปรับใช้ให้เกิดเป็นองค์ประกอบในการออกแบบ เพื่อที่จะได้สื่อความหมายได้ตรงตามความต้องการของผู้ให้ทำการออกแบบ โดยยึดถือ ความถูกต้อง เหมาะสม สวยงาม ไม่ผิดกฎระเบียบ จารีตประเพณีและข้อกำหนดต่าง ๆ มีคุณค่าความงามตามหลักศิลปะ และ แสดงถึงความเป็น เอกลักษณ์ของชาติ ด้วยการที่จะนำข้อกำหนดต่าง ๆ นั้นมาถ่วงถอยออกมาเป็นภาพสัญลักษณ์ได้นั้นต้องใช้เวลารวบรวมข้อมูล แล้วนำมาร่างแบบ จัดวางองค์ประกอบ โดยการร่างแบบหลาย ๆ แบบ เพื่อเป็นการระดมความคิดทั้งหมดลงในแบบที่ร่าง (ผู้ทำการออกแบบต้องใช้ศิลปะบวกกับจินตนาการในแบบนามธรรมให้เป็นรูปธรรม) จนได้แบบที่เหมาะสม สวยงาม ลงตัวทั้งองค์ประกอบ เส้น สี ตัวอักษรข้อความ ในผลงานการออกแบบจะมีแนวความคิดและความหมายประกอบไปด้วยทุกครั้งขณะที่คิดแบบ สิ่งสำคัญอีกอย่างคือ เมื่อได้ทำการออกแบบไปแล้วชิ้นงานอาจถูกนำไปใช้เพื่อการผลิตจำหน่ายในรูปแบบต่าง ๆ นำไปปั้นขยาย หรือแกะสลัก หรือปั๊มขึ้นรูปเป็นเข็ม ที่ระลึก ผู้ทำการออกแบบจะต้องเขียนแบบทุกด้าน กำหนดขนาด วัสดุที่ใช้ ว่าสามารถนำไปผลิตได้จริง

การเตรียมพร้อมในวัสดุอุปกรณ์ เตรียมวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการออกแบบ เขียนแบบและอุปกรณ์ในการระบายสี เช่น ดินสอ ยางลบ วงเวียน ไม้บรรทัด กระดาษไข ปากกาลงเส้น น้ำหมึก สีที่ใช้ในการระบาย พู่กัน สเปรย์กาว กระดาษแข็ง

การออกแบบร่างแบบ เมื่อผู้ทำการออกแบบได้ข้อมูลพอเพียงแล้วจะนำข้อมูลมาประมวล และแปลข้อมูลทั้งหมดออกมาเป็นรูปภาพด้วยการร่างแบบหลาย ๆ รูปแบบในเบื้องต้นก่อน ตามที่ผู้ออกแบบแต่ละคนถนัด บางคนอาจร่างแบบโดยวางประธานของภาพก่อน แล้วจึงร่างส่วนประกอบรอง และเขียนข้อความอักษร กำหนดโทนสี ให้ได้องค์ประกอบครบเนื้อหาใจความของข้อมูล และความต้องการของหน่วยงานของผู้ต้องการให้ออกแบบ และนำรูปแบบต่าง ๆ ที่ทำการร่างทั้งหมดมาเทียบเคียงหาความเหมาะสม ลงตัว หรืออาจนำส่วนที่ดีของแต่ละภาพ มาประมวลเขียนใหม่ให้ได้สองหรือสามรูปแบบที่คิดว่าดี นำมาทำการคัดเลือกให้ได้รูปแบบที่สมบูรณ์ที่สุด

แบบร่างที่ ๑

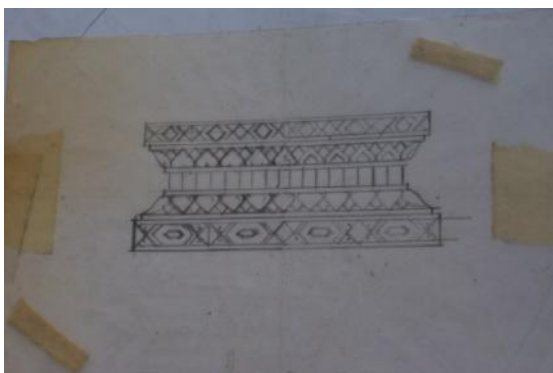
แบบร่างที่ ๒

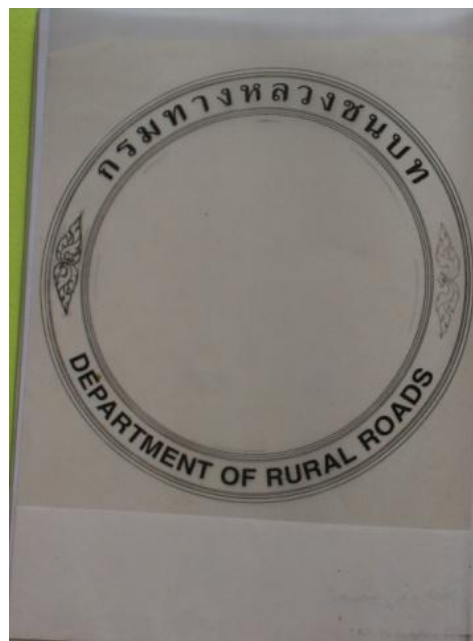
แบบร่างที่ ๓

แบบร่างที่ปรับแก้ไข

แบบร่างพระอาสน์

แบบร่างทรงกลมและอักษร

การลงเส้น เมื่อได้ภาพร่างที่แน่นอน ถูกต้อง สมบูรณ์ ตามความต้องการแล้ว ลำดับต่อไปคือการนำภาพร่างนั้นมาทำการลงเส้น การลงเส้นนี้เป็นการเขียนเพื่อคัดเส้นจริง เพื่อให้เกิดความคมชัดของภาพ ต้องมีความประณีตในการเขียน และเส้นที่ได้ต้องคมชัดเสมอกัน เท่ากัน อาจมีการเน้นเส้นบางเส้นให้หนา บางตามแบบที่ร่างไว้ โดยการนำกระดาษไขมาทาบบลงบนแบบร่าง แล้วลงเส้นน้ำหมึกบนกระดาษไขตามเส้นร่างที่มองเห็นจากแบบร่างจนเสร็จ ก็จะได้ต้นแบบขาวดำบนกระดาษไข แล้วนำแบบกระดาษไขไปทำการถ่ายเอกสารเท่าจริง หรือย่อ-ขยาย เพื่อดำเนินขั้นตอนต่อไป

“แต่เดิมรุ่นครูอาจารย์ท่านทำการเขียนภาพ อักษร เส้น ด้วยมือ โดยใช้ฟู่กันจุ่มน้ำหมึกในการคัดเส้น ต่อมาเมื่อปากกาเขียนแผ่นที่แบบจุ่มน้ำหมึก ปากกาเขียนแบบชนิดเดิมหมึก และในการคัดลอกภาพนั้นแต่เดิมใช้การลอกถ่ายด้วยกระดาษก๊อปปี้ ต่อมาเมื่อมีเครื่องถ่ายพิมพ์เขียว และเครื่องถ่ายเอกสาร ปัจจุบันนี้ใช้คอมพิวเตอร์ในการสร้างภาพทั้งหมดแทนเขียนด้วยมือ ”

ภาพต้นแบบลงหมึกบนกระดาษไข

ภาพที่ผ่านการถ่ายเอกสาร

การระบายสี การระบายสีลงบนกระดาษขาวดำ จะมีความยุ่งยากหากผู้ทำการลงสีไม่มีความชำนาญพอ เพราะสีที่ใช้เป็นสีผสมน้ำ เวลาทำการระบายสีจะไม่กลบเส้นสีดำ ต้องอาศัยทักษะ ความชำนาญและประสบการณ์ผสมกับฝีมือด้านศิลปะพอควร และด้วยเทคโนโลยีของเครื่องถ่ายเอกสารระบบสี จึงได้นำเอาภาพต้นแบบไปทำการถ่ายเอกสารให้เป็นเส้นสี กำหนดสีเดียว โดยผู้ออกแบบจะดูโครงสร้างส่วนใหญ่ของภาพว่าจะถ่ายเอกสารเป็นเส้นสีอะไร เช่นสีแดง สีนํ้าเงิน สีเขียว เป็นต้น แล้วจึงนำภาพลายเส้นที่ได้มาทำการพ่นลงบนกระดาษแข็งเมื่อเวลาระบายสี จะไม่เกิดอาการกระดาษพองเมื่อโดนน้ำ การระบายสีให้ระบายตามสีที่เรากำหนดสีไว้ โดยเริ่มจากสีอ่อนสุดมาหาสีเข้มสุดการระบายสีต้องควบคุมพู่กันไม่ให้ออกนอกเส้นที่กำหนด และต้องเพิ่มน้ำหนักของสีที่ระบายจนกว่าสีที่ได้ จะไม่เป็นคลื่นจากที่พู่กัน ทำการระบายสีจนครบตามแบบที่กำหนดไว้

ภาพตัวอย่าง การถ่ายเอกสารสีน้ำเงิน และสีแดง เป็นแบบที่พร้อมทำการระบายสี

ภาพลายเส้นที่ทำการถ่ายเอกสารให้เป็นสีน้ำเงิน

ภาพการระบายสีฟ้าอมขาว เป็นสีพื้นของภาพ

การระบายสี เพื่อให้สีเกิดน้ำหนักที่เสมอกันอาจะระบายสี ๒ - ๓ ครั้ง

การระบาย สีเหลืองพื้นกรอบหนังสือ

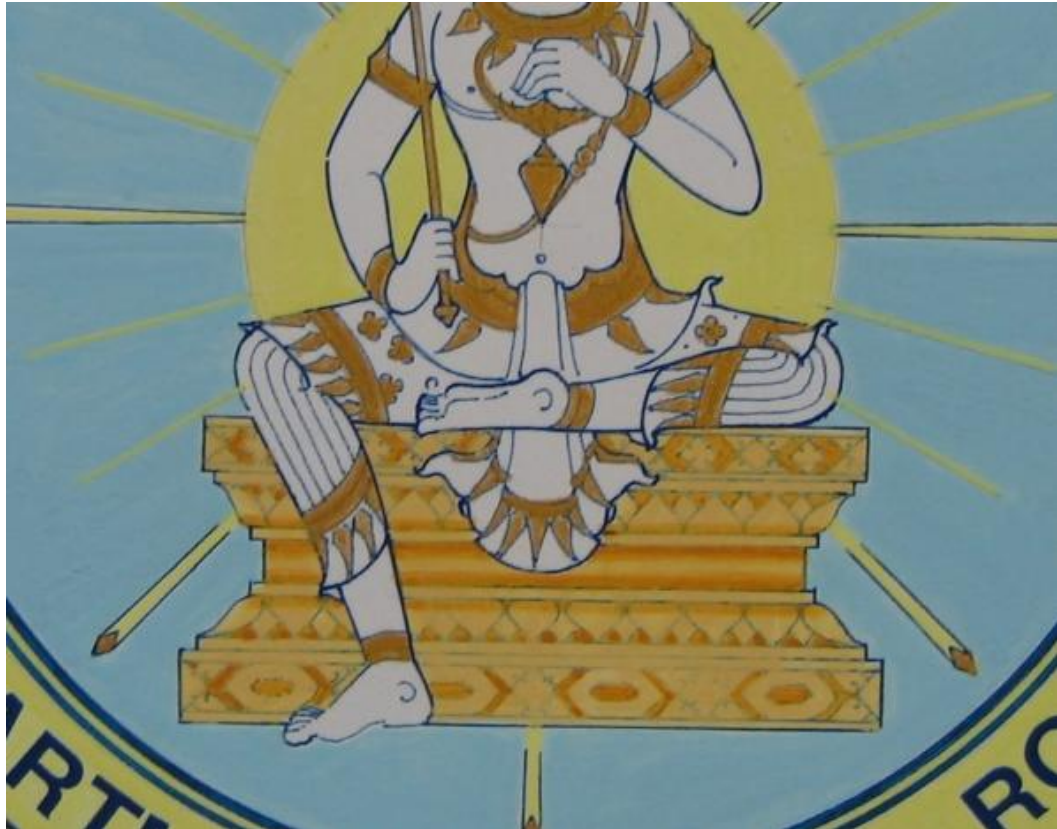
และการระบายสีเหลืองเป็นรัศมี แสงสว่างโดยรอบทั้งแปดทิศ

การระบายสีทอง เครื่องประดับ , ปลายรัศมี และลายกนก

การระบายสีพระอาสน์ ที่ประทับ

การเพิ่มน้ำหนักสีพระอาสน์ ที่ประทับ

การระบายสี องค์พระวิษณุกรรม (สีเขียว)

การระบายสีชุดภูษาผ้านุ่ง และ สนับเพลา สีฟ้าและสีน้ำเงิน

การระบายสีแดงสอด ด้านในชายผ้า

การคัดเส้นด้วยสีแดงทั้งรูปร่างและลายละเอียดให้เรียบร้อย

ภาพตราที่ทำการระบายสีสำเร็จแล้ว

การเชื่อมความหมายของภาพ เมื่อดำเนินการ ออกแบบเขียนภาพดวงตรา สัญลักษณ์ระบายสีเสร็จแล้วสิ่งที่ขาดไม่ได้คือ ต้องมีนิยามความหมายของดวงตรานั้น ๆ เพื่อการสื่อความหมายให้สมบูรณ์ ว่าดวงตรานั้น ๆ สื่อถึงอะไร แทนความหมายถึงอะไร ขอยกตัวอย่างเช่นตราของกรมทางหลวง เป็นเทพอะไรมีความสำคัญอย่างไร สีแต่ละสีที่ใช้มีความหมายอย่างไร

อธิบายความหมายของตราสัญลักษณ์กรมทางหลวงชนบท

๑. ชื่อ

๑.๑. กรมทางหลวงชนบท

๑.๒. DEPARTMENT OF RURAL ROADS

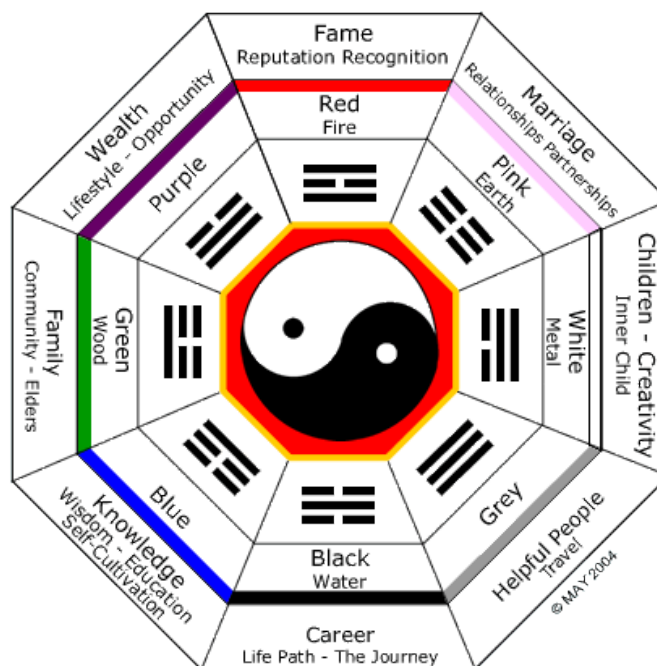
๒. สัญลักษณ์

๒.๑. พระวิศวกรรม หรือเรียกได้อีกหลายชื่อว่า พระวิษณุกรรม พระวิสสุกรรม พระเวสสุกรรม หรือ พระเพชรฉลูกรรม เป็น เทวดานายช่างใหญ่ของพระอินทร์ ตามตำนานกล่าว

- ว่า เป็นผู้สร้างเครื่องมือ สิ่งของต่าง ๆ ให้เกิดขึ้น และเป็นแบบอย่างให้กับมนุษย์สืบมา “
- สำหรับในการออกแบบครั้งนี้มีความหมายถึง เป็นเทพแห่งวิศวกรรมการพัฒนาสิ่งก่อสร้าง และบำรุงรักษาทางหลวง ประทับเป็นส่วบนพระอาสน์ มือขวาถือจอบ มือซ้ายถือลูกดิ่ง
- ๒.๒. เบื้องหลังพระวิษณุกรรมเป็นรัศมีแสงสว่างโดยรอบทั้งแปดทิศ แสดงถึงภารกิจของกรมทางหลวงชนบท ครอบคลุมทั่วประเทศ
- ๒.๓. ลายกนกสามตัว พื้นสีเหลืองทองตัดเส้นสีแดง อันหมายถึงประเทศไทย

๓. เบญจธาตุ

ใช้สีให้ถูกหลักฮวงจุ้ยเบญจธาตุ

ฮวง คือ ลม ส่วนจ้ย คือ น้ำ ฮวงจุ้ยเป็นการเรียนรู้ถึงพลังงานธรรมชาติ เบญจธาตุ หรือ 5 ธาตุพื้นฐานในผังยันต์แปดเหลี่ยมหลังเต่า (ปาก้ว)มีหลักสี่ดังนี้

๓.๑	สัญลักษณ์สีน้ำเงิน	รูปหกเหลี่ยม รูปคลื่น	หมายถึง	ธาตุน้ำ
๓.๒.	สัญลักษณ์สีเขียว	รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า	หมายถึง	ชนบท และธาตุไม้
๓.๓.	สัญลักษณ์สีเหลือง	รูปสี่เหลี่ยม	หมายถึง	ทางหลวง และธาตุดิน
๓.๔.	สัญลักษณ์สีเหลืองทอง สีขาว	รูปกลม	หมายถึง	ธาตุทอง

^๔<http://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B8%9E%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B8%A7%E0%B8%B4%E0%B8%A8%E0%B8%A7%E0%B8%81%E0%B8%A3%E0%B8%A3%E0%B8%A1>

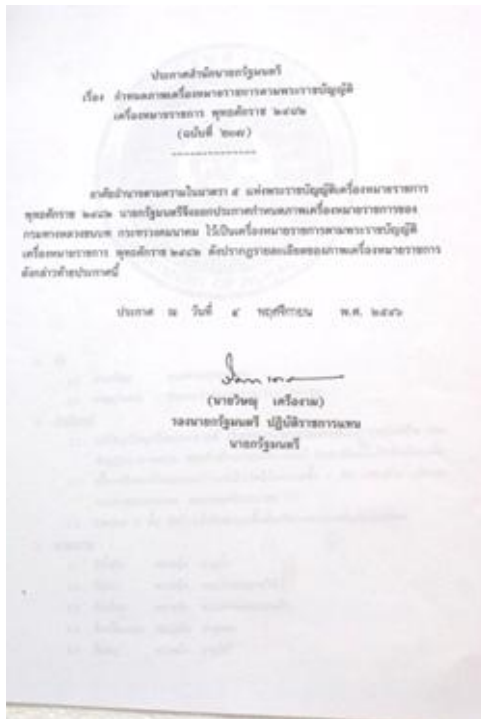
^(๙)<http://sango.igetweb.com/>

๓.๕. สัญลักษณ์สีแดง

รูปสามเหลี่ยม

หมายถึง ธาตุไฟ

การติดการ์ดเพื่อนำเสนอ เมื่อทำการระบายสี ตัดเส้นงานสมบูรณ์ดีแล้วควรตรวจสอบความเรียบร้อยของชิ้นงานดวงตรา และทำสำเนาเอกสารไว้ พร้อมทั้งนำชิ้นงานตัวจริงพนักบนกระดาษการ์ดให้เรียบร้อย แล้วนำเสนอผู้บังคับบัญชาทราบ เพื่อลงนามตามลำดับขั้น ก่อนทำการมอบชิ้นงานดวงตราให้แก่หน่วยงาน หรือผู้ต้องการให้ออกแบบ เพื่อนำไปออกเป็นพระราชบัญญัติเครื่องหมายราชการใช้ตามความประสงค์ ต่อไป

ตัวอย่างประกาศ พระราชบัญญัติเครื่องหมายราชการ

ตัวอย่างการนำแบบตราสัญลักษณ์ไปใช้

ตัวอย่างการนำแบบตราสัญลักษณ์ไปใช้

ลักษณะที่ ๒ คือการออกแบบตราสัญลักษณ์โดยใช้ เทคโนโลยี ^{๙๙}

การออกแบบตราสัญลักษณ์ เอลิมอลอง ๖๕ ปี ความสัมพันธ์ทางการทูตไทย - เมียนมาร์

เป็นการรวบรวมข้อมูล จากการทำงานจริงของคณะทำงาน และการสัมภาษณ์
ประสบการณ์การทำงานของคณะทำงาน ผู้มีประสบการณ์ในการทำงานออกแบบนำมาประมวล
รวบรวม เรียบเรียงจัดทำเอกสารองค์ความรู้ในครั้งนี้ มีขั้นตอนการทำงานออกแบบตราสัญลักษณ์ มี
ดังนี้

ขั้นตอนการรับคำสั่ง งานออกแบบเครื่องหมาย และตราสัญลักษณ์ที่ ทางสำนักช่างสิบหมู่
ดำเนินการนั้นจะเป็นงานที่หน่วยงานอื่นๆขอความอนุเคราะห์ให้ออกแบบใหม่ เนื่องในวาระ โอกาส
ต่างๆ เพื่อใช้งานของหน่วยงานและองค์กร ทั้งภาครัฐ และเอกชนในการจัดทำองค์ความรู้ครั้งนี้
เลือกใช้การออกแบบตราสัญลักษณ์ เอลิมอลอง ๖๕ ปี ความสัมพันธ์ทางการทูตไทย - เมียนมาร์

โดยทางหน่วยงานกระทรวงการต่างประเทศ ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์จัดทำตรา
สัญลักษณ์การเฉลิมฉลอง ๖๕ ปีความสัมพันธ์ทางการทูตไทย - เมียนมาร์

๑. มาที่กรมศิลปากร จากนั้นอธิบดี ผู้แทน รองอธิบดีที่ดูแลสำนักช่างสิบหมู่
จะพิจารณามอบหมายงานมาที่สำนักช่างสิบหมู่
๒. ผู้อำนวยการสำนักช่างสิบหมู่ พิจารณา มอบให้กลุ่มศิลปะประยุกต์ และเครื่องเคลือบ
ดินเผา
๓. หัวหน้ากลุ่มแจ้งมอบหมายงานให้บุคลากรภายในกลุ่มฯ

ขั้นตอนการ สืบค้น ประสานงาน หาข้อมูล เมื่อได้รับเรื่องทางกลุ่มฯ จะมอบหมายตัวแทน
เป็นผู้ประสานงาน เพื่อขอข้อมูลเพิ่มเติม ในครั้งนี้นางสาวพัชรี พัฒนจันทร์ ตำแหน่ง นายช่าง
ศิลปกรรม ชำนาญงาน ทำการประสานงานข้อมูลเบื้องต้นกับ คุณพัชรพล เจ้าหน้าที่ของ
กระทรวงการต่างประเทศ เพื่อหาข้อมูลเนื้อหา ข้อความประกอบ ดังตัวอย่างเอกสาร เมื่อได้ข้อมูล
แล้วจะประชุมแจกเนื้อหาข้อมูลที่ได้รับแก่คณะทำงานทุกทั้งหมด เพื่อใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้น จากนั้น
แต่ละท่านจะเริ่มหาข้อมูลเพิ่มเติม จากเอกสาร หนังสือ และอินเทอร์เน็ตฯ นำมาใช้เป็นแนว
ทางการออกแบบ ตามแต่แนวคิดของแต่ละท่าน ดำเนินการในขั้นตอนต่อไปเช่นบางท่านอาจใช้
สัญลักษณ์ทางศาสนา เจตีย์ ธงชาติ เครื่องแต่งกายเป็นต้น ตามแต่แนวคิด การออกแบบของแต่ละ
ท่าน

^{๙๙} จากการสัมภาษณ์บุคลากรผู้ร่วมปฏิบัติงาน

เมื่อได้ข้อมูลเนื้อหา ข้อมูลตามที่ต้องการของแต่ละท่านก็จะเริ่มดำเนินการ ร่างแบบ สเก็ต
แนวคิด โดยส่วนนี้จะนำเสนอแนวคิดของแต่ละท่านดังนี้

นางสาวชนิษฐา ศรีบุญขร

สิ่งที่คำนึงถึงในการออกแบบ ตราสัญลักษณ์

ไทย - เมียนมาร์

๑. ศาสนาที่มีความเหมือนกัน ของทั้งสองประเทศ สิ่งที่เป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นทางศาสนา
ของทั้งสองประเทศ

- เจดีย์ชเวดากองของพม่า ส่วนของไทยนึกถึงพระปรางค์วัดอรุณเป็นเอกลักษณ์
แต่ละชาติที่ชัดเจน
- ออกแบบให้อยู่ในรูปทรงดอกบัว

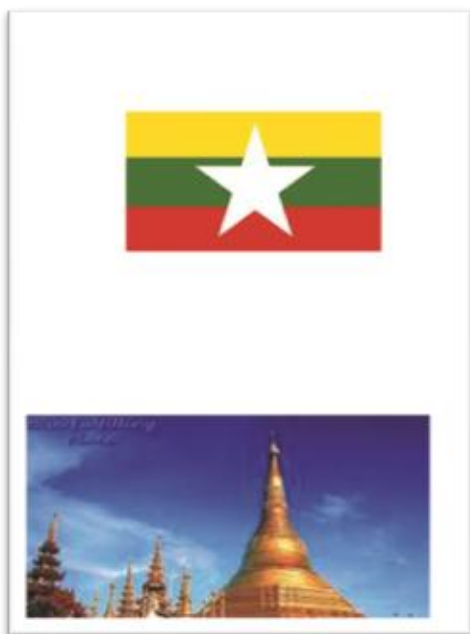
๒. ตัวเลข ๖๕ ปี

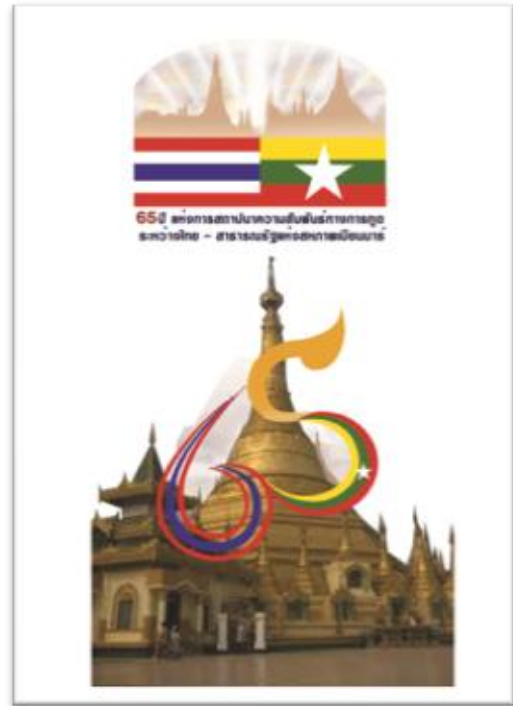
๓. ใช้ธงชาติของทั้งสองชาติ

๔. เรื่องความสัมพันธ์การจับมือ ออกแบบลวดลายให้มีการสอดประสานสัมพันธ์

คุณนิษฐา ออกแบบจากลายเส้นเค้าโครงเจดีย์ของทั้งสองประเทศ และนำธงชาติของทั้ง
สองประเทศมาใช้ในการออกแบบ

ออกแบบลายจากลายเส้นเค้าโครงเจดีย์เจดีย์ชเวดากองของพม่า พระปรางค์วัดอรุณของไทย
และนำธงชาติของทั้งสองประเทศมาประกอบในแบบ การออกแบบทำการออกแบบให้มีการสาน
สัมพันธ์ โดยใช้ธงชาติของทั้งสองประเทศมาสานสัมพันธ์กันให้อยู่ในรูปทรงดอกบัว รูปหัวใจ เมื่อได้
แบบร่างหลายแบบแล้วนำมาประมวล ปรีक्षा หาข้อคิดเห็นจากผู้ร่วมงาน จากรุ่นพี่ผู้ใหญ่ช่วยให้
คำแนะนำดีชม และนำมาปรับประมวลความคิดอีกครั้ง

แบบตราสัญลักษณ์การเฉลิมฉลอง ๖๕ ปีความสัมพันธ์ทางการทูตไทย - เมียนมาร์

ลักษณะโดยรวมของตราสัญลักษณ์ และแนวความคิดในการออกแบบ

ตราสัญลักษณ์เป็นรูปทรงเจดีย์ มีเลข 65 อยู่ตรงกลางพร้อมข้อความภาษาอังกฤษด้านล่างเป็นรูปธงชาติไทย และธงชาติเมียนมาร์ ด้านล่างสุดซึ่งเป็นฐานเจดีย์เขียนข้อความว่า " 65 ปี ความสัมพันธ์ทางการทูตไทย - เมียนมาร์ "

เจดีย์ หมายถึงพระพุทธรูปศาสนา ซึ่งประเทศไทย และเมียนมาร์ต่างก็มีศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติ เลข 65 หมายถึง 65 ปีแห่งความสัมพันธ์ทางการทูต สีทอง หมายถึงการนำพาสันติภาพและความเจริญรุ่งเรืองที่สุด สีน้ำเงิน หมายถึงความสัมพันธ์ที่มั่นคงยั่งยืนตลอดไป สีขาว หมายถึงความบริสุทธิ์ใจที่มีต่อกัน

ผู้ออกแบบ นางสาวชนิษฐา ศรีบุญชู
นางราชศิปปกรณ์จันทน์

นางสาวชนิษฐา ศรีบุญชู จำนวน ๑ แบบ

นางสาวพัชรี พัฒนจันทร์

สิ่งที่คำนึงถึงในการออกแบบ ตราสัญลักษณ์การเฉลิมฉลอง ๖๕ ปี ความสัมพันธ์ทางการทูต
ไทย - เมียนมาร์

๑. เรื่องความสัมพันธ์
๒. วัฒนธรรม/จะใช้ทำร่ำเป็นแทน
๓. ใช้ธงแสดงแทนแต่ละชาติ

คุณพัชรี ออกแบบ สเก็ตร่างแบบหลายแบบ แรกๆคิดจะใช้ทำร่ำประจำชาติมาใช้ในการออกแบบ หลังจากนั้นจึงออกแบบลายเส้นโดยใช้ธงชาติออกแบบ โดยนำธงของทั้งสองชาติมาพันเกี่ยวกัน นำลวดลายมาประกอบ ร่างแบบด้วยดินสอ แล้วค่อยๆปรับให้อยู่ในรูปทรงที่พอใจ จากนั้นจะใช้กระดาษไขทำการคัดแบบลาย ให้มีความสมบูรณ์ คมชัด โดยเลือกมา ๒ แบบ เพื่อปรับแบบลาย ให้มีความสมบูรณ์ แล้วสแกนแบบลายเส้นลงในคอมพิวเตอร์เพื่อดำเนินการในขั้นตอนต่อไป

นางสาวพัชรี พัฒนจันทร์ จำนวน ๒ แบบ

แบบที่ ๒ แบบตราสัญลักษณ์ เฉลิมฉลอง ๖๕ ปี ความสัมพันธ์ทางการทูตไทย - เมียนมาร์

แนวความคิด

นำธงชาติของทั้งสองประเทศมาออกแบบในลักษณะของการสานสัมพันธ์สอดรับสอดคล้องคล้อยคลึงประสาน มีความหมายถึงมิตรภาพที่มั่นคงแข็งแกร่งความร่วมมือร่วมใจของทั้งสองประเทศ รูปทรงโดยรวมของสัญลักษณ์ เป็นรูปหน้าจั่วปลายแหลมมีความหมายถึงความก้าวหน้าและความสัมพันธ์ที่ทั้งสองประเทศ มีความเจริญรุ่งเรือง พัฒนา อย่างไม่จบสิ้น ใช้ตัวอักษรภาษาอังกฤษ คำว่า "THE 65th ANNIVERSARY OF THAILAND - MYANMAR DIPLOMATIC RELATIONS"

ออกแบบโดย นางสาวพัชรี พัฒนจันทร์
นางช่างศิลป์กรรมชำนาญงาน
สำนักช่างสิบหมู่
กรมศิลปากร

แบบที่ ๑ แบบตราสัญลักษณ์ เฉลิมฉลอง ๖๕ ปี ความสัมพันธ์ทางการทูตไทย-เมียนมาร์

แนวความคิด

เป็นการนำธงชาติของทั้งสองประเทศออกแบบให้มีความผูกพันอย่างสัมพันธ์ มีความเท่าเทียมกันทั้งชายและชาวลุ่มน้ำโขงเหมือนพี่น้อง เกื้อกูลซึ่งกันและกัน ด้วยความเคารพและศรัทธา แสดงถึงความสัมพันธ์ที่มีคุณค่าและความสำคัญ รูปทรงโดยรวมมีลักษณะคล้ายดอกบัวตูมแสดงถึงสิ่งที่ถึงความสงบสุขร่มเย็นใช้อักษรภาษาอังกฤษ สือท คำว่า "THE 65th ANNIVERSARY OF THAILAND - MYANMAR DIPLOMATIC RELATION"

ออกแบบโดยนางสาวพัชรี พัฒนจันทร์
นางช่างศิลป์กรรมชำนาญงาน
สำนักช่างสิบหมู่
กรมศิลปากร

นางสาวเพ็ชรสุมภา รัตนเพชร

สิ่งที่คำนึงถึงในการออกแบบ ตราสัญลักษณ์การเฉลิมฉลอง ๖๕ ปี ความสัมพันธ์ทางการทูต
ไทย - เมียนมาร์

๑. ใช้รูปแบบสถาปัตยกรรมที่โดดเด่นของทั้งสองประเทศมาประกอบในแบบ

นางสาวเพ็ชรสุมภา รัตนเพชร จำนวน ๓ แบบ

แนวความคิดในการออกแบบ

ได้นำเอาสัญลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมอันโดดเด่นของทั้งสองประเทศมารวมเป็น
สัญลักษณ์ของงาน ใช้สีเหลืองทอง ซึ่งหมายถึงความเจริญรุ่งเรืองและความสัมพันธ์
อันดีของทั้งสองประเทศ ทั้งทางด้าน การเมืองการปกครองและศิลปวัฒนธรรม
สีเหลือง เขียว แดงเลียนแบบลักษณะเครื่องเงินพม่า

ผู้ออกแบบ นางสาวเพ็ชรสุมภา รัตนเพชร

นายช่างศิลปกรรมชำนาญงาน

สำนักช่างสิบหมู่ กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม

นางสาวจิตรา พยัคฆ์พงษ์

สิ่งที่คำนึงถึงในการออกแบบ ตราสัญลักษณ์การเฉลิมฉลอง ๖๕ ปี ความสัมพันธ์ทางการทูต
ไทย - เมียนมาร์

๑. ธงของทั้งสองชาติ

๒. เลข 65

๓. นางสาวจิตรา พยัคฆ์พงษ์ จำนวน ๔ แบบ

แบบตราสัญลักษณ์การเฉลิมฉลอง ๖๕ปีความสัมพันธ์ทางการทูตไทย-เมียนมาร์

ความหมายในการออกแบบ

รูปทรงโดยรวมเป็นโล่ภายในเป็นสี่เหลี่ยม หมายถึง เคารพแห่งความเหนียวแน่นและมั่นคงเสมือน
ความกลมเกลียวกันระหว่างความสัมพันธ์ไทย - เมียนมาร์ รูปเป็นสีทองหมายถึง ความสัมพันธ์ที่กลมเกลียว
ความมั่งคั่ง มั่นคง มีคุณค่า สีเขียว หมายถึง ความอุดมสมบูรณ์ ตัวเลข ๖5 เป็นตัวเลขที่บอกถึง
การครบรอบแห่งความสัมพันธ์ไทย-เมียนมาร์

แบบตราสัญลักษณ์การเฉลิมฉลอง ๖๕ปีความสัมพันธ์ทางการทูตไทย-เมียนมาร์

ความหมายในการออกแบบ

รูปทรงโดยรวมเป็นตัวเลข 65 ซึ่งแทนถึงความสัมพันธ์ทางการทูตไทย-เมียนมาร์ ดอกสีลิ้น หมายถึง
การให้เกียรติ ความรักที่จริงจังและมั่นคงความกลมเกลียวกันระหว่างความสัมพันธ์ไทย - เมียนมาร์
สีทองหมายถึง ความมั่งคั่ง มั่นคง มีคุณค่า สีเขียวและสีน้ำตาล หมายถึง ความอุดมสมบูรณ์

ผู้ออกแบบ นางสาวจิตรา พยัคฆ์พงษ์
นายช่างศิลปกรรมชำนาญงาน
กลุ่มศิลปวัฒนธรรม

แบบตราสัญลักษณ์การเฉลิมฉลอง ๖๕ปีความสัมพันธ์ทางการทูตไทย-เมียนมาร์

ความหมายในการออกแบบ

รูปทรงโดยรวมเป็นโล่ หมายถึง เคารพแห่งความเหนียวแน่นและมั่นคงเสมือนความกลมเกลียวกัน
ระหว่างความสัมพันธ์ไทย - เมียนมาร์ รูปเป็นสีทองหมายถึง ความสัมพันธ์ที่กลมเกลียว
ความมั่งคั่ง มั่นคง มีคุณค่า สีแดง หมายถึง ความหนักแน่นและเข้มแข็ง ตัวเลข 65 หมายถึง
ความสัมพันธ์ทางการทูตไทย-เมียนมาร์

ผู้ออกแบบ นางสาวจิตรา พยัคฆ์พงษ์
นายช่างศิลปกรรมชำนาญงาน
กลุ่มศิลปวัฒนธรรม

แบบตราสัญลักษณ์การเฉลิมฉลอง ๖๕ปีความสัมพันธ์ทางการทูตไทย-เมียนมาร์

ความหมายในการออกแบบ

รูปทรงโดยรวมเป็นดอกบัวที่หมายถึง ความเจริญงอกงาม ดอกบัวทั้งสองดอกก็เกี่ยวข้องกันเสมือน
ความกลมเกลียวกันระหว่างความสัมพันธ์ไทย - เมียนมาร์ ซึ่งมีวิวัฒนาการโดยรอบเป็นสัญลักษณ์แห่งความสัมพันธ์
หมายถึง ความสามัคคีกลมเกลียว สีทองหมายถึง ความมั่งคั่ง มั่นคง มีคุณค่า
สีเขียวและสีน้ำตาล หมายถึง ความอุดมสมบูรณ์

ผู้ออกแบบ นางสาวจิตรา พยัคฆ์พงษ์
นายช่างศิลปกรรมชำนาญงาน
กลุ่มศิลปวัฒนธรรม

ผู้ออกแบบ นางสาวจิตรา พยัคฆ์พงษ์
นายช่างศิลปกรรมชำนาญงาน
กลุ่มศิลปวัฒนธรรม

นายันทศักดิ์ ฉัตรแก้ว

สิ่งที่คำนึงถึงในการออกแบบ ตราสัญลักษณ์การเฉลิมฉลอง ๖๕ ปี ความสัมพันธ์ทางการทูต
ไทย - เมียนมาร์

๑. ใช้ธงชาติของทั้งสองชาติ

๒. ความสัมพันธ์ที่ยั่งยืน

ขั้นตอนการ เขียนแบบตราสัญลักษณ์ เมื่อผู้ออกแบบได้สเก็ตแบบร่างเสร็จเรียบร้อยแล้ว ก็
นำมาสแกนลงในคอมพิวเตอร์เพื่อดำเนินการ คัดลอกกราฟลายเส้น Illustrator หรือในโปรแกรม
Photoshop ตามแต่สะดวกจนกระทั่งได้แบบลายเส้นที่มีความสมบูรณ์ แล้วจึงลงสีตามที่กำหนด
ให้มีความสมบูรณ์สวยงาม โดยมากจะออกแบบให้อยู่ในขนาดกระดาษ A 4 จนกระทั่งมีความ
สมบูรณ์สวยงามตามต้องการ

เขียนแนวความคิด และความหมาย ในการออกแบบตราสัญลักษณ์ในส่วนต่างๆ เพื่อให้ผู้
พิจารณาแบบได้เห็นถึงแนวความคิดของการออกแบบตราสัญลักษณ์เพื่อประกอบการพิจารณาใน
ลำดับต่อไป

แบบตราสัญลักษณ์การเฉลิมฉลอง ๖๕ ปี ความสัมพันธ์ทางการทูตไทย - เมียนมาร์ ที่
คณะทำงานดำเนินการออกแบบเสร็จเรียบร้อยแล้ว

นายันทศักดิ์ ฉัตรแก้ว

แบบตราสัญลักษณ์การเฉลิมฉลอง ๖๕ ปีความสัมพันธ์ทางการทูตไทย-สหภาพเมียนมาร์

แบบขอส่วน

แนวความคิดและความหมาย

แบบตราสัญลักษณ์ ๖๕ ปีของการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างไทย-สหภาพเมียนมาร์
ประกอบด้วยธงชาติทั้งสองประเทศ ในลักษณะสีรุ้งที่มีอยู่ร่วมกัน หมายความว่าความสัมพันธ์ทางการทูต
แบบแฟกซ์ยาวนาน มีข้อขัดแย้งที่ทั้งสองฝ่ายได้ร่วมกันหาทางออก หมายความว่าทั้งสองประเทศที่มี
ดินแดนติดต่อกันบนภูมิภาคนี้ มีเป้าหมายที่จะหาความหมายของโลก มีอิทธิพลต่อความเชื่อมโยงอันเป็นต้นมา
ของการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างทั้งสองประเทศ

ผู้ออกแบบ นายณัฏฐศักดิ์ ฉัตรแก้ว
นางสาวสิริพรรณพร อารุโธ

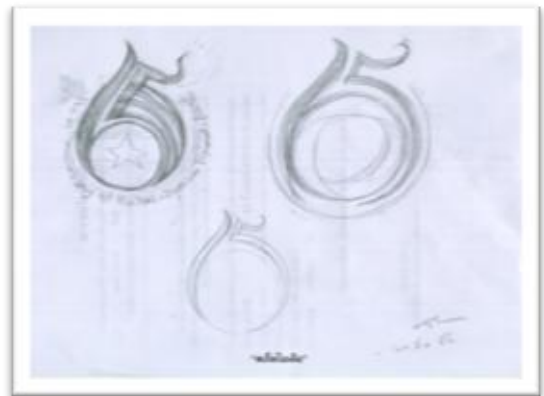
ผู้ตรวจสอบแบบ นางสาวชนิษฐา ศรีบุญพร
นางสาวสิริพรรณพร อารุโธ

นางสาวณัชชา สารรัตน์

สิ่งที่คำนึงถึงในการออกแบบ ตราสัญลักษณ์การเฉลิมฉลอง ๖๕ ปี ความสัมพันธ์ทางการทูตไทย - เมียนมาร์

๑. ดึงตัวเลข 65 มาเป็นหลักการออกแบบ
๒. ธงชาติของทั้งสองประเทศ
๓. เนื้อหาข้อความที่ได้รับจากต้นสังกัดกำหนดมาประกอบในแบบ

คุณณัชชา เริ่มสเก็ตแบบ โดยใช้เลข ๖๕อาร์บิค เนื่องจากสามารถสื่อความหมายเป็นสากลเข้าใจง่ายออกแบบจนกระทั่งได้เค้าโครงรูปแบบที่มีความสวยงามสมบูรณ์ จากนั้นใช้ธงชาติของทั้ง ๒ ชาติ เพื่อสื่อความหมายแทน แต่ละชาตินำมาใส่ประกอบในตราสัญลักษณ์ โดยคำนึงถึงจากนั้นทำการคัดลอกลายเส้นลงในกระดาษไข เพื่อเนื่องจากการคัดลอกด้วยกระดาษไขมีความสะดวก เส้นจะมีความคมชัดกว่า แล้วจึงนำแบบจากกระดาษไขไปสแกนเข้าไปคอมพิวเตอร์เพื่อดำเนินการในขั้นตอนต่อไป

แบบสเก็ตชุดแรกๆ ใช้เลข ๖๕เป็นแนวทางในการออกแบบ เมื่อได้แบบร่างที่ดูเหมาะสมตามต้องการ แล้วจึงเริ่มนำลวดลายธงชาติเข้ามาประกอบในแบบร่างเป็นแนวตาม ที่ต้องการ

นางสาวณิชชยา สารรัตน์จำนวน ๓ แบบ

ขั้นตอนการ ส่งแบบเพื่อพิจารณา เมื่อดำเนินการออกแบบเสร็จเรียบร้อยแล้ว ทุกท่านจะส่งแบบในแบบฟอร์มที่เป็นมาตรฐานเดียวกันที่ทางกลุ่มศิลปะประยุกต์และเครื่องเคลือบดินเผาร่วมกันจัดทำขึ้น ดังตัวอย่างการเข้าเล่มนำส่งแบบ

ตัวอย่างการเข้าเล่มนำส่งแบบ

การเข้าเล่มนำส่งแบบให้ใช้กระดาษทำปกสีน้ำตาลตงภาพ ขนาด ๒๗ x ๓๙ เซนติเมตร

ปกนอก

ด้านใน

หมายเหตุ ในการจัดทำรูปเล่มนำเสนอแต่ละขนาด อาจมีจำนวนพับหลายพับได้ ขึ้นอยู่กับจำนวนแบบและการนำเสนอ และในการติดแบบฟอร์มนำเสนอผลงานเพื่อลงนาม ให้ติดด้านล่างของเล่มเสมอ

รายละเอียดแบบฟอร์มนำเสนอผลงานเพื่อลงนาม

 สำนักช่างสิบหมู่ กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม 1	แบบ 2	
	ผู้ออกแบบ 3	หัวหน้ากลุ่มศิลปะประยุกต์ และเครื่องเคลือบดินเผา 4
	ผู้อำนวยการสำนักช่างสิบหมู่ 5 (นางสาวนิรมล เรืองสม)	รองอธิบดี 6 (นายจตุพร นราคร)
	อธิบดี 7 (นายสหัสวัฒน์ แน่นหนา)	
	8 วัน / เดือน / ปี	

รายละเอียดตามหมายเลข

๑. ตราสัญลักษณ์กรมศิลปากร พร้อมชื่อหน่วยงาน สังกัด กระทรวง
๒. ชื่อผลงานการออกแบบ

๓. ชื่อผู้ออกแบบ คำนำหน้าชื่อ นาย,นาง,นางสาว ชื่อ -สกุล ด้านล่างเป็นชื่อตำแหน่ง พร้อมลายเซ็นอยู่ด้านบน
๔. ชื่อหัวหน้ากลุ่ม คำนำหน้าชื่อ นาย,นาง,นางสาว ชื่อ -สกุล พร้อมลายเซ็นอยู่ด้านบน
๕. ชื่อผู้อำนวยการสำนักช่างสิบหมู่ คำนำหน้าชื่อนาย,นาง,นางสาว ชื่อ -สกุล พร้อมลายเซ็นอยู่ด้านบน
๖. ชื่อรองอธิบดีกรมศิลปากร คำนำหน้าชื่อ นาย,นาง,นางสาว ชื่อ -สกุล พร้อมลายเซ็นอยู่ด้านบน
๗. ชื่ออธิบดีกรมศิลปากร คำนำหน้าชื่อ นาย,นาง,นางสาว ชื่อ -สกุล พร้อมลายเซ็นอยู่ด้านบน
๘. วัน เดือน ปี ที่ดำเนินการออกแบบ

หมายเหตุ แบบฟอร์มนำเสนอผลงานเพื่อลงนาม มีขนาด กว้าง 8 ซม. ยาว 24 ซม.

ตัวอย่างแบบฟอร์มนำเสนอผลงาน

 สำนักช่างสิบหมู่ กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม	แบบตราสัญลักษณ์ ๑๐๐ ปี แห่งการสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว	
	ผู้ออกแบบ (นางสาวนิชชา สารรัตน์) นางช่างศิลปกรรมชำนาญงาน	หัวหน้ากลุ่มศิลปประยุกต์ และเครื่องเคลือบดินเผา (นายสุเมธ ทุมพวง)
	ผู้อำนวยการ สำนักช่างสิบหมู่ (นางสาวนิรมล เรืองสม)	รองอธิบดี (นายจรัญ นราคร)
	อธิบดี (นายสหวัฒน์ แน่นหนา)	
		วัน / เดือน / ปี

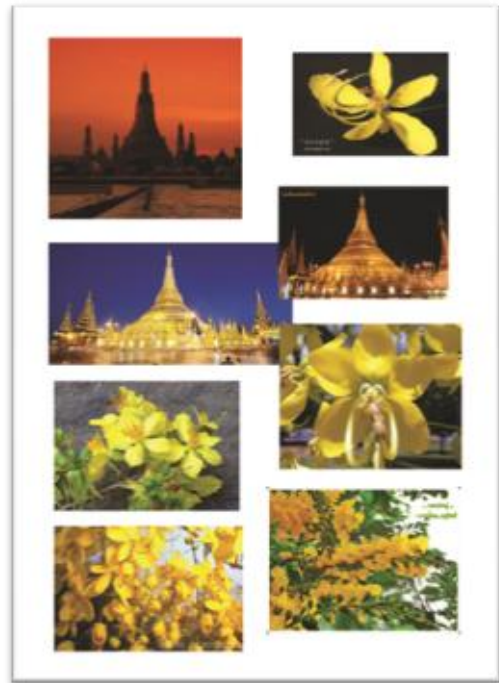
ขั้นตอนการ ตรวจแบบจากคณะกรรมการ/บุคคล/หน่วยงานภายนอกที่ขอความ

อนุเคราะห์

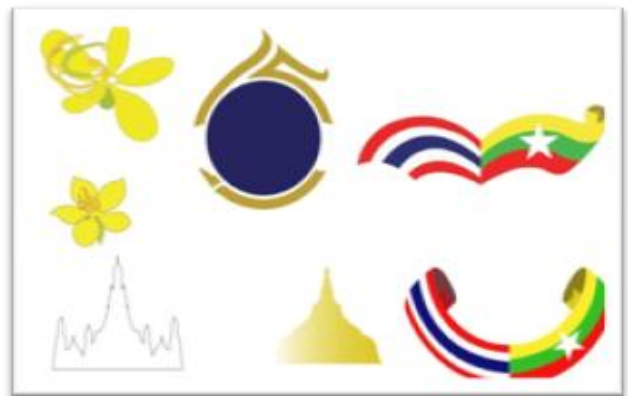
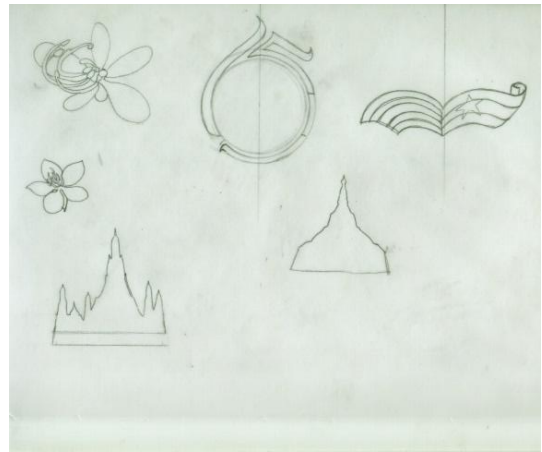
ขั้นตอนการ ปรับแก้ การพิจารณาคัดเลือกแบบทางกระทรวงการต่างประเทศพิจารณา

คัดเลือกแบบของนางสาวนิชชา สารรัตน์ จากนั้นผู้ได้รับพิจารณาคัดเลือกแบบจะเป็นผู้ประสานงาน ข้อมูลการแก้ไขจากผู้ประสานงาน โดยแต่ให้มีการปรับแบบ ให้เพิ่ม ดอกไม้ประจำชาติ เพิ่ม สัญลักษณ์ประจำชาติวัดอรุณ เจดีย์ชเวดากอง ต้องการให้ธงชาติอยู่ในระดับเดียวกันเนื่องจากในแบบ แกรงชาติไทยอยู่ด้านบน มันแประบางทางด้านความคิด และส่งแบบตัวอย่างความต้องการตัวอย่าง ตราสัญลักษณ์ความสัมพันธ์ไทย - ลาว ให้มาเป็นตัวอย่าง

ผู้ออกแบบทำการหาข้อมูลเพิ่มเติม ดอกไม้ประจำชาติ ไทยใช้ดอกราชพฤษก์ เมียนมาร์ใช้ ดอกประดู่ และข้อมูลภาพดอกไม้ และภาพวัดอรุณ เจดีย์ชเวดากอง

ผู้ออกแบบดำเนินการสเก็ตรอบสองโดยนำข้อมูลความต้องการมาใส่เพิ่มรายละเอียดตามข้อเสนอแนะเป็นลายเส้นคร่าวๆ ให้อยู่ในรูปทรง รูปแบบที่กำหนด จากนั้นใช้กระดาษไขทำการคัดลอกแบบลงกระดาษ โดยผู้ออกแบบจะทำการคัดลอกแยกเป็นส่วน แล้วจึงทำการสแกน ลงในคอมพิวเตอร์ ทำการปรับตกแต่งลงสีให้สวยงาม จากนั้นจึงนำส่วนประกอบลงกระดาษแต่ละส่วนนำมาประกอบจัดวางในแบบให้ได้จังหวะตามที่ต้องการ ให้ความสวยงาม แล้วส่งแบบให้คณะกรรมการใช้พิจารณาโดยทำการส่งเมล์ คุยกันทางโทรศัพท์ ซึ่งมีความสะดวกรวดเร็ว

เมื่อสแกนลายเส้นเข้าในคอมพิวเตอร์เสร็จแล้วผู้ออกแบบทำการลงสีในแบบแต่ละส่วน แล้ว
จึงนำส่วนต่างๆ มาจัดวางให้ได้รูปทรงตามแบบให้มีความสวยงามสมบูรณ์ ผู้ออกแบบจัดส่งแบบที่
ดำเนินการปรับแก้ ให้ทางคุณพัชรพล กระทรวงการต่างประเทศ พิจารณาจำนวน ๒ แบบ เพื่อให้
กรรมการตรวจพิจารณาเลือกคณะกรรมการพิจารณาเลือก

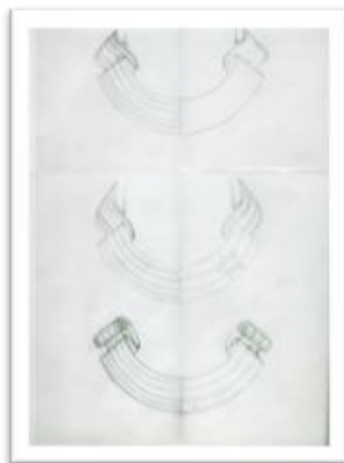
แบบที่ ๑

แบบที่ ๒

ส่งแบบที่ทำการปรับปรุง เพื่อให้กรรมการตรวจพิจารณาเลือกคณะกรรมการพิจารณาเลือกแบบที่ ๒ แต่ต้องการให้ปรับแก้ ใ้ปลายธงชาติสับตออก และสีพื้นด้านล่างสีน้ำเงินให้เป็นสีที่อ่อนลง

ผู้ออกแบบดำเนินการปรับแก้ตามคำแนะนำผู้ออกแบบดำเนินการปรับแก้ไข การสะบัดของปลายธงและ สีพื้นให้เป็นสีอ่อนลงตามคำแนะนำ จากคณะกรรมการ เริ่มจากการร่างแบบเพิ่มเติมสแกนแบบลงสี และนำไปประกอบเข้ากับแบบตราสัญลักษณ์ และจัดส่ง เพื่อให้กรรมการตรวจพิจารณาแบบ จำนวน ๒ แบบ

แบบสเก็ตช์ในรูปแบบต่างๆ

ลงสีธงชาติตามแบบ

แบบที่ ๑

แบบที่ ๒

คณะกรรมการ พิจารณาเลือกแบบที่ ๒ แต่ให้ปรับเปลี่ยนให้เรียบง่ายมากขึ้น ผู้ออกแบบดำเนินการ
ปรับแก้ตามข้อเสนอแนะ และจัดส่งแบบให้คณะกรรมการตรวจพิจารณา

คณะกรรมการพิจารณา ให้ปรับแก้สีฟ้าของท้องฟ้าให้เป็นท้องฟ้าสีเข้มเหมือนแบบเดิม และใส่
พระจันทร์เพิ่มเติมในแบบ ที่ผู้ออกแบบทำการปรับแก้ตามข้อเสนอแนะ ของคณะกรรมการจนกระทั่ง

เป็นที่พอใจของคณะกรรมการพิจารณา ถือเป็นการเสร็จสิ้นกระบวนการออกแบบตราสัญลักษณ์ การเฉลิมฉลอง ๖๕ ปีความสัมพันธ์ทางการทูตไทย - เมียนมาร์ ดังแบบ

ผู้ออกแบบจะส่งงานในรูปแบบไฟล์ต่างๆให้หน่วยงานที่ขอความอนุเคราะห์ออกแบบตราสัญลักษณ์ เป็นไฟล์ ไฟล์ AI ไฟล์ PDF เป็นต้น เนื่องจากเป็นไฟล์ข้อมูลที่ทางหน่วยงานนั้นสามารถนำไปปรับใช้งานได้สะดวก ไม่ว่าจะเป็นการนำไปจัดพิมพ์ประกอบในเอกสารหนังสือ สามารถขยายปรับจัดทำป้ายขนาดใหญ่ได้

ขั้นตอนการ ประกาศเปิดตัวแบบตราสัญลักษณ์ ในการออกแบบตราสัญลักษณ์ การเฉลิมฉลอง ๖๕ ปีความสัมพันธ์ทางการทูตไทย - เมียนมาร์ ทางกระทรวงการต่างประเทศจัดให้มีพิธีประกาศเปิดตัวแบบตราสัญลักษณ์ อย่างเป็นทางการ ในวันที่ ๒๙ กรกฎาคม ๒๕๕๖และหลังจาก

นั่นก็จะนำแบบตราสัญลักษณ์ดังกล่าวไปใช้งานตามที่ต้องการ ไม่ว่าจะใช้เป็น ป้าย เป็นตราประทับ ประกอบในหนังสือ เอกสาร โปรชัวร์ต่างๆ ตามแต่หน่วยงานจะพิจารณา

ในขั้นตอนนี้บางหน่วยงานอาจจะไม่มีการประกาศใช้แบบ แต่เมื่อแบบผ่านการพิจารณา คัดเลือก และทำการปรับแบบแก้จนกระทั่งเป็นที่พอใจของคณะกรรมการของหน่วยงานที่ขอความ อนุเคราะห์ให้แล้ว ก็สามารถนำแบบไปใช้งานได้ตามความต้องการของหน่วยงานต่อไป

ในวันที่ ๒๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๖ ที่กระทรวงการต่างประเทศ นายดำรง ไคร์ครวญ อธิบดีกรมเอเชียตะวันออก กระทรวงการต่างประเทศ แถลงการณ์จัดงานเฉลิมฉลองครบรอบ ๖๕ ปี ความสัมพันธ์ทางการทูตไทย - เมียนมาร์ ว่า การจัดงานครั้งนี้ ก็เพื่อกระชับและเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างไทย - พม่า ซึ่งมีความสัมพันธ์ที่พิเศษ ลงลึกทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม

บรรยากาศงานเปิดตัวใช้แบบตราสัญลักษณ์

ผู้ออกแบบตราสัญลักษณ์นำเสนอและให้ข้อมูลแนวคิดในการออกแบบตราสัญลักษณ์ ผู้แทน
กระทรวงการต่างประเทศมอบของที่ระลึกให้แก่ผู้ออกแบบเครื่องหมาย ตราสัญลักษณ์ที่ได้รับการ
คัดเลือก

ขั้นตอนการ นำแบบตราสัญลักษณ์ไปใช้งาน หน่วยงานที่ขอความอนุเคราะห์งานออกแบบ
ตราสัญลักษณ์ สามารถนำแบบตราสัญลักษณ์ไปปรับใช้งานได้หลายอย่างดังนี้ ป้าย เป็นตราประทับ
ประกอบในหนังสือ เอกสาร โปรชัวร์ต่างๆ ตามแต่หน่วยงานจะพิจารณาดังตัวอย่าง

นำแบบตราสัญลักษณ์ มาใช้จัดทำเป็นเบรคในงานเปิดตัวในการใช้เครื่องหมายตราสัญลักษณ์

ตัวอย่างการนำแบบตราสัญลักษณ์ไปใช้งาน

การนำแบบตราสัญลักษณ์ไปใช้ในกิจกรรมต่างๆที่เกี่ยวข้อง

ในวันที่ ๑๔ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๖ โดยกระทรวงการต่างประเทศได้ร่วมกับสถานเอกอัครราชทูตพม่าประจำประเทศไทย จัดงานเลี้ยงรับรอง เพื่อเฉลิมฉลองครบรอบ ๖๕ ปี ความสัมพันธ์ไทย - พม่า ในโอกาสนี้รัฐมนตรีต่างประเทศพม่า จะเข้าร่วมด้วย และนักวิชาการ บุคคลระดับสูง ที่ห้องวิเทศสโมสร กระทรวงการต่างประเทศ

ด้วยตราสัญลักษณ์ครบรอบ ๖๕ ปี ความสัมพันธ์ไทย - เมียนมาร์ มีความจำเป็นต้องใช้ตราสัญลักษณ์เดียวกัน เพื่อทำกิจกรรมต่างๆ ของทั้งประเทศไทย และประเทศเมียนมาร์ ทางหน่วยงานกระทรวงการต่างประเทศจึงมีความประสงค์ให้มีการ ออกแบบเพิ่มเติม รูปแบบภาษาที่ใช้ในแบบตรา

สัญลักษณ์ เพื่อให้เหมาะสมการนำไปใช้ในแบบ วาระ และโอกาสต่างๆ ตามความเหมาะสม
ดังนี้

แบบที่ ๑ มีข้อความที่มีภาษาไทยด้านบน และภาษาอังกฤษอยู่ด้านล่าง

แบบที่ ๒ มีข้อความที่มีภาษาเมียนมาร์ด้านบน และภาษาอังกฤษอยู่ด้านล่าง

แบบที่ ๓ มีข้อความที่มีภาษาไทยด้านบน และภาษาเมียนมาร์อยู่ด้านล่าง

แบบที่ ๔ มีข้อความที่มีภาษาเมียนมาร์ด้านบน และภาษาไทยอยู่ด้านล่าง

แบบตราสัญลักษณ์เฉลิมฉลอง ๖๕ ปี ความสัมพันธ์ไทย-เมียนมาร์

แนวความคิดในการออกแบบ

ภาพรวมของตราสัญลักษณ์ เป็นเลข 65 (เลขอารบิก) อันหมายถึง การเฉลิมฉลอง ๖๕ ปี ความสัมพันธ์ทางการทูตไทย-เมียนมาร์ ตรงใจกลางของตราสัญลักษณ์ ด้านในวงกลมประติรูป หวงจันทร์และ เอกลักษณ์ ของทั้งสองประเทศ ของไทยคือพระปรางค์วัดอรุณ และของเมียนมาร์คือเจดีย์ชเวดากอง ซึ่งทั้งสองสิ่งนี้ได้ เป็นที่รู้จักของชาวต่างชาติอย่างแพร่หลายว่าเป็นเอกลักษณ์ของทั้งสองประเทศ และสื่อถึง ความสัมพันธ์ทางการทูตที่โดดเด่นของทั้งสองชาติ ตลอดจนได้สื่อถึงด้วยธงชาติไทยและธงชาติเมียนมาร์ที่เชื่อมติดกันอย่างเหนียวแน่น บนพื้นธงได้นำดอกไม้นี้ประจำชาติของทั้งสองชาติอันมี ดอกดาราทันประจำชาติไทยและดอกประดู่ประจำชาติเมียนมาร์ มาประดับประดาอย่างงดงาม หมายถึงความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศ ที่กำลังเติบโตและงดงาม ด้านล่างประติรูป อีกนัย ๖๕ ปี ความสัมพันธ์ทางการทูตไทย - เมียนมาร์ ทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ สีที่ใช้ แดง เขียว เหลือง น้ำเงิน ขาว อันเป็นสีธงชาติของทั้งสองประเทศ สีน้ำเงิน หมายถึง ความมั่นคง สดกักแน่น สีทอง หมายถึง ถึงที่ทรงคุณค่า เปรียบถึง ความสัมพันธ์ทางการทูตอันมั่นคงและทรงคุณค่าของไทย-เมียนมาร์ ที่มีมาช้านานมาครบ ๖๕ ปี และจะมั่นคงแน่นแฟ้นกว่าในอนาคตสืบไป

ผู้ออกแบบ นางสาวนันทรา สารรัตน์
นางสาวศศิประภา ชื่นภูวน
กลุ่มศิลปะประยุกต์ สำนักช่างสิบหมู่ กรมศิลปากร
กระทรวงวัฒนธรรม
๑๕ พฤษภาคม ๒๕๕๖

แบบที่ ๑ มีข้อความที่มีภาษาไทยด้านบน และภาษาอังกฤษอยู่ด้านล่าง

ขนาดย่อส่วน

แบบตราสัญลักษณ์เฉลิมฉลอง ๖๕ ปี ความสัมพันธ์ไทย-เมียนมาร์
ภาษาพม่าและภาษาอังกฤษ

ผู้ออกแบบ นางสาวนิชชา สารรัตน์
นายช่างศิลปกรรมชำนาญงาน
กลุ่มศิลปประยุกต์ฯ สำนักช่างสิบหมู่ กรมศิลปากร
กระทรวงวัฒนธรรม
๑๓ กันยายน ๒๕๕๖

แบบที่ ๒ มีข้อความที่มีภาษาเมียนมาร์ด้านบน และภาษาอังกฤษอยู่ด้านล่าง

ขนาดย่อส่วน

แบบตราสัญลักษณ์เฉลิมฉลอง ๖๕ ปี ความสัมพันธ์ไทย-เมียนมาร์
ภาษาไทยและภาษาพม่า

ผู้ออกแบบ นางสาวนิชชา สารรัตน์
นายช่างศิลปกรรมชำนาญงาน
กลุ่มศิลปประยุกต์ฯ สำนักช่างสิบหมู่ กรมศิลปากร
กระทรวงวัฒนธรรม
๑๓ กันยายน ๒๕๕๖

แบบที่ ๓ มีข้อความที่มีภาษาไทยด้านบน และภาษาเมียนมาร์อยู่ด้านล่าง

ขนาดย่อส่วน

แบบตราสัญลักษณ์เฉลิมฉลอง ๖๕ ปี ความสัมพันธ์ไทย-เมียนมาร์
ภาษาพม่าและภาษาไทย

ผู้ออกแบบ นางสาวนิชชา สารรัตน์
นายช่างศิลปกรรมชำนาญงาน
กลุ่มศิลปประยุกต์ฯ สำนักช่างสิบหมู่ กรมศิลปากร
กระทรวงวัฒนธรรม
๑๓ กันยายน ๒๕๕๖

แบบที่ ๔ มีข้อความที่มีภาษาเมียนมาร์ด้านบน และภาษาไทยอยู่ด้านล่าง

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ สถาบันอุดมศึกษาไทย กระทรวงศึกษาธิการ โทร. 02-5108255-0

ที่ ศธ ๐๕๔.๒๕ / ๖๓

วันที่ ๖ เมษายน ๒๕๕๒

เรื่อง ขออนุญาตใช้ตราสัญลักษณ์สถาบันอุดมศึกษาไทย มหาวิทยาลัยรามคำแหง

เลขที่ ๐๕๔.๒๕ / ๖๓

วันที่ ๖ เมษายน ๒๕๕๒

เรื่อง ขออนุญาตใช้ตราสัญลักษณ์สถาบันอุดมศึกษาไทย มหาวิทยาลัยรามคำแหง

เรียน อธิการบดี

ตามที่ราชบัณฑิตยสถาน ได้ขอความเห็นชอบจากสถาบันอุดมศึกษาไทย เพื่อใช้เป็นที่ตั้งของคณะกรรมการศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับสถาบันอุดมศึกษาไทย และได้ทราบจากอธิการบดีมหาวิทยาลัยรามคำแหง ว่ามหาวิทยาลัยรามคำแหง มีความประสงค์ที่จะขอใช้ตราสัญลักษณ์สถาบันอุดมศึกษาไทย มหาวิทยาลัยรามคำแหง เพื่อใช้ในการประชาสัมพันธ์มหาวิทยาลัย

- สัญญาณนี้ ส่วนราชการอื่นหรือทั้ง คณะอื่น ภายนอกมหาวิทยาลัยรามคำแหง
- สัญญาณนี้ใช้เพื่อวัตถุประสงค์อื่นนอกเหนือจากที่มหาวิทยาลัยรามคำแหง ได้ขอความเห็นชอบจากสถาบันอุดมศึกษาไทย
- สัญญาณนี้ใช้เพื่อวัตถุประสงค์อื่นนอกเหนือจากที่มหาวิทยาลัยรามคำแหง ได้ขอความเห็นชอบจากสถาบันอุดมศึกษาไทย
- สัญญาณนี้ใช้เพื่อวัตถุประสงค์อื่นนอกเหนือจากที่มหาวิทยาลัยรามคำแหง ได้ขอความเห็นชอบจากสถาบันอุดมศึกษาไทย
- สัญญาณนี้ใช้เพื่อวัตถุประสงค์อื่นนอกเหนือจากที่มหาวิทยาลัยรามคำแหง ได้ขอความเห็นชอบจากสถาบันอุดมศึกษาไทย

โดยเรียนให้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบ ขออนุญาต

อธิการบดี

ศาสตราจารย์ ดร. วิจิตร ศรีสอ้าน

ศาสตราจารย์ ดร. วิจิตร ศรีสอ้าน

อธิการบดีมหาวิทยาลัยรามคำแหง

รองอธิการบดี

ศาสตราจารย์ ดร. วิจิตร ศรีสอ้าน

ศาสตราจารย์ ดร. วิจิตร ศรีสอ้าน

รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยรามคำแหง

- ๘ ๕๕.๒๕๕๒ -

บรรณานุกรม

กรมศิลปากร. พระราชลัญจกรและตราประจำตำแหน่ง . พระยาอนุนามราชชน.พระนคร : โรงพิมพ์
พระจันทร์ , ๒๔๙๓ .

กรมศิลปากร. ศิลปะประยุกต์ในกรมศิลปากร , พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพฯ:กรมศิลปากร.๒๕๕๐.
ชะลูด นิ่มเสมอ.องค์ประกอบของศิลปะ . พิมพ์ครั้งที่ ๑ . กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
๒๕๓๑.

ทองเจือ เขียดทอง.การออกแบบสัญลักษณ์ : สำนักพิมพ์ศิลปประภา. ๒๕๔๒

ทำนอง จันทิมา. การออกแบบ . พิมพ์ครั้งที่ ๔ . กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช. ๒๕๔๐.

พจนานุกรมศัพท์ศิลปะ อังกฤษ-ไทย. ฉบับราชบัณฑิตยสถาน : พ.ศ. ๒๕๓๐ .

พจนานุกรมศัพท์ศิลปะ อังกฤษ-ไทย . ฉบับราชบัณฑิตยสถาน : พ.ศ. ๒๕๔๑ .

พจนานุกรม.ฉบับราชบัณฑิตยสถาน . ๒๕๒๕.

พจนานุกรม.ฉบับราชบัณฑิตยสถาน . ๒๕๔๒.

วิรุณ ตั้งเจริญ.การออกแบบ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์. ๒๕๓๙.

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. พระราชลัญจกร : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์ พับลิชชิ่งจำกัด.
๒๕๓๘.

กฤษณ์ เวียงอำพล.การออกแบบเขียนแบบ .กรุงเทพฯ. พิมพ์ครั้งที่ ๒: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์,
๒๕๔๐

มนตรี ยอดบางเตย.สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตเพาะช่าง กรุงเทพมหานคร. ออกแบบ
ผลิตภัณฑ์, กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๘

วิณะ จุฑะวิวาท. ภาควิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. การออกแบบ .
กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ปรารณา, ๒๕๒๗

ข้อมูลสัมภาษณ์

นายสุเมธ พุฒพวง. ผู้ทรงคุณวุฒิ ตำแหน่งผู้เชี่ยวชาญสาขาช่างศิลป์ไทย.สำนักช่างสิบหมู่.
กรมศิลปากร. กรกฎาคม.๒๕๕๖.

นายันทศักดิ์ ฉัตรแก้ว. นายช่างศิลปกรรมอาวุโส สำนักช่างสิบหมู่. สำนักช่างสิบหมู่.
กรมศิลปากร กรกฎาคม-กันยายน .๒๕๕๖.

นายสมชาย ศุภลักษณ์อำไพพร ตำแหน่งนายช่างศิลปกรรมอาวุโส สำนักช่างสิบหมู่.
กรมศิลปากร กรกฎาคม-กันยายน .๒๕๕๖.

นางวรารณณ์ เชิดชู ตำแหน่งนายช่างศิลปกรรม ชำนาญงาน สำนักช่างสิบหมู่.
กรมศิลปากร กรกฎาคม-กันยายน .๒๕๕๖.

นางสาวเพ็ชรสุมภา รัตนเพชร ตำแหน่งนายช่างศิลปกรรม ชำนาญงาน สำนักช่างสิบหมู่.
กรมศิลปากร กรกฎาคม-กันยายน .๒๕๕๖.

นางสาวชนิษฐา ศรีบุญชูร ตำแหน่งนายช่างศิลปกรรม ชำนาญงานสำนักช่างสิบหมู่.
กรมศิลปากร กรกฎาคม-กันยายน .๒๕๕๖.

นางสาวจิตรา พยัคฆ์พงษ์ ตำแหน่ง นายช่างศิลปกรรม ชำนาญงาน สำนักช่างสิบหมู่.
กรมศิลปากร กรกฎาคม-กันยายน .๒๕๕๖.

นางสาวณิษฐา สารรัตน์ ตำแหน่ง นายช่างศิลปกรรม ชำนาญงาน สำนักช่างสิบหมู่.
กรมศิลปากร กรกฎาคม-กันยายน .๒๕๕๖.

นางสาวพัชรี พัฒนจันทร์ ตำแหน่ง นายช่างศิลปกรรม ชำนาญงาน สำนักช่างสิบหมู่.
กรมศิลปากร กรกฎาคม-กันยายน .๒๕๕๖.

ภาคผนวก

คำสั่งสำนักช่างสิบหมู่

ที่ ๕ / ๒๕๕๖

เรื่อง แต่งตั้งที่ปรึกษา และคณะทำงานโครงการสร้างต้นแบบเพื่อจัดทำองค์ความรู้ด้านศิลปกรรม

เพื่อให้การดำเนินงานโครงการสร้างต้นแบบเพื่อจัดทำองค์ความรู้ด้านศิลปกรรม เรื่อง “ความรู้ด้านการออกแบบเครื่องหมาย ดวงตรา ตราสัญลักษณ์” ของสำนักช่างสิบหมู่ ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย มีประสิทธิภาพ และบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ จึงแต่งตั้งที่ปรึกษาและคณะทำงาน โดยมีองค์ประกอบ ดังนี้

ที่ปรึกษา

๑. นางสาวนิรมล เรืองสม	ผู้อำนวยการสำนักช่างสิบหมู่
๒. นายนิยม กลิ่นบุบผา	ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านช่างศิลปกรรม (ช่างสิบหมู่)
๓. นายวันชัย หวลนิวัตวงศ์	หัวหน้ากลุ่มประณีตศิลป์
๔. นายอำพล สัมมาวุฒธิ	หัวหน้าศูนย์ศิลปะและการช่างไทย
๕. นางวีรยา จันทรดี	รักษาการ หัวหน้ากลุ่มศิลปประยุกต์และ
เครื่องเคลือบดินเผา
๖. นางสาวอรพิน พงษ์สุนทร	หัวหน้าฝ่ายบริหารงานทั่วไป

มีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

๑. พิจารณากำหนดแนวทาง ให้คำแนะนำ
๒. ควบคุม กำกับ เสนอแนะ ดูแลติดตามประเมินผลงานให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และบรรลุผลตามวัตถุประสงค์

คณะทำงานสร้างชิ้นงานศิลปกรรม

๑. นายอำพล สัมมาวุฒธิ	ประธานคณะทำงาน
๒. นางวีรยา จันทรดี	คณะทำงาน
๓. นายนันท์ศักดิ์ ฉัตรแก้ว	คณะทำงาน
๔. นางสาวชนิษฐา ศรีบุญชู	คณะทำงาน
๕. นางสาวจิตรา พยัคฆ์พงษ์	คณะทำงาน
๖. นางวรารักษ์ เชิดชู	คณะทำงาน
๗. นางสาวเพ็ชรสภา รัตนเพชร	คณะทำงาน
๘. นางสาวณิชาชา สารรัตน์	คณะทำงาน
๙. นางสาวพัชรี พัฒนจันทร์	คณะทำงาน
๑๐. นายไชยอนันต์ อยู่เลี้ยง	คณะทำงาน

๑๑. นางสาวปัทมาวดี...

๑๑. นางสาวปัทมาวดี จุลภักดิ์	คณะทำงาน
๑๒. นางประภาพร ตรีชูชาติ	คณะทำงานและเลขานุการ
๑๓. นายเสกสรรค์ ญาณพิทักษ์	คณะทำงานและผู้ช่วยเลขานุการ

มีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

๑. จัดสร้างต้นแบบชิ้นงานศิลปกรรม เพื่อจัดทำองค์ความรู้ด้านการออกแบบเครื่องหมาย
ดวงตรา ตราสัญลักษณ์
๒. กำหนดแนวทางข้อมูล รูปแบบ เพื่อจัดทำรูปเล่มเอกสารองค์ความรู้
๓. ดำเนินการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องหรือได้รับมอบหมาย

คณะทำงานจัดเก็บข้อมูลองค์ความรู้/จัดทำเอกสาร

๑. นายอำพล สัมมาวุฒธิ	ประธานคณะทำงาน
๒. ว่าที่ พ.ต.สืบสกุล อ่อนสัมพันธ์	คณะทำงาน
๓. นางสาวชุตินันท์ แสนประเสริฐ	คณะทำงาน
๔. นางสาวณัฐชนนภัทร์ เพ็งพันธ์	คณะทำงาน
๕. นางสาวสุภัทรา ทรัพย์สงเคราะห์	คณะทำงาน
๖. นางสาวพรพรรณ พัฒนธาดางษ์	คณะทำงาน
๗. นายเรืองลาภ ทิพย์ทอง	คณะทำงาน
๘. นางสาวพร ปัญญารมย์	คณะทำงาน
๙. นางประภาพร ตรีชูชาติ	คณะทำงานและเลขานุการ
๑๐. นายเสกสรรค์ ญาณพิทักษ์	คณะทำงานและผู้ช่วยเลขานุการ

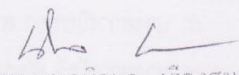
มีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

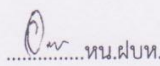
๑. ดำเนินการจัดกิจกรรม ติดต่อประสานงาน กำหนดรูปแบบกิจกรรม
๒. ดำเนินการรวบรวมข้อมูล จัดทำเอกสารทางวิชาการองค์ความรู้
๓. ดำเนินการจัดเก็บข้อมูลภาพ ข้อมูลการปฏิบัติงานระหว่างการสร้างชิ้นงานเพื่อจัดทำองค์ความรู้
๔. ดำเนินการจัดซื้อ จัดจ้างทุกประเภท ตลอดจนจัดหาวัสดุ จัดทำใบสำคัญ ฯลฯ
๕. ดำเนินการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องหรือได้รับมอบหมาย

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๑๗ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๖

ทรว
- // รว ผู้ว่าราชการจังหวัด
๑๗/๑๑/๕๕๖

(นางสาวนิรมล เวียงสม)
ผู้อำนวยการสำนักช่างสิบหมู่

..... ทน.ผบ.
มาลินี จันท.ผู้รับผิดชอบ

๑. ชื่อโครงการ สร้างต้นแบบเพื่อจัดทำองค์ความรู้ด้านศิลปกรรม

๒. ประเภทโครงการ ต่อเนื่อง

๓. หน่วยงานรับผิดชอบ ศูนย์ศิลปะและการช่างไทย สำนักช่างสิบหมู่

๔. หลักการและเหตุผล

กรมศิลปากรมีนโยบายในการจัดการองค์ความรู้ สำนักช่างสิบหมู่ เป็นหน่วยงานในสังกัดกรมศิลปากร มีหน้าที่ในการธำรง รักษา และ สืบทอดงานศิลปกรรมไทยที่เป็นเอกลักษณ์ของชาติ ทั้งแบบ ประเพณี ร่วมสมัย และศิลปประยุกต์ ปฏิบัติงานด้านการออกแบบสร้างสรรค์งานศิลปกรรมไทย สำนักช่างสิบหมู่ มีแผนในการจัดทำโครงการสร้างต้นแบบเพื่อจัดทำองค์ความรู้ด้านศิลปกรรม ใน กระบวนการศิลปกรรมหลายแขนง เนื่องจากกระบวนการงานช่างบางประเภทมีบุคลากรในการ ปฏิบัติงาน ที่มีความเชี่ยวชาญงานในด้านศิลปกรรมในด้านนั้น ๆ จำนวนน้อย มีอายุมาก และไม่มี ประสบการณ์ในการถ่ายทอดเชิงวิชาการ การถ่ายทอดความรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติ ถ่ายทอดเทคนิค แก่บุคลากรในสายวิชาชีพ การสร้างต้นแบบเพื่อจัดทำองค์ความรู้ด้านงานศิลปกรรมทำให้เกิดการ แลกเปลี่ยน เรียนรู้ วิชาการ เทคนิค วิธีการเชิงช่าง จึงจัดทำโครงการสร้างต้นแบบเพื่อจัดทำ องค์ความรู้ด้านศิลปกรรมขึ้น

การได้มาซึ่งเอกสารองค์ความรู้ด้านงานศิลปกรรม โดยการสร้างชิ้นงานศิลปกรรม และการ รวบรวม ข้อมูลขั้นตอนการสร้าง ทั้งจากวิทยากรผู้เชี่ยวชาญ จากเอกสาร การสัมภาษณ์ผู้มี ประสบการณ์ การจัดกิจกรรมเสวนา เป็นต้น ทั้งนี้ในโครงการมีการสร้างชิ้นงานซึ่งเป็นการสืบทอด เทคนิคแก่บุคลากรในสายวิชาชีพเฉพาะ เกิดการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ วิชาการ เทคนิค วิธีการเชิง ช่าง นำไปสู่การพัฒนา ต่อยอด สืบทอดงานศิลปกรรมพร้อมทั้งได้เอกสารองค์ความรู้ด้านงาน ศิลปกรรม และชิ้นงานศิลปกรรม เพื่อใช้ในกิจกรรมการเผยแพร่ความรู้ด้านงานศิลปกรรมของสำนัก ช่างสิบหมู่

๕. วัตถุประสงค์

๕.๑ เพื่อให้ได้เอกสารองค์ความรู้ด้านงานศิลปกรรมที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ

๕.๒ เพื่อให้เกิดการถ่ายทอด สืบทอด แลกเปลี่ยนความรู้ และนำเทคนิคการสร้างงาน ศิลปกรรมในแขนงต่าง ๆ อย่างยั่งยืน

๕.๓ เพื่อให้ได้ชิ้นงานศิลปกรรมที่จัดสร้างขึ้นตามมาตรฐานหลักวิชาการใช้ในการจัดแสดง และจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของสำนัก

๖. เป้าหมายสร้างต้นแบบเพื่อจัดทำองค์ความรู้ด้านศิลปกรรม

๖.๑ ความรู้ด้านปั้นหล่อพระพุทธรูปแบบโบราณ

๖.๒ ความรู้ด้านการออกแบบเครื่องหมาย ดวงตราสัญลักษณ์

๗. ระยะเวลาดำเนินการ

ปีงบประมาณ ๒๕๕๖

๘. สถานที่ดำเนินการ

ศูนย์ศิลปะและการช่างไทยสำนักช่างสิบหมู่ ถนนพุทธมณฑล สาย ๕ ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

๙. ค่าตอบแทน ใช้สอยและวัสดุ เป็นเงิน ๕๐๐,๐๐๐.- บาท(ห้าแสนบาทถ้วน)

๙.๑. ค่าใช้จ่ายในการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ ๒ ครั้ง ณ ศูนย์ศิลปะและการช่างไทย สำนักช่างสิบหมู่จำนวน ครั้งละ ๑ วันจำนวนครั้งละ ๒๐ คน (ครั้งที่ ๑ ในวันที่ ๙ เมษายน ๒๕๕๖ และครั้งที่ ๒ ในวันที่ ๒ พฤษภาคม ๒๕๕๖) เป็นเงิน ๑๖,๒๐๐ บาท

ค่าใช้จ่าย ใช้สอย เป็นเงิน ๑๑,๒๐๐ บาท

- ค่าจ้างเหมาอาหารว่างและเครื่องดื่ม
(๒๕บาท x ๒ มื้อ x ๒๐ คน x ๒ ครั้ง) = ๒,๐๐๐ บาท
- ค่าจ้างเหมาอาหารกลางวัน
(๑๕๐ บาท x ๑ มื้อ x ๒๐ คน x ๒ ครั้ง) = ๖,๐๐๐ บาท
- ค่าจ้างเหมาถ่ายเอกสารเข้าเล่ม
(๘๐ บาท x ๒๐ เล่ม x ๒ ครั้ง) = ๓,๒๐๐ บาท

ค่าวัสดุ เป็นเงิน ๕,๐๐๐ บาท

- ค่าวัสดุสำนักงาน/ค่าวัสดุคอมพิวเตอร์ = ๕,๐๐๐ บาท

๙.๒. ค่าใช้จ่ายในการเสวนาแลกเปลี่ยนเรียน จำนวน ๕๐ คน ในวันที่ ๒๗ มิถุนายน ๒๕๕๖ ณ อาคารศูนย์ศิลปะและการช่างไทย สำนักช่างสิบหมู่ เป็นเงิน ๑๔,๐๐๐ บาท

ค่าใช้จ่าย ใช้สอย เป็นเงิน ๑๔,๐๐๐ บาท

- ค่าจ้างเหมาอาหารว่างและเครื่องดื่ม
(๒๕บาท x ๒ มื้อ x ๕๐ คน) = ๒,๕๐๐ บาท
- ค่าจ้างเหมาอาหารกลางวัน
(๑๕๐ บาท x ๑ มื้อ x ๕๐ คน) = ๗,๕๐๐ บาท
- ค่าจ้างเหมาถ่ายเอกสารเข้าเล่ม
(๘๐ บาท x ๕๐ เล่ม) = ๔,๐๐๐ บาท

๙.๓. ค่าใช้จ่ายในการจัดสร้างชิ้นงานต้นแบบเพื่อจัดทำองค์ความรู้ “ ความรู้ด้านป็นหล่อพระพุทธรูปแบบโบราณ ” และ “ ความรู้ด้านการออกแบบเครื่องหมาย ดวงตราสัญลักษณ์ ” ณ กลุ่มประติมากรรม และกลุ่มศิลปประยุกต์และเครื่องเคลือบดินเผา สำนักช่างสิบหมู่

เป็นเงิน ๓๗๙,๘๐๐ บาท

ค่าวัสดุ เป็นเงิน ๓๑๙,๘๐๐ บาท

- ค่าวัสดุงานช่าง = ๓๔๙,๘๐๐ บาท
- ค่าวัสดุหนังสือ วารสาร ตำรา = ๓๐,๐๐๐ บาท

๙.๔. จัดทำเอกสารรวบรวมองค์ความรู้ประกอบโครงการสร้างต้นแบบเพื่อจัดทำองค์ความรู้ “ความรู้ด้านป็นหล่อพระพุทธรูปแบบโบราณ ” และ “ ความรู้ด้านการออกแบบเครื่องหมาย ดวงตราสัญลักษณ์ ” ณ ศูนย์ศิลปะและการช่างไทย สำนักช่างสิบหมู่ เป็นเงิน ๙๐,๐๐๐ บาท

ค่าใช้จ่าย เป็นเงิน ๔๐,๐๐๐ บาท

- ค่าจ้างเหมาถ่ายเอกสารเข้าเล่ม = ๔๐,๐๐๐ บาท

ค่าวัสดุ เป็นเงิน ๕๐,๐๐๐ บาท

- ค่าวัสดุสำนักงาน/ค่าวัสดุคอมพิวเตอร์ = ๕๐,๐๐๐ บาท

หมายเหตุขอถัวจ่ายทุกรายการ

๑๐. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

๑๐.๑ ได้เอกสารองค์ความรู้ด้านงานศิลปกรรมที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ

๑๐.๒ ได้มีการถ่ายทอด สืบทอด แลกเปลี่ยนความรู้ และนำเทคนิคการสร้างงานศิลปกรรมใน

แขนง

ต่างๆจากรุ่นพี่ ถึงรุ่นน้องเกิดการปฏิสัมพันธ์ของบุคลากรภายในองค์กร

๑๐.๓ บุคลากรมีทักษะความรู้ ความสามารถมากขึ้น เพื่อรองรับงานที่จะมีเข้ามาในอนาคต

๑๐.๔ บุคลากรสามารถสร้างสรรค์ผลงาน ได้อย่างถูกต้องและมีคุณภาพ ตรงตามหลักเกณฑ์

๑๐.๕ ได้ชิ้นงานศิลปกรรมที่จัดสร้างขึ้นตามมาตรฐานหลักวิชาการใช้ในการจัดแสดง และจัดกิจกรรมต่างๆของสำนัก

.....

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการศูนย์ศิลปะและการช่างไทยสำนักช่างสิบหมู่ โทร .๐ - ๒๔๘๒ - ๑๓๙๙

ที่วธ๐๔๑๔.๐๖/.....

วันที่มกราคม ๒๕๕๗

เรื่อง ส่งเอกสารองค์ความรู้

เรียน ผู้อำนวยการสำนักช่างสิบหมู่

ตามที่ ศูนย์ศิลปะและการช่างไทย สำนักช่างสิบหมู่ได้รับมอบหมายให้ดำเนินงาน
โครงการจัดการความรู้ของกรมศิลปากร โครงการสร้างต้นแบบเพื่อจัดทำองค์ความรู้ด้านศิลปกรรม
“ความรู้ด้านการออกแบบเครื่องหมายตราสัญลักษณ์” บัดนี้ได้ดำเนินการจัดทำเอกสารองค์ความรู้เสร็จ
เรียบร้อยแล้ว จึงขอส่งเอกสารองค์ความรู้ ๑ เล่ม พร้อมทั้ง ซีดี ข้อมูล ๑ แผ่น เพื่อจัดส่งข้อมูล
ดังกล่าวไป กพร. กรมศิลปากรในลำดับต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อทราบและ พิจารณาดำเนินการต่อไป

(นางประภาพร ตราชูชาติ)

นักวิชาการช่างศิลป์ ชำนาญการ

รักษาราชการแทนหัวหน้าศูนย์ศิลปะและการช่างไทย